

TARTU ÜLIKOOL

**EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE MAKSEKÄSUMENETLUSE REGULATSIOONI
NING EUROOPA KOHTU PRAKTIKA ANALÜÜS**

ANALÜÜSI AUTORID:

Piia Kalamees, Karin Sein, Kalev Saare
Tartu Ülikool, õigusteaduskond

Tallinn 2025

SISUKORD

<u>1. SISSEJUHATUS.....</u>	<u>3</u>
<u>2. EUROOPA LIIDU ÕIGUS JA EUROOPA KOHTU PRAKTIKA MAKSEKÄSUMENETLUSES NING SELLE VÕRDLOS EESTI REGULATSIOONIGA.....</u>	<u>5</u>
2.1. TÜÜPTINGIMUSTE DIREKTIIV (93/13/EMÜ), TARBIJAKREDIIDI DIREKTIIV (2008/48/EÜ) JA EUROOPA MAKSEKÄSUMENETLUSE MÄÄRUS (1896/2006) SEOS MAKSEKÄSU MENETLUSEGA	5
2.1.1. TÜÜPTINGIMUSTE DIREKTIIV (93/13/EMÜ).....	5
2.1.2. TARBIJAKREDIIDI DIREKTIIV (2008/48/EÜ)	6
2.1.3. EUROOPA MAKSEKÄSUMENETLUSE MÄÄRUS (1896/2006)	6
2.2. EUROOPA KOHTU PRAKTIKA JA SELLE MÕJU EESTI MAKSEKÄSU KIIRMENETLUSE REGULATSIOONILE.....	6
2.2.1. TÜÜPTINGIMUSTE EBAMÕISTLIKULT KAHJUSTAVA ISELOOMU KONTROLL MAKSEKÄSUMENETLUSES	6
2.2.2. TARBIJA KREDIIDIVÕIMELISUSE HINDAMISE KONTROLL MAKSEKÄSUMENETLUSES	17
2.2.3. VÕIMALUS HINNATA TÜÜPTINGIMUSTE KEHTIVUST VÕI TARBIJA KREDIIDIVÕIMELISUSE HINDAMIST PÄRAST MAKSEKÄSU JÕUSTUMIST MÕNES TEISES MENETLUSES	19
<u>3. EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE MAKSEKÄSUMENETLUSE REGULATSIOONID JA TEHNILISED LAHENDUSED</u>	<u>24</u>
3.1. HISPAANIA	24
3.1.1. MENETLUSE ALGATAMISE TINGIMUSED JA DOKUMENTIDE ESITAMINE	24
3.1.2. KOHTU KONTROLLIKOHUSTUS	25
3.2. SAKSAMAA	30
3.2.1. MAKSEKÄSU REGULATSIOONI ALLIKAD JA ÜLDPÕHIMÕTTED	30
3.2.2. MENETLUSE ALGATAMISE TINGIMUSED JA DOKUMENTIDE ESITAMINE.....	31
3.2.3. MAKSEKÄSU AVALDUSE KONTROLL JA MAKSEKÄSU (MAKSEETTEPANEKU) TEGEMINE	34
3.2.4. MAKSEKÄSULE VASTUVÄITE ESITAMINE	39
3.2.5. TÄITMISKORRALDUSE VÄLJASTAMINE JA SELLELE VASTULAUSE (<i>DER EINSPRUCH</i>) ESITAMINE	41
3.2.6. MAKSEKÄSU AVALDUSE VORMINÕUDED JA KOHTULE ESITAMISE JA TÖÖTLEMISE TEHNILISTE LAHENDUSTE ÜLEVAADE	43
3.2.7. SAKSA MAKSEKÄSUMENETLUSE VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE	48
3.3. SOOME	49
3.3.1. MENETLUSE ALGATAMISE TINGIMUSED JA DOKUMENTIDE ESITAMINE	49
3.3.2. KOHTU KONTROLLIKOHUSTUS.....	51
3.4. AUSTRIA	52
3.4.1. MENETLUSE ALGATAMISE TINGIMUSED JA DOKUMENTIDE ESITAMINE	52
3.4.2. KOHTU KONTROLLIKOHUSTUS.....	54
<u>4. KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED</u>	<u>55</u>

1. SISSEJUHATUS

Küsimus Eesti maksekäsu kiirmenetluse regulatsiooni kooskõlast Euroopa Liidu õigusega seoses kohtu võimalusega omal algatusel selle menetluse raames tüüptingimuste ebaõiglaselt kahjustavat iseloomu kontrollida on olnud aktuaalne pikka aega. Juba 2012. aastal küsiti Eesti õiguskirjanduses, kas Euroopa Kohtu seisukohad *Banco Español de Crédito SA* lahendis,¹ tähendavad Eesti maksekäsu kiirmenetluse lõppu või vähemalt vajadust menetlusreegleid märkimisväärselt muuta.² Suuremaid muutusi menetlusreeglite osas siiski ei tehtud. 2018. aastal jõustunud muudatused tagavad, et tarbija suhtes ei rahuldataks maksekäsu kiirmenetluses nõudeid, mis põhinevad liiga kõrget viivisemäära ette nägevatel tüüptingimustel või tulenevad lepingust, kus tarbijale on antud krediiti seaduses ette nähtud määra kulukamalt (tsiviilkohtumenetluse seadustik,³ edaspidi TsMS § 481 lg 2³). Hiljem on seoses tüüptingimuste kehtivuse kontrollimise võimalusega maksekäsu kiirmenetluse raames leitud, et vastava menetluse reeglid ei võimalda Eesti õigust tõlgendada Euroopa Kohtu praktikaga kooskõlas ning vajalik on tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmine.⁴ Märkimisväärsed muudatusi siiski aset leidnud ei ole. Alates 2019. aastast on Euroopa Kohus teinud veel täiendavalt mitmeid tüüptingimuste direktiivi⁵ regulatsiooni puudutavaid lahendeid, millel on mõju ka Eesti maksekäsu kiirmenetlusele ja sellele järgnevale menetlustele (nt täitemenetlus, pankrotimenetlus).

Lisaks tüüptingimuste kehtivuse kontrollile peab riigisisene kohus Euroopa Kohtu seisukoha kohaselt saama omal algatusel analüüsida ka seda, kas krediidiandja on tarbijakrediidilepingu sõlmimisele eelnevalt hinnanud nõuetekohaselt tarbija krediidivõimelisust.⁶ Sellise analüüsi läbi viimise kohustust riigisisel kohtul maksekäsumenetluse raames Euroopa Kohus veel hinnanud ei ole. Küll aga on Eesti Riigikohus leidnud, et ka maksekäsu kiirmenetluses peab krediidiandja vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist tõendama ning kohus omal algatusel tarbija krediidivõimelisuse hindamise nõuetekohasust kontrollima.⁷ Samuti on Eesti seadusandja kaalunud vajadust muuta TsMS maksekäsu kiirmenetluse reegleid nii, et selles menetluses ei oleks võimalik tarbijatelt tarbijakrediidilepingu alusel nõuda ülemääraseid summasid ning, et krediidiandjad järgiksid vastutustundliku laenamise põhimõtet.⁸

Käesoleva analüüsi esimeseks eesmärgiks on anda ülevaade ja analüüsida Euroopa Liidu õigust ja Euroopa Liidu Kohtu praktikat tarbijakrediidi direktiivi⁹ ja tüüptingimuste direktiivi rakendamise kohta maksekäsumenetluses seoses kohtu kohustusega omal algatusel kontrollida a) tüüptingimuste ebamõistlikult kahjustavat iseloomu ja b) tarbija krediidivõimelisuse hindamise nõuetekohasust. Samuti on eesmärgiks anda ülevaade kohtu poolt omal algatusel vastava kontrolli läbi viimata jätmise tagajärgedest (edaspidi Eesmärk 1).

¹ EKo 14.06.2012, C-618/10, *Banco Español de Crédito*.

² V. Kõve. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused ja nendega seotud ohud. – *Juridica* 2012/9, kl 671; K. Sein. Protection of Consumers in Consumer-Credit Contracts: Expectations and Reality in Estonia. – *Juridica International* 2013 (XX), lk 40.

³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I 2005, 26,197; RT I, 03.04.2025, 1.

⁴ P. Kalamees. Tarbija õiguste kaitse maksekäsu kiirmenetluses Euroopa Kohtu praktika valguses. *Juridica* 8/2019, lk 623, 624.

⁵ Nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ, ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes.

⁶ EKo C-679/18 OPR-Finance, p 23.

⁷ RKTko 24. november 2023, 2-21-13098, p 25.Vt ka P. Tarvis, U. Volens, seadus kaitseb tarbimislauu võtjaid, ERR, 18.03.2024, <https://www.err.ee/1609285491/peeter-tarvis-ja-urmas-volens-seadus-kaitseb-tarbimislauu-votjaid>

⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (25.06.2025) seletuskiri, lk 8. Vt ka U. Volens, Eesti kohtud ei täida seadust. “Näeme, et on vaja reformi”. Äripäev, 13.02.25.

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ.

Selle eesmärgi saavutamiseks kirjeldatakse uuringus nimetatud direktiivide asjakohast regulatsiooni ja antakse ülevaade asjakohastest Euroopa Kohtu lahenditest. Seejuures hinnatakse lähtuvalt Euroopa Liidu regulatsioonist ja Euroopa Kohtu asjakohasest praktikast:

1. kas ja kuidas peab riigisisene kohus maksekäsumenetluses tüüptingimuste kehtivust ja tarbija krediitvõimelisuse kontrollimist omal algatusel hindama?;
2. millised on kohtu vastava kohustuse täitmata jätmise tagajärjed?;

Läbiviidavasse analüüsi on kaasatud asjakohases ulatuses ka Euroopa maksekäsumenetluse määruse¹⁰ kohta käiv Euroopa Kohtu praktika. Eespool kirjeldatud küsimusi analüüsitakse võrdluses Eesti kehtiva regulatsiooniga.

Lisaks eelnevale on hankija soovinud saada ülevaadet tarbijakrediitilepingutest ning tüüptingimuste alusel esitatud nõuete lahendamise mehhanismidest maksekäsumenetluses teistes Euroopa Liidu riikides võrreldes Eestiga. Samuti on hankija soovinud ülevaadet teatud riikide maksäsu menetluses kasutusel olevatest tehnilistest lahendustest ja nõuete kontrollimise automatiseeritud tööriistadest. Selles osas on põhjendatud anda ülevaade Saksamaa, Hispaania, Soome ja Austria maksekäsumenetluse regulatsioonidest. Saksamaa maksekäsumenetluse analüüs on asjakohane, kuna Eesti eraõigus ja tsiviilprotsessiõigus on märkimisväärses ulatuses võtnud oma arengus eeskujuks Saksamaa regulatsiooni ning ka Saksamaa maksekäsumenetlust on võimalik alustada elektrooniliselt ning selle läbiviimine toimub enamikel juhtudel automatiseeritult. Seega võib osutada asjakohaseks ka seoses maksekäsumenetlusega selle riigi valikuid järgida. Soome maksekäsumenetluse reeglite analüüsi õigustab asjaolu, et tegemist on Eestile lähedase naaberriigiga, mille poolt kasutatavad lahendused nimetatud menetluses võivad olla kohased kasutada ka Eestis. Hispaanias on tulenevalt Euroopa Kohtu praktikast sealset maksekäsumenetlust oluliselt muudetud. Samuti on Hispaania maksekäsumenetlust võimalik alustada elektrooniliselt. Seega on tegemist maksekäsumenetlusega, mis on tõenäoliselt enim arvesse võtnud uuemaid Euroopa Liidu õiguse ja tehnoloogia arenguid. Ka Austria maksekäsumenetlus on märkimisväärselt automatiseeritud ja toimub pea kogu ulatuses elektrooniliselt, tehes sellest sobiva võrdlusmaterjali leidmaks Eesti maksekäsumenetluse tehnoloogiliseks täiendamiseks.

Teiseks analüüsi eesmärgiks on anda ülevaade ja analüüsida Saksamaa, Soome, Hispaania ja Austria maksekäsumenetluse regulatsioone (edaspidi Eesmärk 2). Selle eesmärgi saavutamiseks:

1. Analüüsitakse kuidas toimub nimetatud riikides maksekäsumenetlus, sh:
 - a. milliseid dokumente peab väljaandaja oma nõudega seoses esitama?;
 - b. milline on kohtu võimalus ja kohustus maksäsumenetluse raames tüüptingimuste kehtivust ja tarbija krediitvõimelisuse kontrollimise kohustuse täitmist hinnata?;
 - c. millised on tarbija võimalused esitada makseettepanekule/makseäsu vastuväide ning
 - d. kes maksekäsumenetluse avaldusi lahendab?
2. Antakse ülevaade Saksamaa, Soome, Hispaania ja Austria maksäsumenetluse tehnilisest poolest, sh:
 - a. Kuidas tuleb esitada seaduses nõutud dokumente?;
 - b. Kuidas on võimalik esitada maksekäsumenetluse algatamiseks avaldus? ning
 - c. Milliseid automatiseeritud tööriistu nimetatud riikides maksekäsumenetluse puhul kasutatakse?

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1896/2006, millega luuakse Euroopa maksekäsumenetlus.

Eespool kirjeldatud küsimusi analüüsitakse võrdluses Eesti kehtiva regulatsiooniga.

Analüüsi autorid avaldavad suurt tänu Hispaania tsiviilõiguse professoritele Sergio Camara Lapuente'le ja Esther Arroyo Amayuelas'ele abi eest Hispaania õiguse allikate leidmisel ning Hispaania õiguspraktika selgitamisel. Samuti soovime tänada Helsingi Ülikooli professorit Laura Ervot abi eest Soome õiguse väljaselgitamisel.

2. Euroopa Liidu õigus ja Euroopa Kohtu praktika maksekäsmenetluses ning selle võrdlus Eesti regulatsiooniga

2.1. Tüüptingimuste direktiiv (93/13/EMÜ), tarbijakrediidi direktiiv (2008/48/EÜ) ja Euroopa maksekäsmenetluse määrus (1896/2006) seoses maksekäsu menetlusega

2.1.1. Tüüptingimuste direktiiv (93/13/EMÜ)

Tüüptingimuste direktiiv on analüüsitavatest Euroopa Liidu õigusaktidest kõige kauem kehtinud. Direktiiv võeti vastu 1993. aastal ning Eesti õigus on direktiiviga harmoneeritud läbi võlaõigusseaduse¹¹ (edaspidi VÕS) tüüptingimuste regulatsiooni (§ 35jj).¹² Direktiiv ei sisalda endas menetlusõiguslikke reegleid. Keskse tähtsusega sätted seoses menetlusõigusega on siiski tüüptingimuste direktiivi artiklid 6 ja 7. Artikkel 6 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid sätestama, et ebaõiglased tingimused lepingus, mille müüja või teenuse osutaja on oma siseriiklike õigusaktide alusel tarbijaga sõlminud, ei ole tarbijale siduvad. Artikkel 7 lg 1 kohaselt tagavad liikmesriigid, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuse osutajad tarbijatega sõlmivad. Tüüptingimuste direktiivi artiklitega 6 lg 1 ja 7 lg 1 taotletavate eesmärkide saavutamiseks on vajalik, et riigisisised menetlusõiguse reeglid aitaksid vastavaid eesmärgi saavutada ega seaks põhjendamatuid takistusi tarbijatele tuginemaks neile tüüptingimuste direktiiviga tagatud õigustele. Euroopa Kohus on selles kontekstis korduvalt rõhutanud, et Euroopa Liidu õiguses sisalduva tõhususe põhimõtte kohaselt ei tohi riigisisised tsiviilkohtumenetluse reeglid muuta liidu õiguses nimetatud eesmärkide saavutamist võimatuks või üleliia keeruliseks.¹³

Euroopa Kohus on seoses tüüptingimuste direktiivi, eelkõige selle art. 7 regulatsiooniga rõhutanud Euroopa Liidu põhiõiguste harta¹⁴ (edaspidi põhiõiguste harta) artiklis 47 ette nähtud üldist õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele.¹⁵ Selle artikli kohaselt on igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus. Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile tuleb Euroopa Kohtu seisukoha järgi tagada nii liidu õigusele tuginevate hagide läbivaatamiseks pädevate kohtute kui ka sellistele hagidele kohaldatavate menetlusnormide määratlemisel.¹⁶

¹¹ Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487; RT I, 08.07.2025, 4.

¹² P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, K. Sein. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Juura, Tallinn 2016, lk 189 (I. Kull).

¹³ EKo 14.12.1995, C-430/93 ja C-431/93, *Jeroen van Schijndel ja Johannes Nicolaas Cornelis van Veen vs. Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten*, ECLI:EU:C:1995:441, p 17.

¹⁴ Euroopa Liidu põhiõiguste harta. – ELT C 7.6.2016, lk 389-405.

¹⁵ EKo C-176/17 *Profi Credit Polska*, p 59.

¹⁶ EKo C-176/17 *Profi Credit Polska*, p 59.

2.1.2. Tarbijakrediidi direktiiv (2008/48/EÜ)

Tarbijakrediidi direktiiv on vastu võetud aastal 2008 ning sellest tulenevate nõuete harmoneerimine on tagatud muuhulgas VÕS tarbijakrediidilepingu sätetes.¹⁷ Sarnaselt tüüptingimuste direktiiviga ei sisalda ka see direktiiv reegleid tsiviilkohtumenetluse, sh maksekäsumenetluse osas. Küll aga omab tsiviilkohtumenetluse reeglitega puutumust direktiivi artikkel 8 lg 1, mis näeb liikmesriikidele ette kohustuse tagada, et enne krediidilepingu sõlmimist hindaks krediidiandja tarbija krediidiivõimelisust. Samuti artikkel 23, mis näeb liikmesriikidele ette kohustuse kehtestada eeskirjad karistuste kohta, mida kohaldatakse direktiivi alusel vastu võetud riigisiseste õigusnormide rikkumise korral ning asetab liikmesriikidele kohustuse võtta tarvitusele kõik meetmed vastavate karistuste rakendamiseks. Vastavad karistused peavad seejuures olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad.

2.1.3. Euroopa maksekäsumenetluse määrus (1896/2006)

Euroopa maksekäsu määrusega loodi 2006. aastal Euroopa maksekäsumenetlus ning vastavat määrust kohaldatakse alates detsembrist 2008. Määruse kohast menetlust kohaldatakse piiriüleste juhtumite korral tsiviilasjades (artikkel 2(1)) ning see on mõeldud lihtsustamaks ja kiirendamaks menetlust vaidlustamata rahalisi nõudeid puudutavate juhtumite korral (artikkel 1(1)(a)). Muude erisuste kõrval Euroopa maksekäsumenetluse ja Eesti maksekäsu kiirmenetluse vahel on olulisim kohtuliku kontrolli ulatus avalduse lahendamisel. Euroopa maksekäsumenetluse määruse kohaselt lükkab kohus avalduse tagasi, kui nõue on selgelt põhjendamatu (artikkel 11(1)(b)) ehk kohtul on kohustus kontrollida nõude põhjendatust. Eesti maksekäsu kiirmenetluses nõude sisulist kontrolli läbi ei viida ning kohus lahendab maksekäsu kiirmenetluse avalduse nõude põhjendatust kontrollimata.¹⁸ Siiski, sarnaselt Eesti maksekäsu kiirmenetluse reeglitega ei ole Euroopa maksekäsu avalduse esitajal kohustust lisada oma nõudele selle aluseks olevaid dokumente, piisab vaid nõuet toetavate tõendite kirjeldusest (artikkel 7(2)(e)).

2.2. Euroopa Kohtu praktika ja selle mõju Eesti maksekäsu kiirmenetluse regulatsioonile

2.2.1. Tüüptingimuste ebamõistlikult kahjustava iseloomu kontroll maksekäsumenetluses

2.2.1.1. Kohtu kohustus hinnata omal algatusel tüüptingimuste ebamõistlikult kahjustavat iseloomu

Tarbijad on tüüptingimustel sõlmitud lepingute puhul nõrgemaks pooleks, kes ei pruugi olla teadlikud oma õigustest ja seetõttu ei pruugi kohtumenetluses tugineda tüüptingimuste ebamõistlikult kahjustavale iseloomule. Seetõttu peab Euroopa Kohtu seisukoha järgi riigisisestel kohtutel olema aktiivne roll vastavate tingimuste tühisuse tuvastamisel¹⁹: tarbija ning ettevõtja vahelist ebavõrdset olukorda saab tasakaalustada üksnes välise, lepingupooltest sõltumatu aktiivse sekkumisega.²⁰ Tüüptingimuste direktiivi art 6 lg 1, mis kohustab liikmesriike tagama, et ebaõiglased tüüptingimused ei ole tarbijale siduvad, on imperatiivne säte, mille eesmärk on asendada lepinguga loodud formaalne tasakaal lepingupoolte õiguste ja kohustuste tegeliku tasakaaluga, mis taastab nende vahelise

¹⁷ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi, K. Sein. Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Juura, Tallinn 2019, lk 587 (M. Käerdi, A. Õunpuu). Nimetatud direktiivi asendab uus tarbijakrediididirektiiv 2023/2225, mida tuleb liikmesriikides kohaldada alates 20.11.2026.

¹⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 49. Ptk sissejuhatus kommentaar p 8.2, lk 146 (V. Kõve, K. Vainola).

¹⁹ EKO C-240/98 ja C-244/98 Océano, p 25.

²⁰ Vt eelkõige 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, p 25 ja seal viidatud kohtupraktika.

võrdsuse.²¹ Vastav kaitse on võimalik saavutada, kui kohus tüüptingimuste kehtivust omal algatusel kontrollib.²²

Kohtu kohustus omal algatusel tüüptingimuste kehtivust hinnata ja vajadusel tingimus kohaldamata jätta võimaldab saavutada tüüptingimuste direktiivi artiklites 6 lg 1 ja 7 lg 1 ette nähtud eesmäärke, kuna see võib mõjuda nii, et ebamõistlikult kahjustavaid tingimusi enam kasutada ei soovitagi.²³ Teisisõnu teenib kohtu *ex officio* kontrollikohustus ka preventiivseid eesmäärke. Viimaks tuleb rõhutada, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt seondub riigisisese maksekäsmenetluse ülesehitus (sh tarbija vastuväite esitamise keerukus) põhiõiguste harta artiklis 47 sätestatud õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile. Nii on Euroopa Kohtu hinnangul võimalik, et riigisisene maksekäsmenetluse regulatsioon on selle õigusega vastuolus, kui riigisiseses õiguses ette nähtud vastuväite menetluskord toob kaasa märkimisväärse ohu, et tarbijad vastuväidet ei esita.²⁴ Küll aga tuleb arvestada, et küsides, kas mingi konkreetne riigisisene menetlusnorm muudab Euroopa Liidu õiguse kohaldamise võimatuks või üleliia keeruliseks (st tõhususe põhimõttega vastuolus olevaks), tuleb seda normi hinnata lähtuvalt üldistest menetlusreeglitest, menetluse kulgemisest ja selle eripärast liikmesriigi eri ametiasutustes.²⁵

Euroopa Kohtu nägemus riigisisese kohtu rollist tüüptingimuste kahjustava iseloomu hindamisel on aastate jooksul arenenud ning täienenud.

Lahendis C-240/98 ja C-244/98 *Océano* asus Euroopa Kohus esimest korda seisukohale, et tüüptingimuste kehtivuse kontrolli võib kohus läbi viia omal algatusel.²⁶ Oma edasises praktikas on kohus jõudnud järeldusele, et **tüüptingimuste kehtivuse hindamine on riigisisese kohtu kohustus** ning ebamõistlikult kahjustav tüüptingimus tuleb kohtul omal algatusel kohaldamata jätta.²⁷ Samuti on Euroopa Kohus rõhutanud erinevates kohtuasjades, et riigisisene kohus ei pea tüüptingimuste kehtivust omal algatusel kontrollima mitte ainult tavamenetluses, vaid ka tagaseljaotsuste puhul²⁸ ja vahekohtuotsuste täitemenetluses.²⁹ Teatud tingimuste täidetuse korral peab kohtul olema võimalik kontrollida tüüptingimuste kehtivust ka maksekäsmenetluses³⁰ (vt täpsemalt 2.2.1.2.). Samuti peab olema riigisisel kohtul võimalus pankrotimenetluse raames kontrollida tüüptingimuste kehtivust, kui sellist kontrolli ei ole varasemas menetluses läbi viidud.³¹ Seejuures on kohtu kohustus kontrollida omal algatusel tarbijalepingutes sisalduvate tingimuste ebaõiglast iseloomu kohtule siduv imperatiivne menetlusnorm.³²

Märkida tasub ka, et lahendis C-807/19 *DSK Bank* rõhutas Euroopa Kohus, et liidu õigusega on vastuolus, kui maksekäsu avaldust menetlev liikmesriigi kohus jätab müüja või teenuste osutaja ja tarbija vahel sõlmitud lepingutingimuse võimaliku ebaõiglase laadi üle otsustamata selle kohtu ees seisvate selliste praktilist laadi raskuste tõttu nagu suur töökoormus.³³ Samuti tuleb rõhutada Euroopa Kohtu seisukohta, et tüüptingimuste direktiiviga ettenähtud lepingutingimuste ebaõiglase laadi tõhusa

²¹ EKO C-582/21 FY versus Profi Credit Polska S.A., p 73.

²² Vt nt EKO C-240/98 ja C-244/98 *Océano*, p 26.

²³ EKO C-168/05 *Mostaza Claro*, p 27 ja 28; C-473/00 *Cofidis*, p 32 ja C-244/98 *Océano*, p 28.

²⁴ EKM 28.11.2018, C-632/17, *Powszechna Kasa Oszczędności (PKO) Bank Polski S.A.*, p 45.

²⁵ EKO C-618/10 *Banco Español de Crédito SA*, p 49.

²⁶ EKO C-240/98 ja C-244/98 *Océano*, p 29.

²⁷ EKO C-243/08 *Pannon*, p 35; C-488/11 *Asbeek Brusse*, p 45 ja 46.

²⁸ EKO C-495/19 *Kancelaria Medius*, p 52.

²⁹ EKO C-168/05 *Mostaza Claro*, p 39; C-40/08 *Asturcom*, p 59.

³⁰ EKO C-618/10 *Banco Español de Crédito SA*, p 57; 18.02.2016 C-49/14 *Finanmadrid*, p 55; C-176/17 *Profi Credit Polska*, p 71.

³¹ EKO C-582/23 *Wiszkier*, p-d 56-58.

³² EKO C-582/21 FY versus Profi Credit Polska S.A., p 66.

³³ EKO C-807/19 *DSK Bank* ja *FrontEx International*, p 47.

kontrolli tagamiseks peab kohus lahendis märkima, kas ta on tüüptingimuste ebaõiglust hinnanud.³⁴ Kui see kohus leiab, et lepingus ebaõiglasi tüüptingimusi ei sisaldu, peab ta oma vastavat seisukohta vähemalt kokkuvõtlikult põhjendama ja hoiatama tarbijat, et kui viimane ei esita vastuväidet riigisisese õiguse sätestatud tähtaja jooksul, ei saa ta enam tulevikus tugineda tüüptingimuste võimalikule ebaõiglusele.³⁵

2.2.1.2. Millal peab kohus Euroopa Kohtu praktika kohaselt omal algatusel tüüptingimuste kehtivuse kontrolli maksekäsumenetluses läbi viima?

Enne tüüptingimuste kehtivuse kontrolli alustamist omal algatusel peab riigisisene kohus hindama, kas kõnealune tingimus langeb tüüptingimuste direktiivi reguleerimisalasse. Seejuures tuleb kohtul kontrollida, kas tegemist on tarbija ja majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku vahel sõlmitud lepinguga (artikkel 1 lg 1), milles sisalduva tingimuse suhtes ei ole pooled eraldi kokku leppinud (art 3 lg 1). Kui see on nii, peab kohus omal algatusel asuma kontrollima, kas tegemist on ebamõistlikult kahjustava tüüptingimusega.³⁶ Liikmesriigi kohtul on kohustus omal algatusel tüüptingimuse kehtivust kontrollida kohe, kui vastava kohtu käsutuses on selleks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud.³⁷

Nii on Euroopa Kohus asjas *Banco Español de Crédito SA*³⁸ märkinud, et tüüptingimuste direktiiviga on vastuolus riigisisese õigusnormid, mis ei võimalda kohtul maksekäsu kiirmenetluses omal algatusel tüüptingimuste kehtivust hinnata, kui kohtule on juba teada kõik asjakohased õiguslikud ja faktilised asjaolud. Täpsemalt leidis Euroopa Kohus, et:

„nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, nagu on käsitletud põhikohtuasjas, mis ei võimalda kohtul, kellele on esitatud maksekäsu nõue, hinnata omal algatusel, in limine litis ega menetluse üheski muus staadiumis – ehkki talle on juba teada kõik vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud – ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitud lepingus sisalduva viivitusintressi tingimuse ebaõiglast laadi, kui see tarbija ei ole vastuväidet esitanud“³⁹.

Sisuliselt ütles Euroopa Kohus *Banco Español de Crédito* kohtuasjas, et kui maksekäsu avalduse saanud kohtunik märkab maksekäsu avaldusele lisatud lepingus ebamõistlikult kahjustavat tüüptingimust,⁴⁰ siis peab tal olema õigus omal algatusel ja ilma tarbijapoolse avalduseta see tingimus ebamõistlikult kahjustavaks ja seega tühiuks lugeda ning vastavas osas maksekäsu andmisest keelduda. Euroopa Kohus põhjendas seda sellega, et vastasel korral piisaks tarbijate tüüptingimuste direktiiviga taotletud kaitsest ilmajätmiseks lihtsalt sellest, et ettevõtjad algatavad maksekäsumenetluse, mitte aga tavapärase hagimenetluse.⁴¹ Sellest lahendist tulenevalt peab riigisisene maksekäsumenetlus võimaldama kohtul omal algatusel tüüptingimuste võimalikku tühisust kontrollida, kui selleks ei ole vaja täiendavaid asjaolusid välja selgitada. Seega rõhutas Euroopa Kohus, et maksekäsumenetluses peab riigisisesel kohtul tüüptingimuste kehtivuse hindamise õigus olema, kuid ei tunnustanud kohtul vastava kohustuse olemasolu.

³⁴ EKo C-600/19, *Ibercaja Banco*, p 50; EKo C-178/23, *ERB New Europe Funding II*, p 38.

³⁵ EKo C-600/19, *Ibercaja Banco*, p 51.

³⁶ EKo C-137/08 *Penzügyi Lizing*, p 49.

³⁷ EKo C-243/08 *Pannon*, p 35.

³⁸ EKo C-618/10 *Banco Español de Crédito SA*, p 57.

³⁹ EKo *Banco Español de Crédito*, p 57.

⁴⁰ Euroopa Kohtu *Banco Español de Crédito* otsus räägib küll üksnes viivisekokkuleppest, aga juba järgnevalt käsitletavast *Finanmadridi* otsusest on näha, et see kehtib ka muude tüüptingimuste osas.

⁴¹ EKo *Banco Español de Crédito*, p 55.

Sisuliselt sama põhimõtet on Euroopa Kohus korranud asjas *Finanmadrid*⁴², märkides, et olukord, kus maksekäsumenetluse puhul teeb seadusjõudu omava lahendi kohtuametnik, ilma, et kohus saaks nõude aluseks olevat lepingut ja selles sisalduvad tüüptingimusi sisuliselt hinnata, ei ole kooskõlas tõhususe põhimõttega.⁴³ Ka *Finanmadridi* kohtuasi sai alguse Hispaania kohtu eelotsuse taotlusest. Antud asjas võttis tarbija äriühingult Finanmadrid 30 000 eurot laenu, mida käendasid kolm füüsilist isikut. Kuna tarbija jättis mitme kuu jooksul graafikujärgsed tagasimaksed tegemata, ütles Finanmadrid laenulepingu ennetähtaegselt üles ja esitas laenusaaaja ja käendajate vastu maksekäsumenetluse avalduse. Kuna laenusaaaja ja käendajad makseettepanekut ei täitnud ega kohtusse ilmunud, tegi Hispaania esimese astme kohtu *Secretario judicial*⁴⁴ maksekäsumenetluse lõpetamise lahendi („dekreedid“), mis Hispaania õiguse kohaselt on täitedokument ja mida saab võlausaldaja avalduse alusel kohtule sundtäitmiseks esitada. Finanmadrid esitaski antud dekreedid samale Hispaania esimese astme kohtule ja taotles selle sundtäitmist.⁴⁵ Seepeale esitas aga Hispaania esimese astme kohus Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, küsides mh kaks põhimõttelist küsimust Hispaania menetlusõiguse kokkusobivuse kohta ebaõiglaste lepingutingimuste direktiiviga:

1) „kas direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid nagu kehtiv Hispaania maksekäsumenetluse regulatsioon – tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 815 ja 816 –, kus ei ole ette nähtud ebaõiglaste lepingutingimuste kohustuslikku kontrollimist ega kohtuniku sekkumist – välja arvatud juhul, kui Secretario judicial peab seda vajalikuks või võlgnikud esitavad vastuväite – põhjusel, et see teeb raskemaks või lausa võimatuks ebaõiglasi tingimusi sisaldavate lepingute kohtuliku kontrollimise omal algatusel?“ ja

2) „kas direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid nagu Hispaania õigusnormid, mis ei luba hilisemas täitemenetluses in limine litis omal algatusel kontrollida kohtulikke täitedokumente – Secretario judicial’i tehtud põhjendatud otsust, millega lõpetatakse maksekäsumenetlus – ega kontrollida, kas selle põhjendatud otsuse, mille täitmisele pööramist nõutakse, tegemise aluseks olnud lepingus on ebaõiglasi lepingutingimusi, kuna siseriikliku õiguse (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 551 ja 552 koostoimes artikli 816 lõikega 2) kohaselt on olemas seadusjõustunud kohtulahend?“⁴⁶

Euroopa Kohtu vastus nendele küsimustele oli, et „direktiivi 93/13 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised siseriiklikud õigusnormid nagu põhikohtuasjas, mis ei võimalda maksekäsu täitmise asja menetleval kohtul omal algatusel hinnata ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitud lepingus sisalduva tingimuse ebaõiglast laadi, kui maksekäsu avaldust menetleval asutusel puudub pädevus seda analüüsida.“⁴⁷ Teisisõnu luges Euroopa Kohus tüüptingimuste direktiiviga vastuolus olevaks sellised siseriiklikud menetlusnormid, mis ei luba ei maksekäsu avaldust menetleval kohtul ega ka maksekäsu täitmist menetleval kohtul omal algatusel hinnata tüüptingimuse võimalikku ebamõistlikult kahjustavat iseloomu. Siit järeldub, et liikmesriigi kohtul peab olema vähemalt mingis maksekäsu kiirmenetluse etapis õigus tüüptingimuste kehtivust kontrollida.

⁴² EKo 18.02.2016, C-49/14, *Finanmadrid EFC SA*.

⁴³ EKo 18.02.2016, C-49/14, *Finanmadrid EFC SA*, p 50-54.

⁴⁴ Tegemist on meie kohtunikuabile lähedase instituudiga. Vt The profession of court registrar/Rechtspfleger. Council of Europe Publishing 1998, lk 7.

⁴⁵ EKo 18.02.2016, C-49/14, *Finanmadrid*, p-d 14-21.

⁴⁶ EKo 18.02.2016, C-49/14, *Finanmadrid*, p 25.

⁴⁷ EKo 18.02.2016, C-49/14, *Finanmadrid*, p 55.

2.2.1.3. Kohtu õigus nõuda nõude aluseks olevate dokumentide esitamist ja tüüptingimuste *ex officio* sisuline kontroll

Mõlemas eelkirjeldatud kohtuasjas oli kohtul (vähemalt teatud tingimuste täidetuse korral) maksekäsumenetluse käigus võimalik nõude aluseks olevate dokumentidega tutvuda, kuid riigisisese maksekäsumenetluse reeglid ei võimaldanud kohtul omal algatusel tüüptingimuste kehtivuse kontrolli läbi viia ega kohaldada lepingule sellest tulenevaid tagajärgi. Teisisõnu olid riigisisel kohtul olemas tüüptingimuste sisukontrolli läbiviimiseks Euroopa Kohtu viidatud „vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud“. Eesti maksekäsu kiirmenetluse reeglite kohaselt sellist olukorda aga pigem tekkida ei saa. Eesti maksekäsu kiirmenetluses võlausaldajad reeglina oma avaldusele nõude aluseks olevaid dokumente ei lisa, kuna riigisisene õigus neid selleks ei kohusta. TsMS § 482 lg 1 punkti 5 kohaselt peab maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitaja vaid lühidalt kirjeldama tõendeid, mida ta saaks hagimenetluses kasutada oma nõude tõendamiseks. Vastavale kirjeldusele tuginedes on kohtul ilma nõude aluseks olevate dokumentidega tutvumata võimatu hinnata, kas selles sisalduvad tüüptingimused, millel avaldaja nõue põhineb, on ebamõistlikult kahjustava iseloomuga või mitte. Seega on Eesti maksekäsu kiirmenetluses hetkel valitsev olukord, kus kohtule ei ole koheselt kättesaadavad tüüptingimuste kehtivuse hindamiseks vajalikud õiguslikud ja faktilised asjaolud,⁴⁸ mistõttu on tal ka võimatu tüüptingimuse võimalikku ebaõiglust sisuliselt hinnata.

Sarnast olukorda on Euroopa Kohus analüüsinud 2018. aasta lahendis *Profi Credit Polska S.A.*⁴⁹ (edaspidi *Profi Credit Polska I*). Selles kaasuses oli Poola krediidiandja tarbija vastu maksekäsu menetluses esitanud nõude, mille aluseks oli tarbija poolt allkirjastatud lihtvekslitaoline dokument. Seejuures oli tarbija vekslile andnud blankoallkirja ning krediidiandja hiljem vekslile ise tagasi maksmata krediidisumma märkinud. Krediidiandja esitas maksekäsu menetluse avaldusele lisatuna lihtveksli ja dokumendid lepingu lõpetamise kohta.⁵⁰ Esitatud tõenditele tuginedes ei olnud Poola kohtul võimalik hinnata, kas krediidiandja nõue tarbija vastu põhines tühisel tüüptingimusel. Küll tekkinuks selline võimalus aga juhul, kui tarbija esitanuks maksekäsumenetluse raames vastuväite.

Euroopa Kohus märkis selles asjas esmalt, et hindamaks, kas riigisisene maksekäsumenetluse reeglistik võimaldab tagada tarbijate õiguste efektiivse kaitse, tuleb hinnata, kas riigisisese õigusega tagatud vastuväite esitamise reeglid on sellised, mis tõrjuvad tarbijaid vastuväidet esitamast.⁵¹ Hinnates Poola vastavaid reegleid jõudis Euroopa Kohus seisukohale, et Poola maksekäsumenetluses vastuväite esitamise reeglid olid sellised, mis takistasid tarbijaid vastuväidet esitamast.⁵² Nende reeglite kohaselt pidi tarbija esitama vastuväite kahe nädala jooksul; ta pidi vastuväites selgitama, kas ta vaidlustab maksekäsu kogu ulatuses või osaliselt; pidi esile tooma, miks maksekäsku ei tohiks teha, ning esitama fakte ja tõendeid.⁵³ Lisaks oli Poola tarbijal vastuväite esitamise korral kohustus tasuda kolmveerand riigilõivust ja ettevõtja pidi tasuma ülejäänud veerandi. Euroopa Kohus asus seega seisukohale, et riigisisese õiguse normid, mis lubavad lihtveksli alusel maksekäsu teha nii, et kohtul puudub võimalus tüüptingimuste võimalikku ebaõiglast iseloomu hinnata, ja mis teevad tarbijale vastuväite esitamise keeruliseks, on tüüptingimuste direktiiviga vastuolus.⁵⁴ Sisuliselt leidis Euroopa Kohus, et maksekäsu menetluses on tarbijad piisavalt ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kasutamise eest kaitstud,

⁴⁸ Teisiti on hiljutise praktika kohaselt olukord siiski tarbijakrediidiasjades, kus maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamisel nõutakse tänases praktikas teatud juhtudel ka nõude aluseks oleva tarbijakrediidilepingu esitamist.

⁴⁹ EKO 13.09.2018, C-176/17, *Profi Credit Polska S.A.*

⁵⁰ EKO 13.09.2018, C-176/17, *Profi Credit Polska S.A.*, p 25.

⁵¹ EKO 13.09.2018, C-176/17, *Profi Credit Polska S.A.*, p 61.

⁵² EKO 13.09.2018, C-176/17, *Profi Credit Polska S.A.*, p 68, 69.

⁵³ EKO 13.09.2018, C-176/17, *Profi Credit Polska S.A.*, p 65, 66.

⁵⁴ Sisuliselt sama seisukohta kordas Euroopa Kohus ka lahendis *Powszechna Kasa Oszczednosci (PKO) Bank Polski S.A.* EKO 28.11.2018, C-632/17, *Powszechna Kasa Oszczednosci (PKO) Bank Polski S.A.*, p 53. Vt ka P. Kalamees. Tarbija õiguste kaitse maksekäsu kiirmenetluses Euroopa Kohtu praktika valguses. *Juridica* 8/2019, lk 621.

kui tarbijal on võimalik ilma suuremate takistusteta (arvestades eelkõige vastuväite esitamiseks ettenähtud tähtaega, sellega kaasnevat kulu ja antavaid selgitusi) esitada nõudele vastuväide. Seejärel saab liikmesriigi kohus asuda tüüptingimusi sisuliselt hindama ja vajaduse korral kohaldada ka nende tühisusest tulenevaid tagajärgi.

Sarnasele seisukohale asus Euroopa Kohus 2018. aasta *EOS Slovensko* otsuses. Slovakkia õigus sätestas, et tarbijalepingust tuleneva nõude puhul ei tee kohus maksekäsku, kui leping sisaldab ebaõiglasi tüüptingimusi. Samas oli kohtul võimalik vastav kontroll läbi viia vaid juhul, kui tarbija esitas menetluses vastuväite. Riigisisel kohtul tekkis kahtlus, kas 15-päevane vastuväite esitamise tähtaeg vastab EL õigusest tulenevatele nõuetele.⁵⁵ Euroopa Kohus viitas oma varasemale kohtupraktikale, mille kohaselt lepingutingimuste ebaõigluse hindamise võimaluse puudumine maksekäsumenetluses ei ole iseenesest probleemne, kui tarbija on kaitstud võimalusega kontrollida lepingutingimuste ebaõiglust *ex officio* maksekäsu täitmise etapis. Euroopa Kohus leidis, et kuna Slovakkia õigus nõuab võlgnikult vastuväite esitamist 15 päeva jooksul ning vastuväite põhjendamist, on olemas konkreetne oht, et tüüptingimuste ebaõigluse hindamist ei toimu, kuna vastuväite esitamise nõuded muudavad tarbijale selle võrdlemisi raskeks.⁵⁶

Kohtu oma algatusel tüüptingimuste kontrollimise kohustuse küsimuses võib tähtsust omada ka Euroopa Kohtu lahend *Profi Credit Polska S.A.*⁵⁷ (edaspidi *Profi Credit Polska II*). Selle kaasuse asjaolud olid eespool kirjeldatuga mõnevõrra sarnased: tarbijad olid sõlminud krediidiandjaga krediidlepingud ja allkirjastanud blankovekslid, millele krediidiandja märkis võlgnetavad summad ning algatas vekslite tuginedes maksekäsumenetluse. Kohus aga keeldus ühel juhul asja maksekäsumenetluses lahendamast ning otsustas asja lahendada tavamenetluses ning teises asjas tagaseljaotsust tegemast, sest tal oli tõsiseid kahtlusi nõude aluseks oleva tüüptingimuse kehtivuse osas.⁵⁸ Asjaolu, kas blankoveksel oli täidetud kooskõlas vekslite aluseks oleva tarbijaga sõlmitud vekslitokkuleppega, sai Poola kohus kontrollida vaid juhul, kui tarbija oli menetluse käigus võimalikule vastuolule tuginenud. Kirjeldatavas asjas tarbijad seda tavapärase tsiviilkohtumenetluse raames teinud ei olnud. Küll aga oli Poola kohtul tõsiseid kahtlusi selles osas, kas tarbijaga sõlmitud lepingus sisalduvad tüüptingimused, sh vekslitokkulepe on tüüptingimusedena kehtivad.⁵⁹ Euroopa Kohus asus seisukohale, et liikmesriigi kohtul, kellele on esitatud kirjeldatud nõue, peab olema võimalik nõuda, et esitataks nõude aluseks olevad dokumendid, kui kohtul on tekkinud nõude põhjendatuse osas kahtlus.⁶⁰ Kui vastavad dokumendid on kohtule esitatud, saab kohus omal algatusel tüüptingimuste kehtivust hinnata ka tagaseljaotsust tehes.

Erinevalt *Profi Credit Polska I* lahendist ei pidanud siin kohus tarbijate õiguste kaitse tagamiseks piisavaks, et tarbijatel on võimalik menetluses esitada nõudele vastuväide. Konkreetse juhul oli Poola kohtul õigus tüüptingimuse kehtivust kontrollida vaid siis, kui tarbija esitas vastuväite. Veelgi enam, Euroopa Kohus leidis, et kohtud peavad siseriiklikku õigust tõlgendama võimalikult suures ulatuses kooskõlas tüüptingimuste direktiiviga⁶¹ ning kui selline tõlgendamine ei ole võimalik, peab kohus jätma vajadusel kohaldamata riigisisese õiguse normid või kohtupraktika ning siiski omal algatusel kontrollima tüüptingimuste kehtivust.⁶² Kokkuvõttes asus Euroopa Kohus seega seisukohale, et tagaseljaotsust tehes on kohtul kohustus kontrollida omal algatusel tüüptingimuste kehtivust ilma, et

⁵⁵ EKo 20.09.2018 C-448/17 *EOS Slovensko*, p-d 16 ja 44.

⁵⁶ EKo 20.09.2018 C-448/17 *EOS Slovensko*, p-d 52 ja 53.

⁵⁷ EKo 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S.A.*

⁵⁸ EKo 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S.A.*, p 28 ja 37.

⁵⁹ EKo 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S.A.*, p 37.

⁶⁰ EKo 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S.A.*, p 67. Seda seisukohta on Euroopa Kohus korranud kohtuasjas EKo C-807/19 DSK Bank ja FrontEx International, p 52.

⁶¹ EKo 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S.A.*, p 75.

⁶² EKo 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S.A.*, p 76.

tarbija esitaks menetluses vastuväite, kui kohtul on kahtlusi tüüptingimuste ebaõiglase iseloomuga seoses.⁶³ Seejuures on eriti oluline, et Euroopa Kohtu hinnangul peab liikmesriigi kohus jätma vajadusel kohaldamata riigisisese õiguse normid, mis tal vastavat kontrolli läbi viia takistaks. Seega on Euroopa Kohus olukorras, kus tüüptingimuste kehtivuse kontroll oli tagaseljaotsust tehes võimalik vaid tarbija vastuväite esitamise korral, leidnud, et teatud tingimuste täidetuse korral (tõsine kahtlus tüüptingimuste kehtivuse osas) on kohtul siiski õigus nõuda, et talle esitataks taotluse aluseks olevad dokumendid.⁶⁴ Kuna mõnedes Euroopa Liidu liikmesriikides on Eesti maksekäsu kiirmenetlusele sarnast lihtsustatud menetluses kohtulahendi tegemist võimaldavad menetlused ette nähtud sisuliselt tagaseljaotsuse tegemisena (vt nt analüüsi p 3.3 Soome kohta), võiks *Profi Credit Polska II* lahend viidata sellele, et ka Eesti maksekäsu kiirmenetluse puhul, kui kohtul on tüüptingimuste kehtivuse osas tõsiseid kahtlusi, peaks kohtul olema võimalus nõuda võlausaldajalt nõude aluseks olevate dokumentide esitamist, ilma et tarbija esitaks menetluses vastuväite. Euroopa Kohtu juhised ei ole selles osas kuigi selged. Arvestades, et tegemist oli siiski kohtuniku tehtud otsusega, kellel on erinevalt kohtunikuabist *ex officio* kontrollikohustus ja -võimalus, ei tuleks sellest otsusest ilmselt siiski järeldada, et Euroopa Kohus on oma varasemates, *Finanmadridi* ja *EOS Slovensko* otsustes väljendatud seisukohti muutnud. Pigem tuleb antud otsust mõista ikkagi üksnes tagaseljaotsuse kontekstis.

Euroopa Kohus on selgitanud liidetud kohtuasjades C-453/18 ja C-494/18 *Bondora*,⁶⁵ et tüüptingimuste *ex officio* sisukontroll peab olema võimalik ka Euroopa maksekäsumenetluses. Antud kohtuasjas oli Eestis registreeritud krediidiandja esitanud Hispaanias elavate laenuvõtjate vastu Euroopa maksekäsu avalduse ning tugines Hispaania õiguses sisalduvale rakendussättele, mille kohaselt ei saa antud menetluse puhul avaldajalt nõuda nõude olemasolu tõendavaid dokumente. Sarnaselt Eesti maksekäsu kiirmenetluse reeglitele ei näe Euroopa maksekäsumenetluse määrus dokumentide nõudmise võimalust ette. Euroopa Kohus leidis tüüptingimuste direktiivi ja riigisisest maksekäsumenetlust puudutavale kohtupraktikale viidates, et Euroopa maksekäsu avalduse saanud kohtul peab olema Euroopa maksekäsumenetluse raames õigus nõuda võlausaldajalt täiendavat teavet tema nõuet põhjendavate tingimuste kohta, milleks võib olla näiteks kogu lepingu äratoomine või lepingu koopia esitamine.⁶⁶ Vastasel korral saaksid võlausaldajad mööda hiilida tüüptingimuste direktiivist ja Euroopa põhiõiguste harta artiklist 38 tulenevatest nõuetest.⁶⁷ Riigisisene õigusnorm, millega tunnistatakse selleks esitatud täiendavad dokumendid vastuvõetamatuks, on Euroopa Kohtu hinnangul nimetatud EL õigusaktidega vastuolus.⁶⁸ Täpsemalt ütles Euroopa Kohus antud lahendi punktis 54 järgmist:

„Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele ja teisele küsimusele kohtuasjades C-453/18 ja C-494/18 ning kolmandale küsimusele kohtuasjas C-494/18 vastata, et määruse nr 1896/2006 artikli 7 lõike 2 punkte d ja e ning direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Kohus, tuleb koostoimes harta artikliga 38 tõlgendada nii, et nendega on selle määruse tähenduses „kohtul“, kelle poole on pöördutud

⁶³ EKo 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S A.*, p-d 72-75.

⁶⁴ EKo 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S A.*, p 67.

⁶⁵ EKo 19.12.2019, liidetud kohtuasjad C-453/18 ja C-494/18 *Bondora*.

⁶⁶ EKo 19.12.2019, liidetud kohtuasjad C-453/18 ja C-494/18 *Bondora*, p-d 50 ja 54. Õiguskirjanduses on tehtud ka ettepanek Euroopa maksekäsumenetluse määrust vastavalt muuta, nähes selgelt ette kohtuniku *ex officio* kontrollikohustuse ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste osas, samuti ettevõtja kohustuse esitada oma nõuet tõendavad dokumendid, et selline kontroll oleks üldse võimalik. Francisco Verdún Pérez, Comentarios sobre las disposiciones concernientes al derecho de consumidores contenidas en el real Decreto-Ley 6/2023, de 19 de diciembre, Revista Cesco Derecho de Consumo 2024, lk. 162.

⁶⁷ EKo 19.12.2019, liidetud kohtuasjad C-453/18 ja C-494/18 *Bondora*, p 54.

⁶⁸ EKo 19.12.2019, liidetud kohtuasjad C-453/18 ja C-494/18 *Bondora*, p 51: “Määruse nr 1896/2006 artikli 7 lõike 2 punktide d ja e erinev tõlgendus võib anda võlausaldajatele võimaluse direktiivist 93/13 ja harta artiklist 38 tulenevatest nõuetest mööda hiilida.”

Euroopa maksekäsumenetluses, lubatud nõuda võlausaldajalt täiendavat teavet kõnealust nõuet põhjendavate tingimuste kohta, et kontrollida omal algatusel, kas need tingimused võivad olla ebaõiglased, ning et järelikult on nendega vastuolus riigisisene õigusnorm, millega tunnistatakse selleks esitatud täiendavad dokumendid vastuvõetamatuks.”

Bondora lahendit tuleb samuti mõista Hispaania õiguse kontekstis, mis lubab riigisisese maksekäsutaotluse saanud kohtusekretäril suunata nõude aluseks olev tarbijaleping edasi kohtunikule tüüptingimuste sisukontrolli läbiviimiseks. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei saanud Euroopa maksekäsumenetluse raames (erinevalt Hispaania riigisisest maksekäsumenetlusest) aga tüüptingimuste sisukontrolli läbi viia, sest tal ei olnud sel puhul võimalik nõuda nõude aluseks olevate dokumentide esitamist. Selles olukorras andiski Euroopa Kohus juhise, et Hispaania kohus peab saama nõuda välja dokumente ja viima nende alusel läbi tüüptingimuste sisukontrolli. Ilmselt ei saa aga sellest kaasusest järeldada seda, et igal juhul peab alati ja sõltumata riigisisest menetlusõigusest Euroopa maksekäsumenetluses olema nt kohtunikuabil võimalik nõude alusdokumente välja nõuda.

Kui maksekäsumenetlust läbi viiv kohus tuvastab, et tarbija vastu esitatav nõue põhineb osaliselt ebaõiglasel tüüptingimusel, peab riigisisene kohus Euroopa Kohtu juhiste kohaselt omal algatusel jätma selle ebaõiglase tingimuse kohaldamata. Sellisel juhul on kohtul õigus maksekäsu avaldus osaliselt rahuldumata jätta. Euroopa Kohus ei kohusta küll riigisisest kohut *ex officio* tasaarvestama ebaõiglase tüüptingimuse alusel tehtud makset ülejäänud tasumisele kuuluva summaga, ent jätab siiski õhku võimaluse, et selline nõue võib tuleneda võrdvärsuse ja tõhususe põhimõttest.⁶⁹

2.2.1.4. Euroopa Kohtu praktika tähendus Eesti maksekäsu kiirmenetluse jaoks

Maksekäsu kiirmenetlus on Eesti õiguses hagita menetluse alaliik, mida iseloomustab äärmine formaliseeritus: selles menetluses ei tuvastata asjaolusid, ei hinnata nõude sisulist põhjendatust ja menetlejal ei ole asja lahendamisel ka kaalutlusruumi. Eesti tänane tsiviilprotsessiõigus ei takista ebamõistlikult kahjustaval ja seega tühisel tüüptingimusel põhineva nõude maksmapanekut maksekäsu kiirmenetluse raames: TsMS § 481 vastavat piirangut ei sisalda ning kui võlgnik 15 päeva jooksul maksettepanekule vastuväidet ei esita, teeb kohus TsMS § 489 lõike 1 kohaselt maksekäsu. Selline maksekäsk kuulub TsMS § 489 lg 7 kohaselt viivitamatule sundtäitmisele ja võlausaldaja saab selle esitada otse täiturile täitmiseks.

Eesti õiguses on üheks peamiseks takistuseks maksekäsu kiirmenetluses tarbijaga sõlmitud lepingus tüüptingimuste kehtivuse hindamiseks asjaolu, et võlausaldaja ei pea avaldusele lisama tõendeid, sh tüüptingimusi sisaldavat lepingut (TsMS § 482 lg 1). Avaldajal on kohustus küll märkida poolte andmed (millest selgub reeglina, kas tegemist on tarbijaga sõlmitud lepinguga) ning kirjeldada lühidalt nõude aluseks olevaid asjaolusid, kuid see info ei anna kohtule võimalust lepingus sisalduvate tüüptingimustega tutvuda ega nende kehtivust hinnata. Olukorras, kus leping on sõlmitud majandus- või kutsetegevuses tegutseva isiku ja tarbija vahel, võib aga tüüptingimuste sisaldumist lepingus eeldada.⁷⁰ Tavapraktikas on pigem harv juhtum, kus kirjeldatud poolte vahel oleks sõlmitud eraldi läbi räägitud tingimustel sõlmitud leping.

Õiguskirjanduses on avaldatud seisukohta, et maksekäsu kiirmenetluses on kohtul õigus vajaduse korral küsida avaldajalt tõendiks olevaid dokumente.⁷¹ Siiski ei näe kehtiv TsMS maksekäsu kiirmenetluse reeglid selgelt ette, et kohus saaks avaldajalt küsida dokumente, mis võimaldavad

⁶⁹ Eko 30.06.2022, C-170/21 Profi Credit Bulgaria EOOD, p-d 37-49.

⁷⁰ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 481 komment p 3.2.9.e (K. Vainola, V. Kõve).

⁷¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 482 komment p 3.2.5 (K. Vainola, V. Kõve).

nõudega seonduvat sisuliselt kontrollida. Pigem on kohtul õigus küsida täiendavat infot, mis on vajalik selleks, et kohus saaks kontrollida maksekäsu kiirmenetluse eelduseks olevate asjaolude täidetust (TsMS § 481). TsMS maksekäsu kiirmenetluse reeglid on TsMS §-s 482 üheselt selged ning nõuet sisuliselt analüüsida võimaldavate andmete esitamist mingil moel ei nõua⁷² ning sellest tulenevalt ei ole Eesti riigisisese õiguse kohaselt avaldajal kohustust ka neid esitada.

Kohtul võib olla siiski õigus nõuda avaldajalt tüüptingimusi sisaldava lepingu esitamist TsMS § 477 lg 7 lause 2 kohaselt, mis näeb ette, et vajaduse korral nõuab kohus avaldajalt tõendite esitamist või kogub neid omal algatusel. Tegemist on hagita asja läbi vaatamise kohta käiva reeglga, mitte maksekäsu kiirmenetluse sättega. Samas on maksekäsu kiirmenetluse asjad hagita menetluse asjad (TsMS § 475 lg 1 p 1), millele kohaldatakse hagita asjade läbivaatamise üldiseid sätteid. Seega, lähtudes eespool kirjeldatud Euroopa Kohtu praktikast maksekäsu asjades, tuleks TsMS regulatsiooni tõlgendada selliselt, et kohtunik saab TsMS § 477 lg 7 lausele 2 tuginedes nõuda avaldajalt tüüptingimusi sisaldava lepingu esitamist.⁷³

Eesti maksekäsu kiirmenetluses takistab kohtul tüüptingimuste kehtivuse hindamist ka asjaolu, et TsMS regulatsiooni kohaselt on tegemist formaalse menetlusega, mille käigus tõendite sisulist hindamist ei toimu. TsMS § 483 lg-s 2 sisaldub ammendav loetelu asjaoludest, millal kohus peab maksekäsu kiirmenetluse avalduse rahuldamata jätma ning nende hulgas on vaid üks, mis võimaldab kohtul tüüptingimuse kehtivust sisuliselt hinnata. Nimelt ei ole maksekäsu kiirmenetlus kohaldatav tarbijalepingust tuleneva nõude suhtes, kui tarbijaga kokku lepitud viivisemäär ületab kolmekordset võlaõigusseaduse § 113 lõike 1 teises lauses ette nähtud viivisemäära (TsMS § 481 lg 2³ punkt 2). Tulenevalt TsMS § 483 lg 2 punktist 1 peab kohus sellisel juhul maksekäsu kiirmenetluse avalduse määrusega rahuldamata jätma. Muude tüüptingimuste võimalikku ebamõistlikult kahjustavat iseloomu aga Eesti maksekäsu kiirmenetluse reeglid kohtul omal algatusel kontrollida ei luba.⁷⁴

Kohtul on tüüptingimuste kehtivust võimalik maksekäsumenetluses hinnata vaid juhul, kui tarbija esitab vastuväite. Selles osas on Eesti õigus eespool kirjeldatud Poola ja Slovakkia õigusega⁷⁵ võrreldes mõnevõrra tarbijasõbralikum. Vastuväite esitamise õiguse annab tarbijale TsMS § 485 lõige 1, mille kohaselt on võlgnikul vastuväite esitamiseks aega 15 päeva alates päevast, kui talle makseettepanek kätte toimetati. Seejuures ei näe seadus vastuväite esitamisele ette vorminõudeid. Piisab, kui võlgnik esitab vastuväite makseettepanekule lisatud blanketil või muus vormis, näiteks kirjalikult või elektrooniliselt. Oluline on, et esitatud vastuväite põhjendamine ei ole vajalik (TsMS § 485 lg 2), seega piisab sisuliselt sellest, kui võlgnik selgitab vastuväites, et ta ei ole nõus makseettepanekus nimetatud summat tasuma. Kokkuvõttes on Eesti õiguses sätestatud vastuväite esitamise tähtaeg sarnaselt Poola ja Slovakkia õiguse omaga märkimisväärselt lühike. Erinevalt sealsetest menetlustest ei pea aga Eesti tarbija vastuväite esitamist põhjendama.

Sellest hoolimata eksisteerib märkimisväärne risk, et tarbijad ei esita maksekäsu kiirmenetluses vastuväidet, sest nad ei tea vastava õiguse olemasolust, ei teadvusta vastuväite esitamise olulisust või ei oska seda teha avaldaja esitatud tõendite vähesuse tõttu.⁷⁶ Sellele lisandub üldiselt teadaolev tarbijate passiivsus oma õiguste maksmapanekul. Tõsi: TsMS § 484 lg 2 punkti 3 kohaselt peab Eesti kohus tarbijale makseettepanekut tehes tarbijat teavitama 15-päevasest vastuväite esitamise

⁷² Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 482 kommentaar p 3.1 (K. Vainola, V. Kõve).

⁷³ Vt lepingu esitamiseks õigustatud isiku osas EKO 07.11.2019, liidetud kohtuasjad C-419/18 ja 483/18 *Profi Credit Polska S A* ja EKO 19.12.2019, liidetud kohtuasjad C-453/18 ja C-494/18 *Bondora*.

⁷⁴ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 481 kommentaar p 3.2.9.d (K. Vainola, V. Kõve).

⁷⁵ EKO 13.09.2018, C-176/17, *Profi Credit Polska S.A* ja EKO 20.09.2018 C-448/17 *EOS Slovensko*.

⁷⁶ Nendele ohtudele on Euroopa Kohus viidanud 13.09.2019 otsuses C-176/17, *Profi Credit Polska S.A.*, p 69.

tähtajast. Samuti lisatakse makseettepanekule vastuväite esitamise blankett, kus on vastuväite esitamise tingimusi ja tagajärgi selgitatud.⁷⁷ Küsitav on aga, kuivõrd on blanketil esitatud selgitused keskmise tarbija jaoks arusaadavad ja piisavalt selged, et nende põhjal vastuväite esitamise üle otsustada. Isegi kui blanketil olevad selgitused on piisavad selleks, et keskmine tarbija nende põhjal vastuväite esitamise olulisust mõistab, võib teda heidutada järgnevas kohtumenetluses osalemise kulukus või üldine teadmatus õigusvaidluste olemusest. Lisaks – ehkki TsMS § 485 lg 2 kohaselt ei ole vastuväite põhjendamine vajalik, sisaldab vastuväite esitamise blankett ikkagi välja „Vastuväite põhjendus“, mis jätab keskmisele tarbijale mulje, et ta peab vastuväite esitamiseks nõudele 15 päeva jooksul sisulised õiguslikud põhjendused esitama.

Seega ei ole Eesti maksekäsumenetlus vastuväite esitamise tähtaja osas kuigivõrd erinev Slovakkia või Poola menetlustest, mida aga Euroopa Kohus tüüptingimuste direktiiviga kooskõlas olevaks ei pidanud. Vastuväitele õiguslike põhjenduste lisamise kohustust Eesti maksekäsumenetluse reeglitest ei tulene, kuid esineb mitmeid eespool nimetatud asjaolusid (nt vastuväite esitamise blanketi kujundus, tarbijate teadmatus vastuväite esitamise olulisusest, tarbijate passiivsus, kohtumenetluse kulud jms põhjused), mis muudavad vastuväite esitamise tarbija poolt vähetõenäoliseks. Järelikult on äärmiselt tõenäoline, et Eesti maksekäsu kiirmenetluses vastuväite esitamise reeglid ei ole sellised, mis lubaks tarbijatel ilma suuremate takistusteta esitada nõudele vastuväite.

Vastuväite esitamise protsessi aitaks ennekõike lihtsustada selgem vastuväite blanketi⁷⁸ kujundus. Tarbija jaoks oleks selgem, kui vastuväite blanketil oleks võimalik täita vaid praegu kohustuslikuna tähistatud väljad. Seega tuleks blanketil esitada poolte andmed, vastuväide ning tarbija allkiri. Muude andmete esitamise võimaluse võib tarbijale jätta näiteks täiendavate kommentaaride väljana või muul sarnasel moel. Kui soovitakse siiski säilitada blanketil praegu sisalduvaid välju, mille täitmine pole kohustuslik, siis tuleks need kujundada eraldiseisva blanketi osana (plokina), mille peakirjast nähtub nende vabatahtlik iseloom. Vastuväite blanketile lisatud selgitustes tuleks konkreetselt rõhutada vastuväite esitamise tähtsust ehk asjaolu, et kui võlgnik ei ole makseettepanekus nimetatud summat tasunud ega makseettepanekule õigeaegselt vastuväidet esitanud, teeb kohus maksekäsu summa sissenõudmise kohta. Samuti seda, et maksekäsk on seejärel viivitamata täidetav. Sellele infole võiks järgneda praegu kasutusel oleval kujul selgitused maksekäsu kiirmenetluse olemuse kohta ja muu informatsioon.

Asudes seisukohale, et Eesti maksekäsu kiirmenetluses vastuväite esitamise reeglid ei vasta liidu õigusega seatud standarditele, peaks Eesti õigus lubama *ex officio* sisukontrolli kas maksekäsu tegemisel või selle täitmisfaasis.⁷⁹ Täitemenetluses kehtib Eestis aga formaliseerituse põhimõte⁸⁰, mistõttu ka kohtutäitur ei saa ega tohigi kontrollida täitedokumendi sisu, sh selle aluseks olnud nõude sisulist põhjendatust. Seega ei anna Eesti õigus kohtule ei maksekäsuavalduse menetlemise ega ka maksekäsu täitmise faasis õigust kontrollida nõude aluseks oleva tüüptingimuste võimalikku ebamõistlikult kahjustavat iseloomu. Selline olukord aga ei ole Euroopa Kohtu praktikaga kooskõlas.

Vastava ebakõla kehtivas regulatsioonis aitaks ületada see, kui kohtunikuabi saaks tarbijalepingust (tegemist on tüüptingimustel sõlmitud lepingutega) tuleneva nõude menetlemise üle anda kohtunikule ning kohtunikul oleks võimalik tüüptingimuse kehtivust seejärel omal algatusel hinnata.

⁷⁷ Vastuväide maksekäsu kiirmenetluses. <https://www.kohus.ee/dokumendid-ja-vormid/maksekasu-kiirmenetluse-avalduste-vormid>

⁷⁸ Vastuväide maksekäsu kiirmenetluses. <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/0000/1326/5348/13265351.pdf>

⁷⁹ EKO 20.09.2018 C-448/17 *EOS Slovensko*, p 45, EKO 18.02.2016 C-491/14 *Finanmadrid*, p 45 ja 46.

⁸⁰ Vt nt RKTko 20.11.2013, 3-2-1-138-13 p 16.

Kohtunikule saab kohtunikuabi otsustamise üle anda TsMS § 595 lg 2 kohaselt. Tegemist on küll registriasjade menetlust puudutava sättega, kuid Riigikohus on leidnud, et vastavat sätet tuleb analoogia alusel kohaldada ka maksekäsu kiirmenetluses.⁸¹ TsMS § 595 lg 2 kohaselt peab kohtunikuabi määruse tegemise andma üle kohtunikule, kui avalduse läbivaatamisel ilmnevad õiguslikud raskused. TsMS-s ei ole ette nähtud reegleid, mille järgi tuvastada, kas tegemist on õiguslikult keeruka asjaga.⁸² TsMS-i reegleid liidu õigusega kooskõllaliselt tõlgendades saab aga asuda seisukohale, et õiguslikult keerukateks tuleb lugeda kõik tarbijalepingust tulenevad nõuded, sest nende puhul peab Eesti kohus lähtuvalt Euroopa Kohtu praktikast *ex officio* läbi viima tüüptingimuste kehtivuse kontrolli. Tõlgendades kõiki tarbijalepingutel põhinevaid nõudeid õiguslikult keerukate asjadena TsMS § 595 lg 2 tähenduses, on võimalik jõuda Euroopa Kohtu juhiste vastava olukorrani, kus kõik tüüptingimusi sisaldavad tarbijalepingud jõuavad kohtuniku kätte (kes saab eespool viidatud moel TsMS § 477 lg 7 teise lause kohaselt nõuda lepingu kui tõendi esitamist). Küsimust riigisisese õiguse *contra legem* tõlgendamisest seega ei tõusetu.

Kohtunikul on seejärel õigus ja kohustus tüüptingimuse kehtivust hinnata⁸³ ja tingimuse tühisuse korral makseettepanek ja maksekäsk tegemata jätta.⁸⁴ Seda toetab TsMS § 489¹ lg 2 p 3, mille kohaselt võib võlgnik määruskaebuses tugineda mh asjaolule, et nõue, mille sissenõudmiseks maksekäsu kiirmenetlus läbi viidi, on selgelt põhjendamatult. Kui avaldaja nõue põhineb tühisel tüüptingimusel, siis esineb alus maksekäsu tühistamiseks ja ringkonnakohus peab maksekäsu tühistama (TsMS § 489¹ lg 4). Oleks ilmselgelt ebamõistlik, et kohtumenetluse esimeses astmes tuleb maksekäsu kiirmenetluses teha lahend, millega rahuldatakse tühisel tüüptingimusel põhinev nõue, mis on teises kohtuastmes tühistatav.

Sisuliselt viib sellisel viisil kehtiva TsMS-i tõlgendamine olukorrani, kus kõik tarbijalepingutest tulenevad nõuded, mis on esitatud maksekäsu kiirmenetluses lahendamiseks, tuleks kohtunikuabidel üle anda kohtunikele. Viimased saavad seejärel nõuda avaldajalt tüüptingimusi sisaldava lepingu esitamist ning seejärel tüüptingimuste kehtivust hinnata.

Kirjeldatud viisil TsMS-i tõlgendamine ega maksekäsu kiirmenetluse avalduste kohtunikule lahendamiseks suunamine ei oleks vajalik, kui makseettepanekule vastuväite esitamine oleks tarbija jaoks Euroopa Kohtu standarditele vastav ehk võimalik senisest märkimisväärselt pikema aja jooksul ning selgelt ilma täiendavaid õiguslikke põhjendusi esitamata. Milline on piisava kestusega tähtaeg vastuväite esitamiseks, peab selgitama Euroopa Kohtu praktika. Vähemalt kahenädalast tähtaega vastuväite esitamiseks on peetud ka Saksamaal Euroopa Liidu õigusega vastuolus olevaks (vt 3.2.4). Seejuures olukorras, kus vastuväite esitaja vastuväite esitamist põhjendama ei pea. Austria õiguse kohaselt on tarbijal vastuväite esitamiseks aega 4 nädalat, kuid seda olukorras, kus tarbija peab vastuväites esitama sama informatsiooni nagu vastuses hagiavaldusele (vt 3.4.1.). Kuna puuduvad konkreetSED Euroopa Kohtu juhised, millist vastuväite esitamise tähtaega tuleb pidada piisavaks, kui muus osas on vastuväite esitamise protsess tarbija jaoks lihtne ja arusaadav (sh vastuväite esitamise blankett), on keeruline hinnata, milline oleks vastav kohane tähtaeg.

⁸¹ RKTkm 04.03.2009, 3-2-2-1-09, p 9

⁸² TsMS kommentaari kohaselt ei ole olemas reegleid, mille järgi tuvastada, kas asi on õiguslikult keerukas või mitte. Seega otsuse, kas asi anda kohtunikule üle, teeb kohtunikuabi. Vt Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 595 kommentaar p 3.3.7. (A. Vutt).

⁸³ Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. VI–X osa. Kommenteeritud väljaanne. V. Kõve jt (koost.). Juura 2017, § 436 kommentaar 3.2.2.a ja 3.2.4.1.

⁸⁴ Määruse tegemisele kohalduvad TsMS § 463 lg 2 ja § 436 lg 1, mille kohaselt peab kohtulahend olema seaduslik, vt Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. VI–X osa. Kommenteeritud väljaanne. V. Kõve jt (koost.). Juura 2017, § 463 kommentaar 3.5.f.

2.2.2. Tarbija krediivõimelisuse hindamise kontroll maksekäsumenetluses

2.2.2.1. Kohtu kohustus hinnata omal algatusel krediidiandja poolt läbi viidud tarbija krediivõimelisuse kontrolli nõuetekohasust

Euroopa Kohtu praktika seoses krediivõimelisuse kontrolliga on märkimisväärselt napim kui seoses tüüptingimustega. Ometi on Euroopa Kohus asjas OPR-Finance märkinud, et liikmesriigi kohtul on kohustus omal algatusel hinnata, kas krediidiandja on täitnud kohustuse hinnata tarbija krediivõimelisust nii nagu selle näeb ette tarbijakrediidi direktiivi artikkel 8.⁸⁵

Selles kohtuasjas oli tarbija sõlminud krediidiandjaga sidevahendi abil tarbijakrediidilepingu, kuid ei tasunud sissenõutavaks muutunud osamakseid. Krediidiandja pöördus oma nõudega kohtusse, kuid ei esitanud menetluses mingeid kinnitusi ega tõendeid selle kohta, kas ta krediidi andmisele eelnevalt tarbija krediivõimelisust hindas. Ka tarbija ei tuginenud menetluses sellele, et krediidiandja oleks tema krediivõimelisuse hindamata jätnud ning leping oleks seetõttu Tšehhi õiguse kohaselt tühine.⁸⁶ Nende asjaolude valguses uuris eelotsusetaotluse esitanud kohus mh, kas liikmesriigi kohtul on kohustus omal algatusel analüüsida, kas krediidiandja on rikkunud lepingueelset kohustust hinnata tarbija krediivõimelisust ja kohaldada sellest tulenevaid tagajärgi.

Küsimusele vastates rõhutas Euroopa Kohus, et kohtumenetluse etapis on võlgnik nõrgemal positsioonil ja just selle tõttu on oluline, et riigisisel kohtul on kohustus kontrollida omal algatusel teatavate tarbijaõiguse sätete rikkumist.⁸⁷ Esineb arvestatav risk, et tarbija muuhulgas teadmatusest ei tugine õigusnormile, mille eesmärk on teda kaitsta.⁸⁸ Krediivõimelisuse kontrolli eesmärk on tagada, et krediidiandja ei tegeleks vastutustundetu laenamisega ega annaks krediiti tarbijatele, kes ei ole krediivõimelised.⁸⁹ Seejuures märkis Euroopa Kohus, et ta on juba korduvalt oma varasemas praktikas meenutanud liikmesriigi kohtu kohustust kontrollida omal algatusel liidu tarbijaõiguse teatavate sätete võimalikku rikkumist nagu kohtuotsuses Radlinger ja Radlingerová,⁹⁰ milles Euroopa Kohus käsitles tarbijakrediididirektiivis ettenähtud krediidiandja teavitamiskohustuse hindamist maksejõuetusmenetluses.⁹¹ Seda lähenemisviisi ei rakendata mitte ainult lepingutingimuste lubamatu iseloomu uurimisel, vaid kohus on kohustatud ka omal algatusel kontrollima, kas krediidiandja on täitnud oma kohustust tegutseda hoolsalt kliendi krediivõimelisuse hindamisel. OPR-Finance otsus on siiski tehtud kohtuasjas, kus toimus tavaline kohtumenetlus ja mitte maksekäsumenetlus.

Senini ei ole Euroopa Kohus teinud otsust, mis käsitleks otseselt küsimust sellest, kas tarbija krediivõimelisuse hindamise nõuetekohasust peaks kohus hindama omal algatusel ka maksekäsumenetluses, st kas tüüptingimuste direktiivi kohta käivad Euroopa Kohtu seisukohad on ülekantavad ka krediivõimelisuse kontrolli kohustusele. Võimalik, et sellele annab Euroopa Kohus vähemalt osaliselt vastuse kohtuasjas C-393/25; vastav eelotsusetaotlus esitati selle aasta suvel.⁹² Küll

⁸⁵ EKo 05.03.2020, C-679/18 OPR-Finance, p 34 ja 46.

⁸⁶ EKo 05.03.2020, C-679/18 OPR-Finance, p 10-13.

⁸⁷ EKo 05.03.2020, C-679/18 OPR-Finance, p 19.

⁸⁸ EKo C-679/18 OPR-Finance, p 22; EKo C-377/14 Radlinger ja Radlingerová, p 65.

⁸⁹ EKo C-679/18 OPR-Finance, p 21.

⁹⁰ EKo 21.04.2016, C-377/14 Radlinger ja Radlingerová, p 62.

⁹¹ EKo 05.03.2020, C-679/18 OPR-Finance, p 18.

⁹² Eelotsusetaotlus kohtuasjas C-393/25, Okresný súd Banská Bystrica. Slovakkia kohus küsib, kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, artikleid 8 ja 23 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus niisugused õigusnormid ja neist tulenev riigisisene kohtupraktika, mis ei võimalda täitemenetluses omal algatusel kontrollida, kas krediidiandja on rikkunud oma kohustust hinnata tarbija krediivõimelisust, ega näe ette sanktsioonide rakendamist intressiõiguse kaotamise kujul sellele tarnijale, kes andis krediiti

aga on juba varasemalt viidatud tüüptingimuste omal algatusel kontrollikohustuse kohta käiva Euroopa Kohtu praktika pinnalt võimalik järeldada, et krediitdivõimelisuse kontrolli nõuetekohasuse hindamise peaks kohus omal algatusel läbi viima ka maksekäsmenetluses.

Nii näiteks on Euroopa Kohus oma varasemas praktikas leidnud, et võlausaldajatel ei tohiks olla võimalik tarbijaid ilma jätta tüüptingimuste direktiiviga ette nähtud kaitsest, valides tavapärase tsiviilmenetluse asemel oma nõuete esitamiseks maksekäsmenetluse, kus nõude sisulist kontrolli ei toimu.⁹³ Sarnane argumentatsioon võiks olla kohane ka krediitdivõimelisuse hindamise kontekstis. Veelgi enam: Euroopa Kohus on algselt tüüptingimuste direktiivi kohta käivat *ex officio* kontrollikohustust hiljem laiendanud nt tarbijale müügidirektiivile,⁹⁴ samuti tarbijakrediitdirektiivis sätestatud krediidiandja teavitamiskohustusele.⁹⁵ Samuti on Kohus leidnud, et üht tarbijalepinguid reguleerivat EL õigusakti ning selles sisalduvat mõistet võib kasutada teise tarbijalepinguid reguleeriva EL õigusakti tõlgendamiseks, sest mõlema eesmärgiks on kõrgetasemelise tarbijakaitse kindlustamine.⁹⁶ Lähtudes tüüptingimuste direktiivi ja tarbijakrediidi direktiivi sarnastest eesmärkidest – tagada tarbijate huvide kõrgetasemeline kaitse, et aidata kaasa hästitoimiva siseturu tekkele⁹⁷ – võib järeldada, et väga suure tõenäosusega kehtivad Euroopa Kohtu tüüptingimuste direktiivi kohta antud *ex officio* kontrolli puudutavad seisukohad ka tarbija krediitdivõimelisuse kontrolli nõuetekohasuse hindamise kohta.

2.2.2.2. Euroopa Kohtu praktika tähendus Eesti maksekäsu kiirmenetluse jaoks

Maksekäsu kiirmenetluses tekivad seoses kohtu kohustusega kontrollida, kas krediidiandja on tarbija krediitdivõimelisust nõuetekohaselt hinnanud, sarnased probleemid nagu kirjeldatud analüüsi ptk-s 2.2.1.4. Nagu ka tüüptingimuste kontrolli puhul, ei ole krediidiandjad võlausaldajana TsMS § 482 lg 1 kohaselt kohustatud maksekäsu kiirmenetluse avaldusele lisama tõendeid, sh tõendeid, mis kirjeldaksid seda, kas ja kuidas on läbi viidud tarbija krediitdivõimelisuse kontroll. Riigikohus seevastu on oma 2023. aasta lahendis leidnud, et krediidiandjal on kohustus mh maksekäsu kiirmenetluses tõendada, et ta on tarbija krediitdivõimelisust nõuetekohaselt hinnanud.⁹⁸ Samas lahendis on Riigikohus ka leidnud, et kohtul on kohustus omal algatusel tarbija krediitdivõimelisuse kontrollimise nõuetekohasust hinnata. Riigikohtu põhjenduste kohaselt on tehingu tühisus asjaolu, mida kohus peab asja lahendamisel kontrollima sõltumata sellest, kas pooled sellele tuginevad või mitte. Kuna krediitdivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumise tagajärjeks on intressikokkuleppe tühisus, peab kohus vastava kohustuse täitmist hindama igas menetluses omal algatusel.⁹⁹ Nagu eespool mainitud, siis seadusest vastavate andmete esitamise kohustust maksekäsu kiirmenetluse avaldusele lisatuna ei tulene.

Euroopa Kohus ei ole üheselt öelnud, et eespool seoses tüüptingimuste kehtivuse kontrolliga väljendatud seisukohad kehtiks ka tarbija krediitdivõimelisuse hindamise nõuetekohasuse kontrolli

krediitdivõimetule tarbijale? Slovakkia kohus viitab mh Euroopa Kohtu tüüptingimuste direktiivi ja kohtu *ex officio* kontrollikohustust käsitlevale kohtupraktikale.

⁹³ EKo C-618/10 Banco Espanol de Credito SA, p 55.

⁹⁴ EKo 04.06.2015 C-497/13 Faber, p 48.

⁹⁵ EKo 21.04.2016 C-377/14, Radlinger ja Radlingerová, punktid 66 ja 70.

⁹⁶ EKo 08.06.2023 C-570/21 YYY. S.A., p 42.

⁹⁷ Tüüptingimuste direktiiviga seoses vt H. Schulte-Nölke. The Objectives of Directive 93/13/EEC on Unfair Contract Terms: An Overview after 30 Years of Case Law. European Review of Private Law (3)2023, p 317, 319, tarbijakrediidi direktiivi osas F. Morello. From Consumer Credit to Consumer Credits? Merits and Flaws of the 2008/48/EC Directive's Reform Proposal. European Review of Private Law (4) 2023, p 847 ja EKo C-755/22 Nárokuj s.r.o., p 33 ja seal viidatud kohtupraktika.

⁹⁸ RKTko 2-21-13098, p 25.

⁹⁹ RKTko 2-21-13098, p-d 24-25.

kohta maksekäsumenetluse raames. Siiski on Euroopa Kohtu varasemat praktikat ja selles toodud tarbijakaitselisi argumente arvestades äärmiselt tõenäoline, et eelnev kehtib ka tarbija krediitdivõimelisuse kontrolli kohta (vt ülal).

Seega tuleb sarnaselt analüüsi ptk-s 2.2.1.4. leitud ka krediitdivõimelisuse kontrolli osas asuda seisukohale, et Eesti maksekäsu kiirmenetluse reeglid ei ole Euroopa Liidu õigusega kooskõlas.

2.2.3. Võimalus hinnata tüüptingimuste kehtivust või tarbija krediitdivõimelisuse hindamist pärast maksekäsu jõustumist mõnes teises menetluses

2.2.3.1. Teistmine

Jõustunud maksekäsu teistmine on võimalik TsMS § 702 kohaselt. Teistmine on võimalik vaid TsMS § 702 lg-s 2 nimetatud erandlikel asjaoludel. Nendest asjaoludest võiks maksekäsu teistmise võimalusena põhjusel, et maksekäsu kiirmenetluses ei ole kohus kontrollinud tüüptingimuste kehtivust või krediitdivõimelisuse hindamise nõuetekohasust, tulla kõne alla vaid TsMS § 702 lg 2 p 9. Selle sätte kohaselt on teistmise aluseks oluline asjaolu või tõend, mis kohtulahendi tegemise ajal oli olemas, kuid ei olnud ega võinud olla menetlusosalisele teada ja mille esitamisel või millele tuginemisel menetluses oleks ilmselt tehtud teistsugune kohtulahend. Eesti õiguskirjanduses ja kohtupraktikas on asutud seisukohale, et nimetatud sätte ei oma maksekäsu teistmisel tähendust tulenevalt maksekäsu kiirmenetluse formaalsusest. Täpsemalt tulenevalt asjaolust, et selles menetluses asjaolusid ei tuvastata ega tõendeid ei hinnata.¹⁰⁰

Tüüptingimuste sisaldumine tarbijaga sõlmitud lepingus on tarbijale teada juba alates lepingu sõlmimisest ning ei saa seetõttu olla teistmise aluseks TsMS § 702 lg 2 p 9 kohaselt. Samuti on enne esialgse kohtulahendi tegemist toimunud ka tarbija krediitdivõimelisuse hindamine või vähemalt oleks see seaduse kohaselt pidanud toimuma (VÕS § 403⁴ lg 1). On tõsi, et tarbijale ei pruugi kohtumenetluse ajal olla teada, kas ja kuivõrd krediidiandja tema krediitdivõimelisust hindas. Samas, kui teistetav kohtulahend on maksekäsk, ei saa hiljem teatavaks saanud tõend olla teistmise aluseks seetõttu, et maksekäsu kiirmenetluses tõendeid ei hinnata.¹⁰¹ Teistmise aluseks ei saa olla ka asjaolu, et kohus on õigust valesti kohaldanud,¹⁰² nt jätnud tarbija krediitdivõimelisuse hindamisega seonduva kontrollimata ning sellest tulenevad tagajärjed kohaldamata. Sarnaselt piirab teistmise võimalusi TsMS § 703 lg 2, mille kohaselt ei ole teistmine lubatud, kui menetlusosalisel oli võimalik tugineda teistmist võimaldavatele asjaoludele varasemas menetluses, eelkõige vastuväitega. Selline võimalus on aga tarbijal maksekäsu kiirmenetluses TsMS § 485 lg 1 kohaselt olemas olnud. Seega on selge, et TsMS teistmise reeglite kohaselt ei saa maksekäsku uuesti läbi vaadata, kui kohus pole maksekäsu kiirmenetluse käigus omal algatusel tarbijaga sõlmitud lepingus sisalduvate tüüptingimuste kehtivust kontrollinud ega hinnanud tarbijakrediitilepingu sõlmimisele eelnenud krediitdivõimelisuse kontrolli nõuetekohasust.

Kirjeldatud olukord ei ole kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Euroopa Kohus on lahendis *Profi Credit Polska*¹⁰³ (edaspidi *Profi Credit Polska III*) tagaseljaotsuse kontekstis kohtuotsuse seadusjõu küsimust põhjalikult analüüsinud. Selle kohtuasja raames oli tarbija sõlminud krediidiandjaga tarbijakrediitilepingu ning andnud blankoveksli, mille krediidiandja hiljem täitis ning esitas

¹⁰⁰ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 489¹ kommentaar p 3.10.a. Samal seisukohal ka Riigikohus, vt RKTkm 03.12.2014, 3-2-2-2-14, p 13.

¹⁰¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 702 kommentaar 3.2.10.e, RKTkm 3-2-2-2-14, 03.12.2014, p 13.

¹⁰² Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne (koostajad: V. Kõve jt). Juura, 2018. § 702 kommentaar 3.2.10.e

¹⁰³ EKo 09.04.2024, C-582/21 *Profi Credit Polska S.A.*

hagiavalduse lisana koos krediidilepingu ülesütlemise teatega.¹⁰⁴ Sellele infole tuginedes tegi esimese astme kohus tagaseljaotsuse, millega mõistis tarbijalt välja krediidiandja poolt nõutud summa. Tagaseljaotsus oli viivitamata täidetavaks tunnistatud.¹⁰⁵ Kuna tarbija otsuse peale kaja ei esitanud, siis otsus jõustus.¹⁰⁶ Hiljem esitas tarbija aga teistmisavalduse, milles leidis, et kohus oli jätnud kontrollimata tüüptingimuste võimaliku tühisuse, ennekõike tingimuste osas, mis nägid ette mitte intressiga seotud krediidikulude hüvitamise kohustuse tarbijale.¹⁰⁷ Esimese astme kohus tarbija teistmisavaldust ei rahuldanud, kuna avaldus oli esitatud pärast seaduses ette nähtud tähtaja möödumist ja tarbija esitas kaebuse järgmise astme kohtule.¹⁰⁸ Viimane esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, milles küsis, kas riigisisest õigusnormi, mis näeb ette teistmise võimaluse, tuleb tüüptingimuste direktiivi valguses tõlgendada nii, et teistmisavalduse esitamine oleks võimalik ka juhul, kui tagaseljaotsuse teinud kohus ei ole *ex officio* tüüptingimuste ebamõistlikkust hinnanud.¹⁰⁹

Enne esitatud küsimusele sisulise vastuse andmist juhtis Euroopa Kohus tähelepanu sellele, et kuigi liikmesriikide kohtud peavad riigisiseseid sätteid tõlgendama kooskõlas Euroopa Liidu asjakohaste õigusnormidega, on tõlgendamine piiratud siiski õiguse üldpõhimõtetega ning *contra legem* tõlgendamist Euroopa Liidu õiguse kohaldamiseks kasutada ei tuleks.¹¹⁰ Otsuse selles osas, kas liikmesriigi normide tõlgendamine on võimalik ilma *contra legem* tõlgendamata, peab tegema riigisisene kohus.¹¹¹ Edasi andis Euroopa Kohus siiski mõned juhtnöörid, millest Poola kohus peaks antud kaasuses otsust tehes lähtuma. Nii märkis kohus, et menetlust esimese astme kohtus tuleb analüüsida tervikuna, võttes sealjuures arvesse tarbija õigust esitada kohtuotsuse peale kaja.¹¹² Kui liikmesriigi kohus jõuab järeldusele, et kaja esitamist lubavad normid ei võimalda tarbijatele tagada tüüptingimuste direktiivist tulenevate õiguste kaitset, ei ole need normid kooskõlas tarbijate õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile.¹¹³ Samas tuleb silmas pidada, et juhul, kui kaja esitamise võimalus ei taga tarbijale tüüptingimuste direktiiviga ette nähtud kaitset ja ka teistmist lubavat normi ei ole võimalik tõlgendada tarbijale teistmise õigust ette nägevana, peab tarbijal olema võimalik kasutada mõnd muud õiguskaitsevahendit, et tagada tarbijale tüüptingimuste direktiiviga kaitset.¹¹⁴ Ehk sisuliselt on Euroopa Kohus asunud seisukohale, et tüüptingimuste ebamõistlikult kahjustavat iseloomu peaks kohus omal algatusel menetluses kontrollima ning olukorras, kus kohus oma kohustust täitnud ei ole, peavad riigisisised õigusnormid võimaldama kontrolli läbi viia kas täitemenetluses või mõnes hilisemas menetluses.

Kuigi kirjeldatud lahend puudutab olukorda, kus tüüptingimuste kehtivus oli hindamata jäänud tagaseljaotsuse puhul, on sellest lahendist tulenevad põhimõtted kohaldatavad ka maksekäsu kiirmenetlusele.¹¹⁵ Seega peab Eesti kohus hindama, kas teistmisavalduse aluseid on võimalik tõlgendada nii, et need võimaldaks vajaduse korral menetluse taasavada põhjusel, mis oli juba esialgse menetluse toimumise ajal olemas ja millele tarbija saanuks soovi korral ka tugineda. Nagu eespool märgitud, siis TsMS reeglid ei võimalda asja reeglina teistmise korras uuesti läbi vaadata, kui kohus pole maksekäsu kiirmenetluse raames omal algatusel tüüptingimuste kehtivust ega krediidivõimelisuse hindamise nõuetekohasust kontrollinud. TsMS teistmist reguleerivate normide mõtteks on vältida

¹⁰⁴ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 13-15.

¹⁰⁵ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, 16.

¹⁰⁶ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 18.

¹⁰⁷ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 19.

¹⁰⁸ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 20, 21.

¹⁰⁹ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 60.

¹¹⁰ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 63.

¹¹¹ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 64.

¹¹² EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 68.

¹¹³ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 77.

¹¹⁴ EKo C-582/21 Profi Credit Polska, p 78.

¹¹⁵ Vt maksekäsu kiirmenetluse ja vastuväite esitamise kohta 2.2.1.2.

olukordade tekkimist, kus menetlus avataks põhjusel, mis oli juba esialgse menetluse toimumise ajal olemas ja millele pool saanuks soovi korral ka tugineda. Kuna Euroopa Liidu õigus ei nõua, et liikmesriigi kohus tõlgendaks siseriiklikku õigust *contra legem*,¹¹⁶ tuleb hindamaks, kas Eesti õigus on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega, analüüsida kohtu võimalusi tüüptingimuste kehtivust või krediitdivõimelisuse hindamise nõuetekohasust kontrollida mõnes hilisemas menetluses, nt täitemenetluses.

2.2.3.2. Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi

Täitemenetluse seadustiku¹¹⁷ (edaspidi TMS) § 221 lg 1 kohaselt võib võlgnik sissenõudja vastu esitada hagi täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks, eelkõige põhjusel, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud. Vastavalt sama paragrahvi lõikele 2 on sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi aluseks olevad vastuväited kohtulahendi puhul lubatud üksnes siis, kui alus, millel need põhinevad, on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist. TMS § 221 lõike 2 eesmärgiks on vältida olukordi, kus jõustunud kohtulahendiga lahendatud vaidlus avataks uuesti täitemenetluses ja seetõttu on võimalik arvesse võtta vaid neid faktilisi sündmusi, mis on tekkinud pärast täitedokumendiks oleva lahendi jõustumist.¹¹⁸ Ka Riigikohus on korduvalt oma praktikas rõhutanud, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagiga ei ole võimalik vaidlustada varasema lahendiga kindlaks tehtud asjaolusid.¹¹⁹

Euroopa Kohtu praktika kohaselt nõuab tõhusa kohtuliku kaitse kohustus, et täitmisega seotud küsimusi lahendav kohus saaks – sealhulgas esimest korda – hinnata, kas lepingus sisalduvad tüüptingimused, mille kehtivust kohus maksekäsu menetluses kontrollinud pole ja mille suhtes võlgnik ka vastuväidet esitanud ei ole, on kehtivad.¹²⁰ Sama põhimõtet on Euroopa Kohus väljendanud ka tagaseljaotsuse¹²¹ ja hüpoteegiga tagatud nõude täitmisega¹²² seoses. Nendest lahenditest saab järeldada, et kui täitedokumendi välja andnud kohus ei ole lahendis tüüptingimuste kehtivust ega tarbija krediitdivõimelisuse hindamist kontrollinud, peab sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi menetleval kohtul olema võimalik kontroll läbi viia omal algatusel.

Seega tuleb analüüsida, kas juhul, kui sundtäitmise aluseks olevas kohtulahendis ei ole kohus märkinud, et ta on asjakohaste tüüptingimuste kehtivust ning krediitdivõimelisuse kontrolli hinnanud, saab tarbija siiski Eesti õiguse kohaselt esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. Tüüptingimused on kahtlemata tarbijaga sõlmitud lepingus sisaldunud juba enne kohtumenetluse algust. Samuti on sel ajal olemas olnud ka nende ebamõistlikult kahjustav iseloom. Ka tarbija krediitdivõimelisuse hindamisega seonduv on aset leidnud juba enne kohtumenetluse algust. Seega ei tohiks TMS § 221 lg 2 sõnastusest lähtuvalt olla võimalik neile asjaoludele sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitada.

Riigikohus on teatud juhtudel siiski asunud seisukohale, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi esitamine on võimalik ka juhtudel, kus vastava hagi alus tekkis juba kohtumenetluse käigus, kuid seda ei olnud võimalik menetlusosalisest sõltumatutel põhjustel menetlusõiguslikult maksma panna selliselt, et kohus oleks selle aluse kohta saanud kohtulahendis seisukoha võtta.¹²³ Samuti on Riigikohus märkinud, et sundtäitmise lubamatuks tunnistamise vastuväidete esitamise piirangu kohaldamine võib

¹¹⁶ EKo 09.04.2024, C-582/21 *Profi Credit Polska S.A.*, p 63.

¹¹⁷ Täitemenetluse seadustik. – RT I 2005, 27,198; RT I, 31.12.2024.

¹¹⁸ RKTko 2-19-13236, 04.05.2021, p 10.1.

¹¹⁹ RKTkm 3-2-1-64-09, 17.06.2009, p 9 ja RKTko 3-2-1-64-17, 21.06.2017, p 10.

¹²⁰ EKo liidetud kohtuasjades C-693/19 ja C-831/19 SVP Projekt 1503 Srl, p 66 ja C-724/22 Investcapital, p 52.

¹²¹ EKo C-582/21 *Profi Credit Polska S.A.*, p 84.

¹²² EKo C-600/19 *Ibercaja Banco*, p-d 49 ja 52.

¹²³ RKTko 2-22-9401, 15.11.2023, p 14.2; 2-19-13236, 04.05.2021, p 11.2.

olla vastuolus hea usu põhimõttega. Näiteks siis, kui sundtäidetakse jõustunud kohtulahendist tulenevat nõuet, mis on täidetud enne täitedokumendiks oleva kohtulahendi jõustumist, kuid mille täitmisele võlgnik kohtumenetluses ei tugine, kuigi see olnuks võimalik ning lisaks on võlausaldaja enne kohtulahendi jõustumist käitunud vastuoluliselt.¹²⁴ Seega on Riigikohtu hinnangul teatud erandlikel juhtudel võimalik TMS § 221 lg-t 2 tõlgendada nii, et tarbijal on võimalik ka kohtulahendi puhul esitada vastuväiteid, mille alus oli olemas juba enne kohtulahendi jõustumist.

Lähtudes eespool kirjeldatud Euroopa Kohtu praktikast tuleks selliseks erandiks lugeda ka olukorrad, kus kohus pole sundtäidetavas lahendis tüüptingimuste kehtivust ega tarbija krediitdivõimelisuse kontrolli nõuetekohasust hinnanud. Sellise tõlgenduse kasuks räägib ka asjaolu, et olukorras, kus kontrolli teostamine lahendist ei nähtu, on tarbijal keeruline hinnata, kas esineb sellest tulenev vajadus lahendit vaidlustada. Sellisel viisil oleks võimalik TMS § 221 lõikeid 1 ja 2 tõlgendada moel, mis oleks kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Siiski tuleb märkida, et tarbija õigus esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi ka olukorras, kus kohus pole varasemas menetluses tüüptingimuste kehtivust või krediitdivõimelisuse hindamist kontrollinud, ei ole seaduse sõnastusest selgelt ja üheselt arusaadav.

2.2.3.3. Pankrotimenetlus

Pankrotiseadus¹²⁵ (edaspidi PankrS) § 100³ lõike 4 punkti 1 kohaselt loetakse kaitsmiseta tunnustatuks nõue, mis on rahuldatud jõustunud kohtulahendiga või TMS kohaselt täitedokumendiks oleva vahekohtu lahendiga. Sätte sõnastuse kohaselt ei ole kohtul pankrotimenetluses võimalik kontrollida asjaolusid, mis on olnud varasemalt tehtud kohtulahendi aluseks, sh tüüptingimuste kehtivust ja krediitdivõimelisuse hindamise nõuetekohasust. Kohtulahendist tuleneva nõude tingimusteta tunnustamist on kinnitanud ka Riigikohus.¹²⁶

Euroopa Kohtu praktikas on asutud seisukohale, et tüüptingimuste direktiiviga on vastuolus sellised riigisisised õigusnormid, mis välistavad kohtul pankrotimenetluses tüüptingimuste kehtivuse kontrollimise võimaluse, kui eelnevas menetluses ei ole vastavat kontrolli läbi viidud ja selle kontrolli läbiviimist vastavas lahendis kokkuvõtlikult põhjendatud.¹²⁷ Samuti on Kohus rõhutanud, et sellisel juhul on riigisisel kohtul kohustus tüüptingimuste kehtivust hinnata.¹²⁸ Teisiti saab see Euroopa Kohtu hinnangul olla vaid juhul, kui pankrotikohtunik on sõnaselgelt märkinud, et ta on hinnanud, kas põhikohtuasjas kõne all olevad lepingutingimused on ebaõiglased, ja kui sellest vähemalt kokkuvõtlikult põhjendatud analüüsist ei ole ilmnenu ühegi ebaõiglase tingimuse olemasolu.¹²⁹

PankrS § 100³ lõike 4 punkti 1 sõnastus ei võimalda seda tõlgendada selliselt, et Eestis pankrotiasja menetleval kohtul oleks võimalik pankrotimenetluses kontrollida nõude, mis on rahuldatud jõustunud kohtulahendiga ja mis tuleneb tarbijalepingust, kehtivust, kui sellest lahendist ei nähtu, et kohus oleks kontrollinud nõude aluseks oleva tehingu tühisuse aluste puudumist. Tuleb siiski märkida, et hetkel on PankrS § 100³ lõike 4 punkti 1 tõlgendamise küsimus antud lahendada Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseisule.¹³⁰

Liikmesriigi kohtul ei ole reeglina tulenevalt Euroopa Liidu õigusest kohustust tõlgendada riigisisese õiguse norme *contra legem*.¹³¹ Seega tuleb asuda seisukohale, et PankrS § 100³ lõike 4 punkti 1 tuleb

¹²⁴ RKTko 2-19-13236, 04.04.2021, p 11.2.

¹²⁵ Pankrotiseadus. – RT I 2003, 17, 95; RT I, 30.12.2024.

¹²⁶ RKTkm 2-20-7904/99, 24.05.2023, p 16; RKTkm 2-21-5718/35, 23.03.2023, p 16.

¹²⁷ EKo C-582/23 Wiszkier, p-d 56-58.

¹²⁸ EKo C-582/23 Wiszkier, p 56.

¹²⁹ EKo C-582/23 Wiszkier, p 57.

¹³⁰ RKTkm 2-24-15528/24, 18.11.2025; RKTkm 2-25-7/30, 18.11.2025; RKTkm 2-24-12833/27, 18.11.2025.

¹³¹ EKo C-582/21 FY versus Profi Credit Polska S.A., p 63; EKo C-679/18 OPR-Finance s.r.o. versus GK, p 45.

muuta nii, et kaitsmiseta tunnustatuks loetavate nõuete hulgast tuleks välistada nõuded, milles tüüptingimuste kehtivuse ja krediitdivõimelisuse hindamise kontroll on jäetud tegemata. Ühest vastust ei ole võimalik anda küsimusele, kuidas tuleb kohtutel toimida kuni vastava seadusemuudatuse vastuvõtmiseni. Sellele küsimusele peaks andma vastuse Riigikohus, küsides vajadusel ka Euroopa Kohtult eelotsust. Euroopa Liidu õigusega kooskõla tagamiseks tuleks kohtutel ilmselt jätta seaduses sisalduv piirang kohaldamata ning omal algatusel siiski kontrollida tüüptingimuste kehtivust ja krediitdivõimelisuse kontrolli läbiviimist, kui seda varasemas kohtulahendis tehtud ei ole ja selles puuduvad kokkuvõtlikud põhjendused kontrolli teostamise kohta. Reeglina ei kohusta Euroopa Liidu õigus liikmesriigi kohut jätma kohaldamata riigisiseseid menetlusnorme, mis omistavad kohtulahendile õigusjõu, ja seda isegi siis, kui see võimaldaks heastada liidu õigusega vastuolus oleva riigisisese olukorra.¹³² Küll aga on see vajalik juhul, kui muidu ei oleks võimalik pidada kinni tõhususe põhimõttest,¹³³ mille kohaselt väidetavalt ebaõiglase lepingutingimuse hindamisele kohaldatavad menetlusnormid ei tohi muuta tegelikult võimatuks või ülemäära raskeks liidu õigusega antud õiguste kasutamist.¹³⁴

¹³² EKo C-600/19, Ibercaja Banco, p 42; EKo C-582/21 Profi Credit Polska II, p 38; EKo C-178/23, ERB New Europe Funding II, p. 33.

¹³³ EKo C-600/19, Ibercaja Banco, p 42 ja seal viidatud lahendid.

¹³⁴ EKo C-600/19, Ibercaja Banco, p 39. Vt detailsemalt riigisisese õiguse kohaldamata jätmise tingimuste kohta EKo C-253/23 ASG 2, p-d 90-93.

3. Euroopa Liidu liikmesriikide maksekäsumenetluse regulatsioonid ja tehnilised lahendused

3.1. Hispaania

3.1.1. Menetluse algatamise tingimused ja dokumentide esitamine

Hispaania õiguse kohaselt on võimalik kasutada maksekäsumenetlust (*procedimiento monitorio*) ka tarbijalepingutest tulenevate nõuete maksmapanekuks. Hispaania tsiviilkohtumenetluse seaduse (*Ley de Enjuiciamiento Civil, LEC*) art. 812 lg 1 kohaselt võib maksekäsumenetluse olenemata summa suurusest alustada igaüks, kes nõuab teiselt isikult kindlaksmääratud summas, saabunud maksetähtpäevaga ja sissenõutava rahalise võla tasumist, kui võlg on tõendatud ühel järgmistest viisidest:

- dokumentide abil, olenemata nende vormist ja liigist või füüsilisest kandjast, mis on allkirjastatud võlgniku poolt või millel on tema pitsers, tempel või märk või mis tahes muu füüsiline või elektrooniline märg;e;
- arvete, tarnesedelite, tõendite, telegrammide, fakside või muude dokumentide abil, mis, isegi kui need on loonud ühepoolset võlausaldaja, on tavaliselt kasutatavad võlgade ja võlgnevuste dokumenteerimiseks võlausaldaja ja võlgniku vahelistes suhetes.

Hispaania õiguse kohaselt on maksekäsumenetlus lihtne ja kiire väheformaliseeritud võimalus oma rahaliste nõuete maksmapanekuks, kusjuures rahalise nõude ülempiiri ei ole seatud.¹³⁵ LEC art. 813 lg 1 kohaselt algatatakse maksekäsumenetlus võlausaldaja taotlusega, milles märgitakse võlgniku isikuandmed, võlausaldaja ja võlgniku elukoht või elukohad või koht, kus nad elavad või kust neid võib leida, ning võla päritolu ja suurus, lisades artiklis 812 nimetatud dokumendi või dokumendid. Taotlus võib olla esitatud paberkandjal või elektrooniliselt, kasutades selleks vastavat vormi. Elektrooniliselt esitatakse vastav taotlus portaali LexNET¹³⁶ kaudu. LexNET on turvalise teabevahetuse platvorm kohtute ja mitmesuguste õigusvaldkonna osapoolte (nt notarid, prokurörid, advokaadid, haiglad) vahel, kes oma igapäevatoos peavad vahetama kohtu- või muid õigusliku tähendusega dokumente (teateid, kirjalikke dokumente ja hagisid).¹³⁷ Maksekäsumenetlus on Hispaanias viimastel aastatel kogunud populaarsust ning on tänaseks muutunud Hispaanias kõige enam kasutatavaks tsiviilkohtumenetluse liigiks.¹³⁸ Maksekäsumenetluse taotluse saab küll esitada antud elektroonilise portaali kaudu¹³⁹, kuid maksekäsumenetlus ise ei ole digitaliseeritud/automatiseeritud, mh ei kasutata seal tehisintellekti. Maksekäsumenetlusega tegeleb kohtusekretär (*Secretario judicial*), kes on riigiametnik, mitte kohtunik.

¹³⁵ Selline ülempiir eksisteeris 2011. aastani, kuid kaotati siis. Erasisikutele on maksekäsumenetlus tasuta. Vt <https://sedejudicial.justicia.es/-/procedimiento-monitorio-1?redirect=%2F-%2Flexnet>

¹³⁶ <https://www.administraciondejusticia.gob.es/lexnet>

¹³⁷ <https://sedejudicial.justicia.es/-/lexnet>

¹³⁸ <https://sedejudicial.justicia.es/-/procedimiento-monitorio-1?redirect=%2F-%2Flexnet>. Ametliku statistika kohaselt kasutatakse maksekäsumenetlust äärmiselt palju (60-70% juhtudest) ka tarbijakrediidilepingutest tulenevate nõuete maksmapanekuks. Victoria Clement Esteve, La afectación de la seguridad jurídica del consumidor en los contratos de crédito online y en las reclamaciones mediante el proceso monitorio. Boletín del ministerio de la presidencia, justicia y relaciones con las cortes, 2024, lk 14.

¹³⁹ Maksekäsumenetluse alustamise taotluse esitamise elektrooniline keskkond sarnaneb paljuski Eesti omale, kohustades võlausaldajat sisestama teatud väljale andmed võlgniku ja võlanõude kohta. Süsteem loob LexNETis automaatselt vormile sisestatud andmete põhjal maksekäsu avalduse, kui võlausaldaja on vastavad andmed sisestanud ja vajutanud nuppu „Allkirjastada ja saata”. Enne allkirjastamist saab faili eelvaadata või tagasi minna, et sisestatud andmeid muuta ja dokument uuesti luua. Hispaania elektroonilise maksekäsumenetluse käsiraamat *Procedimientos monitorios en LexNET*, lk 7.

Pärast maksekäsumenetluse taotluse saamist toimib kohtusekretär LEC art. 815 lg 1 kohaselt järgmiselt. Kui taotlusega esitatud dokumendid kujutavad endast *prima facie* tõendit nõude kohta, mida kinnitavad taotluses esitatud andmed, nõuab kohtusekretär võlgnikult, et ta 20 päeva jooksul nõudesumma võlausaldajale tasuks ja esitaks kohtule maksekinnituse, või ilmuks kohtusse ja esitaks vastulauses põhjendatud ja motiveeritud selgituse, miks ta ei pea nõutavat summat tervikuna või osaliselt tasuma. Vastasel juhul teavitab ta kohtunikku, et too otsustaks esialgse taotluse üle. Nõudest teatatakse võlgnikule LEC artiklis 161 sätestatud viisil, hoiatades, et kui võlgnik ei maksa ega ilmu kohtusse, esitades põhjendusi maksimisest keeldumise kohta, algatatakse tema vastu täitemenetlus artiklis 816 sätestatud korras.¹⁴⁰

Kui aga esitatud dokumentidest ilmneb, et nõudesumma on ebakorrektn, teavitab kohtusekretär kohtunikku, kes võib asjakohasel juhul teha määruse ja suunata taotleja nõustuma või keelduma tema poolt määratud madalama nõudesummaga (LEC art. 815 lg 3 esimene alalõik). Taotleja peab otsustama ettepanekust keeldumise või sellega nõustumise üle 10 päeva jooksul ning kui ta selle jooksul ei vasta, loetakse, et ta on ettepanekuga nõustunud (LEC art. 815 lg 3 kolmas alalõik). Ettevõtja võib esitada tasumata jäänud nõude tavalises kohtumenetluses, sest LEC art. 815 lg 3 kolmanda alalõigu kohaselt ei kujuta makseettepanekuga nõustumine oma nõudest osaliselt loobumist. Kui taotleja makseettepanekuga nõustub, on võlgnik kohustatud nõude tasuma; vastasel korral loetakse, et ta on oma taotluse tagasi võtnud ning saab esitada oma nõude üksnes tavalises kohtumenetluses.

Kui võlgnik ei täida makseettepanekut või ei ilmu kohtusse, teeb kohtusekretär määruse maksekäsumenetluse lõpetamise kohta ja teavitab võlausaldajat, et ta saab taotleda täitemenetluse alustamist, milleks piisab üksnes võlausaldaja taotlusest, ilma et oleks vaja oodata LEC artiklis 548 sätestatud kahekümnapäevase tähtaja möödumist (LEC art. 816 lg 1). Õiguskirjanduses nenditakse, et maksekäsumenetluse privilegieeritud olemus ilmneb ka täitmisfaasis, kus ei ole vaja järgida tavaliste kohtuotsuste kui täitedokumentide jaoks kehtestatud kahekümnapäevase tähtaja möödumist.¹⁴¹

3.1.2. Kohtu kontrollikohustus

3.1.2.1. Ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused

Hispaania õigus sisaldab kohtulikku kontrolli ja tarbija õiguste kaitsemehhanismi üksnes ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste, mitte aga tarbija krediidiivõimelisuse hindamise osas. Tüüptingimuste osas viidi Hispaanias selline võimalus sisse pärast Euroopa Kohtu otsust kohtuasjas C-618/10 Banco Español de Crédito, milles leiti, et Hispaania õigusaktid, mis takistasid sellise kontrolli läbiviimist maksekorralduse menetluse käigus, on vastuolus ELi tarbijakaitseõigusega. Selle tulemusena muudeti 2015. aastal Hispaania õigusakte, võimaldamaks kohtunikel hinnata tingimuste ebaõiglast iseloomu sellistes menetlustes.¹⁴² Täpsemalt lisati LEC art. 815 lõikesse 4¹⁴³ võimalus, mille kohaselt saab Hispaania kohus omal algatusel analüüsida, kas nõude aluseks olevad lepingutingimused võivad olla

¹⁴⁰ Et võlgnikku tuleb maksekäsumenetluse alustamisest isiklikult teavitada (elektroonilist kättetoimetamist ei ole LEC artiklis 161 ette nähtud), võib praktikas maksekäsumenetlus pikaks venida, ulatudes ametlikul veebilehel toodud andmete kohaselt keskmiselt 8,6 kuuni. <https://sedejudicial.justicia.es/-/procedimiento-monitorio-1?redirect=%2F-%2Flexnet>

¹⁴¹ V. Clement Esteve, La afectación de la seguridad jurídica del consumidor en los contratos de crédito online y en las reclamaciones mediante el proceso monitorio. Boletín del ministerio de la presidencia, justicia y relaciones con las cortes 2024, lk 12.

¹⁴² K. Lyczkowska, Nuevo trámite de control de las cláusulas abusivas en el proceso monitorio, Centro Estudios de Consumo, 2015, lk 1-2.

¹⁴³ RD Ley 42/2015, 5.10.2015 (Ref. BOE-A-2015-10727), art. 76.

ebaõiglased.¹⁴⁴ 2023. aastal seaduse numeratsiooni ja sisu mõnevõrra muudeti¹⁴⁵ ning täna reguleerib kohtuniku *ex officio* kontrollivõimalust LEC 815 lg 3.¹⁴⁶

Art. 815 lg 3 LEC näeb ette, et kui võlanõue põhineb ettevõtja või müüja või teenuste osutaja ja tarbija või kasutaja vahel sõlmitud lepingul, teavitab kohtusekretär enne maksekäsu andmist sellest kohtunikku. See, kas võlanõue põhineb tarbijalepingul, nähtub maksekäsumenetluse algatamise taotlusest, sest elektroonilises süsteemis küsitakse rippmenüüst valiku tegemisel (kui kostja või üks kostjatest on füüsiline isik): „Kas tegemist on nõudega, mis tuleneb ettevõtja või vabakutselise töötaja ja tarbija vahelisest lepingust? LEC artikli 815 lg 4: JAH/EI”.¹⁴⁷ Kui kohtunik leiab, et mõni taotluse aluseks olev või nõutava summa kindlaksmääramisel kasutatud tüüptingimus võib olla ebamõistlikult kahjustav, võib ta määrusega esitada makseettepaneku summa kohta, mis saadakse, arvestades nõutud summast maha tüüptingimuse põhineva summa. Taotluse esitaja peab kümne päeva jooksul ettepaneku vastu võtma või tagasi lükkama, kusjuures ettepanek loetakse LEC art. 815 lg 3 kohaselt vastuvõetuks, kui ta selle kohta ühtegi avaldust ei esita. Kui ettepanek võetakse vastu, nõutakse võlgnikult nimetatud summa maksmist. Vastasel juhul loetakse taotleja avalduse tagasivõtnuks ja ta võib oma nõudeid esitada ainult vastavas tavalises kohtumenetluses.

LEC art. 815 lg 4 sätestab, et kui kohus ei leia põhjust maksenõude summa vähendamiseks, teeb ta selle kohta vastava otsuse ja kohtusekretär (*Secretario judicial*) saadab võlgnikule maksekäsu. *Secretario judicial*’i otsus (maksekäsk) on täitedokument, millel on seadusjõud.¹⁴⁸

Ei ole võimalik üheselt hinnata, kui palju tüüptingimusi Hispaanias maksekäsumenetluse raames ebamõistlikult kahjustavaks tunnistatakse. 2015. aasta reformi kirjeldanud artiklis on väidetud, et uue regulatsiooni kohaselt peab kohtusekretär edastama kohtunikule kõik taotlused, mis põhinevad tarbijalepingul ning mitte piirduma üksnes nendega, mis tunduvad sisaldavat mõnda ebaõiglast lepingutingimust.¹⁴⁹ Hiljutises analüüsis on siiski tõdetud, et eelkõige on kohtud maksekäsumenetluse raames lugenud ebamõistlikult kahjustavaks näiteks viivist, lepingu erakorralist ülesütlemist, leppetrahve ning krediidiga seotud kindlustusmakseid käsitlevad tüüptingimusi.¹⁵⁰ Ka Euroopa Kohtu

¹⁴⁴ EKo Bondora, p 23; <https://mundojuridico.info/examen-de-clausulas-abusivas-en-el-juicio-monitorio/>

¹⁴⁵ Vastav muudatus tehti järgmise õigusaktiga: Real Decreto-Ley 6/2023, 19.12.2023, Ref. BOE-A-2023-25758, art. 103.127; jõustus 20.03.2024.

¹⁴⁶ Uue sätte vastavus Euroopa Kohtu praktikast tulenevatele nõuetele on siiski kaheldav. Nt sisaldus varasemas LEC art. 815 lg-s 4-s reegel, et kui kohus leiab, et mõni asjaomane tingimus võib olla ebaõiglane, palub ta pooltel esitada oma seisukohad ning kuulab nad 5 päeva jooksul ära. Uues LEC art. 815 lg-s 3 seda reeglit enam ei ole. Seda muudatust on kritiseeritud põhjusel, et see ei ole kõikides aspektides kooskõlas Euroopa Kohtu praktikast tulenevate nõuetega, eelkõige kohtuasjas Banif Plus Bank väljendatud nõudega anda teisele poolele võimalus oma seisukoha väljendamiseks enne, kui kohtunik tüüptingimuse ebaõigluse üle otsustab. Teiseks eirab muudatused kehtestanud RD Ley 6/2023 kahte uut nõuet, mis on seotud kohustusliku *ex officio* kohtuliku sekkumise doktriiniga, mida on Euroopa Liidu Kohus väljendanud oma 17. mai 2022. aasta otsuses Ibercaja Caja. Nimetatud otsuse kohaselt peab kohtunik, kui ta tüüptingimusi kontrollib ja leiab, et ebaõiglasi tingimusi ei ole, esitama oma põhjendused – vähemalt lühidalt – ja hoiatama tarbijat, et kui ta ei esita vastuväidet ettenähtud tähtaja jooksul, ei saa ta enam viidata nende tüüptingimuste võimalikule ebaõiglusele. RD Ley 6/2023 alusel kehtestatud LEC artikli 815 lõikes 4 ei näe seadusandja ette kumbagi neist kahest nõudest. Vt kogu reformi kohta põhjalikult ja kriitiliselt F. Verdún Pérez, Comentarios sobre las disposiciones concernientes al Derecho de consumidores contenidas en el Real Decreto-Ley 6/2023, de 19 de diciembre, eelkõige lk 153jj.

¹⁴⁷ Hispaania elektroonilise maksekäsumenetluse käsiraamat *Procedimientos monitorios en LexNET*, lk 5.

¹⁴⁸ EKo *Finanmadrid*, p 24.

¹⁴⁹ K. Lyczkowska, Nuevo trámite de control de las cláusulas abusivas en el proceso monitorio, Centro Estudios de Consumo, 2015, lk 2.

¹⁵⁰ V. Clement Esteve, La afectación de la seguridad jurídica del consumidor en los contratos de crédito online y en las reclamaciones mediante el proceso monitorio. Boletín del ministerio de la presidencia, justicia y relaciones con las cortes 2024, lk 20.

lahenditest nähtub, et Hispaania kohtud võtavad oma tüüptingimuste ebamõistlikkuse kontrollimise kohustust tõsiselt. Näiteks nõudsid Hispaania kohtud ühendatud kohtuasjades C-453/18 ja C-494/18 *Bondora* võlausaldajalt täiendavaid dokumente, et kontrollida lepingu tingimuste õiglast iseloomu enne Euroopa maksekäsu väljaandmist, ehkki Euroopa maksekäsmenetlus ise dokumentide esitamist ette ei näe. Samamoodi nähtub Euroopa Kohtu kohtuasjast C-724/22 *Investcapital Ltd v G.H.R.*, et Hispaania kohtusekretär oli esitanud tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude kohtunikule, et viimane kontrolliks ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste olemasolu. Hispaania Rioja Ülikooli professori ja Hispaania tarbijaõiguse eksperdi Sergio Camara Lapuente hinnangul olid kohtud algselt, st pärast 2015.a reformi, väga aktiivsed tüüptingimuste ebamõistlikkuse kontrollimisel, kuid viimastel aastate on innukus masshagide esitamise ning sellest tuleneva kohtute töökoormuse suure tõusu tõttu mõnevõrra langenud.¹⁵¹ Tüüptingimuste sisukontrolli tähtsust rõhutas ka Hispaania Ülemkohtu 2023. aasta otsus, mille kohaselt on tüüptingimuste kontroll võimalik veel ka maksekäsu täitmismisfaasis, kui vastavat kontroll jäeti eelnevas menetluses tegemata.¹⁵² Ka varasemas, 2019. aasta Hispaania Ülemkohtu otsuses oli selgitatud, et Euroopa Liidu õigusest tulenev tüüptingimuste *ex officio* kontrollikohustus on ülimuslik riigisiseste menetlusõiguse printsiipide nagu *res judicata* suhtes, st et riigisisene *res judicata* põhimõtte ei takista Ülemkohtul muutmast oma varasemat praktikat EL õigusega kooskõlas olevaks.¹⁵³

Tuleb siiski märkida, et juba 2018. aastal juhiti Hispaania õiguskirjanduses tähelepanu asjaolule, et mõnedes menetlusliikides (eelkõige maksekäsmenetluses ja hüpoteegi täitemenetluses) on *ex officio* kontroll – sh nii tüüptingimuste ebaõigluse kontroll kui ka tarbijaks olemise kontroll – üsna komplitseeritud, sest mõnikord ei ole kohtutoimikus märgitud ega ka nõude aluseks olevas dokumendis andmeid, mis võimaldaksid kindlaks teha laenu eesmärgi või tegelikku kasutusotstarvet. Probleem on veelgi teravam, arvestades täitmismenetluses kehtivaid tõendamispiiranguid, samuti ebaselgust tõendamiskoormise osas. Ükski Hispaania õiguse norm ei näe ette, kellel lasub tõendamiskoormis, kui ei ole selge, kas laenu kasutati eratarbimiseks või ettevõtluseks (...). Seega puudub selge kriteerium, mis võimaldaks teada, kumb pool peab kandma negatiivseid tagajärgi tulenevalt võimalikust tõendite puudumisest või ebapiisavusest nimetatud asjaolude osas.¹⁵⁴

Ilmselt sellise kriitikaga seonduvalt on Euroopa Kohtule esitatud eelotsusetaotlus kohtuasjas C-509/24 *Investcapital Ltd versus M.H.S.* Eelotsusetaotluses palub Hispaania esimese astme kohus vastust järgmistele küsimustele: (1) Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikleid 6 ja 7 tuleb tõlgendada nii, et kohtuliku kontrolli mehhanism, mis piirdub ebaõiglastest tingimustest tulenevate summade väljajätmisega ettevõtja või müüja või teenuste osutaja esitatud nõudest, mistõttu ettevõtja või müüja või teenuse osutaja võib esitada samad nõuded teises menetluses, võib kujutada endast „piisavat ja tõhusat vahendit“ vältimaks, et need tingimused jäävad tarbijale või kasutajale siduvaks? (2) Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikleid 6 ja 7 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus selline riigisisene õigusnorm nagu tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 815 lõige 3, mille puhul piirduvad maksekäsmenetluses tingimuse ebaõiglase laadi kontrollimise tagajärjed sellega, et ettevõtja või müüja või teenuse osutaja koostatud nõudest jäetakse välja ebaõiglaseks kvalifitseeritud lepingutingimustest tulenevad summad, ilma et sellise kontrolli põhjal kuuluks kohaldamisele kõik tingimuse ebaõiglaseks kvalifitseerimisega kaasnevad tagajärjed, näiteks tühisuse tuvastamine? (3) Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikleid 6 ja 7 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus selline riigisisene õigusnorm nagu tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 815 lõige 3, mis ei käsitle tarbija ega kasutaja osalemist tingimuse

¹⁵¹ Kirjavahetus autorite valduses.

¹⁵² Hispaania Ülemkohtu 04.09.2023 otsus STS 1215/2023.

¹⁵³ Hispaania Ülemkohtu 10.10.2019 otsus STS 3133/2019.

¹⁵⁴ S. Cámara Lapuente, *Contratos y protección jurídica del consumidor* 2018, lk 241.

ebaõiglase laadi kohtulikus kontrollimises? Nendele küsimustele vastas Euroopa Kohus 27.11.2025 eitavalt, st luges Hispaania õiguse selles osas tüüpitingimuste direktiiviga kooskõlas olevaks.¹⁵⁵

Vastuväite esitamise võimalus

LEC art. 815 lg 1 sätestab, et kui avaldusele [...] lisatud [...] dokumendid kujutavad endast avaldaja õigust toetavaid esialgseid (*prima facie*) tõendeid, mis on vastavuses nõude sisuga, siis kohustab *Secretario judicial* võlgnikku maksma avaldajale 20 päeva jooksul ja esitama kohtule tõendid selle maksmise kohta, või ilmuma kohtusse ja selgitama kokkuvõtlikult vastuväites, miks ta ei loe end nõutud summa osas tervikuna või osaliselt võlgnikuks. Kui võlgnik esitab õigel ajal kirjaliku vastuväite, lahendatakse vaidlus lõplikult vastavas kohtumenetluses ning tehtud kohtuotsus omandab seadusjõu (LEC art. 818 lg 1).¹⁵⁶ LEC art. 818 lg 2 täpsustab, et kui nõude summa ei ületa suulise kohtumenetluse summat, teeb kohtusekretär otsuse, millega lõpetatakse lihtmenetlus ja jätkatakse menetlust vastavalt sellist tüüpi kohtumenetlusele, edastades vastuväite hagejale, kes võib selle kümne päeva jooksul kirjalikult vaidlustada. Kui vastuväide on esitatud või tähtaeg on möödunud ilma, et vastuväidet oleks esitatud, antakse välja kohtumäärus, millega antakse mõlemale poolele viiepäevane tähtaeg, et esitada tõendid, mida nad soovivad esitada. Kui aga nõude summa ületab suulise kohtumenetluse summat, siis kui hageja ei esita vastavat nõuet ühe kuu jooksul alates vastuväite kättetoimetamisest, teeb kohtusekretär otsuse menetluse lõpetamise kohta ja kohustab võlausaldajat kandma kohtukulud. Kui nõue esitatakse, kohustab maksekäsumenetluse lõpetamise määrus kostjat nõudest teavitama vastavalt LEC artiklite 404jj sätetele, välja arvatud juhul, kui see ei ole sellise menetluse jaoks vastuvõetav.

Viimaks olgu kõrvalepõikena märgitud, et ka Bulgaaria menetlusõigus näeb sarnaselt Hispaania omaga ette, et kui maksekäsumenetluses esitatakse nõue põhineb tarbijalepingul, tuleb avaldusele lisada leping, kui see on koostatud kirjalikult, ning selle lisad ja muudatused ja võimalikud kohaldatavad tüüpitingimused.¹⁵⁷ Bulgaaria tsiviilkohtumenetluse art. 411 lg 2 p 3 sätestab, et kohus vaatab avalduse läbi menetlusküsimusi käsitleval kohtuistungil ja teeb määrusega maksekäsu lõikes 1 sätestatud tähtaja jooksul, välja arvatud juhul, kui nõue põhineb tarbijalepingu ebaõiglasel lepingutingimusel või esineb sellise lepingutingimuse olemasolu suhtes põhjendatud kahtlus. Seega võimaldab Bulgaaria menetlusõigus sarnaselt Hispaania omale kontrollida tüüpitingimuste ebaõiglust ka maksekäsumenetluses.¹⁵⁸

3.1.2.2. Tarbija krediitdivõimelisuse hindamine

Hispaania õigus lubab küll tarbijakrediitdiasjades läbi viia maksekäsumenetluse, kuid ei võimalda selle raames hinnata seda, kas laenuandja on täitnud tarbija krediitdivõimelisuse hindamise kohustuse. Hispaania tarbijakrediitiseaduse¹⁵⁹ art. 14 näeb küll ette tarbija krediitdivõimelisuse hindamise kohustuse, kuid erinevalt tüüpitingimuste ebamõistliku kahjustamise kontrollist ei sätesta Hispaania tsiviilkohtumenetluse seadustiku (LEC) maksekäsumenetlust reguleerivad artiklid sarnast õigust tarbija krediitdivõimelisuse hindamise kohta. Sama tõdeb ka Hispaania kohtupraktika.

¹⁵⁵ EKo C-509/25 Investcapital Ltd v M.H.S.

¹⁵⁶ LEC art. 818 lg 1 sätestab: "Kui võlgnik esitab vastulause tähtaja jooksul, lahendatakse asi lõplikult vastavas kohtumenetluses, mille otsus on lõplik. Vastulause peab olema allkirjastatud advokaadi ja kohtuprokuröri poolt, kui nende sekkumine on summa suurusest tulenevalt vajalik vastavalt üldistele eeskirjadele. Kui võlgniku vastuväide põhineb ülemäärasel nõudmisel, kohaldatakse tunnustatud võlasumma suhtes käesoleva seaduse artikli 21 teises lõikes sätestatud".

¹⁵⁷ Bulgaaria tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Grazhdanski protsesualen kodeks) art. 410 lg 3.

¹⁵⁸ EKo 30.06.2022 C-170/21 Profi Credit Bulgaria EOOD p-d 4-8.

¹⁵⁹ Ley 16/2011 de contratos de crédito al consume.

Näiteks on Barcelona provintsikohus tõdenud järgmist:

„Tuleb märkida, et praegusel hetkel oleme maksekäsumenetluses ja kohtunik ei saa selles faasis kontrollida tarbija krediitdivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumist krediidiandja poolt, sest selline hindamine ei ole maksekäsu tegemise eelduseks ning seda ka mitte LEC art. 815 kohaselt. /.../Menetlusnormid ei näe ette lepingueelsete dokumentide nagu võlgniku krediitdivõimelisuse hindamise dokumentide lisamist maksekäsumenetluse taotlusele. Viimaks tuleb rõhutada, et võlgniku krediitdivõimelisuse hindamata jätmist ei saa kontrollida ka LEC. art. 815 lg 4 tehtava *ex officio* kontrolli raames.”¹⁶⁰

Sarnaselt on Barcelona kohus rõhutanud:

„Lõppkokkuvõttes ei ole maksekäsumenetluse alustamise etapis asjakohane kontrollida nimetatud kohustuse täitmist, ilma et see piiraks võlgniku vastuväiteid artikli 818 LEC tähenduses, samuti ei ole asjakohane tarbijakrediidilepingu tühistamine, mis nõuab täielikku kohtumenetlust vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale.

Seda seisukohta on toetanud käesoleva kohtu 4. ja 19. osakond oma 9. ja 25. mai 2023. aasta otsustes ning teised kohtud, nagu Granada, kes 16. detsembri 2022. aasta määruses märgib krediitdivõimelisuse hindamise kohustuse kohta järgmist:

Esitatud dokumendid loetakse piisavaks, et õigustada artiklis 815 LEC nõutavat tõenduspõhimõtet, ilma et kohus peaks nõudma lepingueelseid dokumente maksevõime hindamise kohta /.../“¹⁶¹

Seevastu on Hispaania kohtud pidanud võimalikuks hinnata maksekäsumenetluse raames *ex officio* seda, kas tarbijakrediidilepingu näol on tegemist liigkasuvõtmisega ning lugeda leping vastavate normide¹⁶² rikkumisel tühiseks.¹⁶³ Seda on peetud võimalikuks hoolimata asjaolust, et sealne tsiviilkohtumenetluse seadustik (LEC) selleks sõnaselget alust ei anna. Ilmselt on üheks põhjuseks ka asjaolu, et senine Hispaania õigus ei näe krediitdivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumise puhuks ette tsiviilõiguslikke tagajärgi¹⁶⁴, küll aga näeb ette liigkasuvõtjaliku lepingu tühisuse.¹⁶⁵ Hispaania Ülemkohus on lugenud liigkasuvõtjalikuks tarbijakrediidilepingu, mille intressimäär ületab kaks korda turu keskmist (konkreetsel juhul 24.60%).¹⁶⁶

Seega on krediitdivõimelisuse hindamise võimaluse puudumine Hispaania maksekäsumenetluse raames vähemalt osaliselt põhjustatud sealsest regulatsioonist, mille kohaselt on tarbija krediitdivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumise korral võimalikud avalikõiguslikud karistused

¹⁶⁰ Provincial Court of Barcelona, 25.05.2023, ECLI: ES:APB:2023:3796A.

¹⁶¹ Court of Barcelona, 12.01.2024, ECLI: ES:APB:2024:175A.

¹⁶² Antud teemat reguleerib Hispaanias Ley de Represión de la Usura.

¹⁶³ Court of Soria, 01.09.2021, ECLI: EU:APSO:2021:132A; Court of Madrid, 21.07.2022, ECLI: ES:APM:2022:3567A.

¹⁶⁴ Court of Barcelona, 12.01.2024, ECLI: ES:APB:2024:175A.

¹⁶⁵ Court of Madrid, 21.07.2022, ECLI: ES:APM:2022:3567A. Kohus märkis, et kohtunik võib ja peab selleks, et vältida ilmselgelt ebakohaste summade sissenõudmist, kaaluma muid maksekäsumenetluse vastuvõetamatuse põhjuseid, mis tulenevad avaliku korda hõlmavate imperatiivsete normide kohaldamisest. Nende põhjuste hulka kuulub ka liigkasuvõtmise keelustamise seaduse rikkumine, mis on kohtupraktikas väljendatud tsiviilseadustiku artiklis 1255 sätestatud lepinguvabaduse piiranguna, mis kehtib laenude ja mistahes laenuga samaväärsete krediitditehingute suhtes.

¹⁶⁶ Hispaania Ülemkohtu 25.11.2015 otsus STS 4810/2015 - ECLI: ES:TS:2015:481.

(trahvid), mitte aga tsiviilõiguslikud tagajärjed.¹⁶⁷ Küll on tarbijal endal võimalik maksekäsumenetluses makseettepanekule LEC art 818 kohaselt vastuväide esitada (vt ülal).

3.2. Saksamaa

3.2.1. Maksekäsu regulatsiooni allikad ja üldpõhimõtted

Saksa õiguses on maksekäsu menetlus (*das Mahnverfahren*) reguleeritud Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustiku (ZPO¹⁶⁸) §-des 688–703d. Mitte masinloetavate (paber kandjal töödeldavate) maksekäsu menetluses kasutatavate avalduste vormid on kehtestatud eraldi määrusega (nn Maksekäsu vormimäärusega)¹⁶⁹ ning masinloetavate (elektrooniliselt töödeldavate) maksekäsu menetluses kasutatavate avalduste vormid on kehtestatud eraldi määrusega (nn Maksekäsu vormimäärusega automatiseeritud töötlemiseks)¹⁷⁰. Maksekäsu kiirmenetluse eesmärk on võimaldada avaldajal saada võimalikult lihtsalt, kiiresti ja kulusäästlikult täitedokument rahalise võla (mis on väljendatud eurodes) nõudes, mille üle eelduslikult puudub õiguslik vaidlus. Maksekäsu menetluses kontrollitakse üksnes nõude vormilist, mitte sisulist põhjendatust. Maksekäsu menetlust on võimalik algatada tsiviilõiguslike sissenõutavaks muutunud rahaliste nõuete, sh teatud tingimustel (vt lähemalt analüüsi p 3.2.2) tarbijakrediidilepingust tulenevate nõuet maksmapanekuks. Maksekäsu menetlus algab vormikohase avalduse (avalduse sisu kohta vt p 3.2.2 ja avalduse kohtule esitamise viiside kohta vt analüüsi p 3.2.6) esitamisega avaldaja poolt kohtule (ZPO §§-d 690–691). Kohus väljastab selle alusel maksekäsu (*der Mahnbescheid*, mis sisuliselt tähendab hoiatusteadet või makseettepanekut) ja toimetab selle võlgnikule kätte (ZPO §§-d 692–693). Kui võlgnik ei esita maksekäsule 14 päeva jooksul kirjalikku vastuväidet (*der Widerspruch*, vt ZPO § 694), saab avaldaja taotleda täitekorralduse väljastamist (*der Vollstreckungsbescheid*, mis sisuliselt tähendab täitemäärust) (ZPO § 699). Täitmiskorraldus on õiguslikult samaväärne tagseljaotsusega (*der Versäumnisurteil*). Võlgnikul on võimalus 14 päeva jooksul arvates täitmiskorralduse kättetoimetamisest esitada ka sellele kirjalik vastulause (*der Einspruch*) (ZPO § 700). Vastulause täitmiskorraldusele on lubatud samadel alustel nagu kaja tagseljaotsuse peale ZPO § 338 kohaselt. Kui võlgnik seda teeb, siis antakse maksekäsu kiirmenetlust menetleva kohtu poolt asi üle lahendamiseks tavalises hagimenetluses pädevale 1. astme kohtule

¹⁶⁷ Selline seisukoht on kehtiva, 2008.a tarbijakrediididirektiivi kohaselt põhimõtteliselt lubatud, eeldusel, et avalikõiguslikud sanktsioonid vastavad direktiivi artiklis 23 nimetatud nõuetele. Euroopa Kohus on selgitanud, et „Direktiivi 2008/48 artiklis 23 on ette nähtud esiteks, et eeskirjad karistuste kohta, mida kohaldatakse krediidisaaaja krediidivõimelisuse lepingueelset kontrollimist käsitlevate riigisiseste õigusnormide rikkumise korral ja mis on vastu võetud direktiivi artikli 8 alusel, peavad olema määratletud selliselt, et karistused oleksid tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad, ning teiseks on selles artiklis ette nähtud, et liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed nende rakendamise tagamiseks. Neis piirides on jäetud otsustusõigus karistuste valikul liikmesriikidele“. EKO C-303/20 Ultimo Portfolio, p 30. On siiski äärmiselt küsitav, kas samale seisukohale saab asuda ka uue, 2023. aasta direktiivi kontekstis ning pigem tuleks sellist järeldust eitada.

¹⁶⁸ Zivilprozessordnung, uuesti avaldatud 05.12.2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), mida on viimati muudetud 24.10.2024 (BGBl. 2024 I Nr. 328).

¹⁶⁹ Verordnung zur Einführung von Formularen für das Mahnverfahren (Määrus maksekäsu menetluses sisseviidavate vormide kohta) ehk lühendatult Mahnvordruckverordnung (Maksekäsu vormimäärus), 06.05.1977 (BGBl. I 693), mida on viimati muudetud Gesetz zum Ausbau des elektronischen Rechtsverkehrs mit den Gerichten und zur Änderung weiterer Vorschriften (Seadus elektroonilise suhtluse laiendamise kohta kohtutega ja teiste eeskirjade muutmise kohta) 05.10.2021 (BGBl. I 4607, 4617) artikliga 25.

¹⁷⁰ Verordnung zur Einführung von Vordrucken für das Mahnverfahren bei Gerichten, die das Verfahren maschinell bearbeiten (eesti k Määrus maksekäsu menetluses sisseviidavate vormide kohta kohtute juures, mis menetlevad maksekäsku automatiseeritult), ehk lühendatult Mahnvordruckverordnung zur maschinellen Bearbeitung (Maksekäsu vormimäärus automatiseeritud töötlemiseks), 06.06.1978 (BGBl. I S. 705), mida on viimati muudetud 27.07.2001.

(üldjuhul kohtule, kes tegi maksekäsu). Vastulause täitmiskorraldusele jääb tähelepanuta, kui täidetud on tagaseljaotsuse tegemise eeldused (ZPO § 700 lg 6). Kui tagaseljaotsuse tegemise eeldused ei ole täidetud, siis täitmiskorraldus tühistatakse. Kui võlgnik vastulause esitamise võimalust ei kasuta või kui vastulause jääb tähelepanuta, saab võlausaldaja algetada selle täitmiskorralduse alusel täitemenetluse (või jätkata vastulause esitamisel peatatud täitemenetlust).

3.2.2. Menetluse algatamise tingimused ja dokumentide esitamine

Avaldaja esitab maksekäsu kiirmenetluse avalduse oma elu- või asukoha järgsele 1. astme kohtule (Amtsgericht), vt ZPO § 689). Seoses maksekäskude automatiseeritud töötlemisega on iga Saksa Liidumaa poolt määratud üldjuhul üks maakohus, mis tegeleb maksekäskude menetlusega. Nt Baden-Württembergis on selleks Amtsgericht Stuttgart; erandina on Nordrhein-Westfaleni liidumaal selleks kaks 1. astme kohut: Amtsgericht Hagen und Amtsgericht Euskirchen.

Maksekäsu menetluse lubatavuse eeldused on reguleeritud ZPO §-s 688. Kui need ei ole täidetud, lükatakse avaldus tagasi.

Maksekäsu lubatavuse üldisteks eeldusteks on:

- A) Tsiviilkohtumenetluse üldiste eelduste täitmine, eelkõige tsiviilkohtumenetluse õigus- ja -teovõime olemasolu, kohtualluvus ning esindusõiguse olemasolu.
- B) Avaldaja esitab kindla rahasumma maksmise nõude, mis on üldjuhul eurodes väljendatud (ZPO § 688 lg 1) ja mida on võimalik tsiviilkohtumenetluses maksma panna. Puudub nõude rahaline ülempiir.
- C) Esitatud on nõuetekohane (sh vormikohane) avaldus vastavalt ZPO §-le 690.

Maksekäsu lubatavuse täiendavateks eeldusteks, mille puudumisel lükatakse avaldus tagasi ja maksekäsmenetlust läbi ei viida, on:

- a) Nõue on sissenõutav või muutub sissenõutavaks tähtaja jooksul (so 2 nädala), mille vältel on maksekäsu (st makseettepaneku) saajal seaduse kohaselt õigus esitada vastuväide maksekäsule.¹⁷¹
- b) Tarbijakrediidilepingust või muust BGB §-des 491-508 nimetatud lepingust (sh tarbija poolt sõlmitud kinnisvaraenulepingust) tuleneva nõude puhul ei ületa laenu aastane kogukulu määr (ehk krediidi kulukuse määr) BGB §-s 247 reguleeritud baasintressi määra lepingu sõlmimise ajahetke seisuga enam kui 12% (vt ZPO § 688 lg 1 p 1). BGB § 247 kohaselt sõltub baasintressi määr Euroopa Keskpanka viimase põhirefinantseerimisoperatsiooni intressimäärast ning kehtestatakse Saksa Liidupanga poolt kahel korral aastas, so 1. jaanuariks ja 1. juuliks. Viimati, so 01.07.2025 kehtestatud baasintressi määraks on 1,27% ja seega maksekäsu kiirmenetluses lubatud maksimaalseks krediidi kulukuse määraks lepingu sõlmimise ajahetke seisuga 13,27%. Tegemist on piiranguga, mis peab takistama heade kommetega vastuolus olevate nõuete maksmapaneku.¹⁷²
- c) Nõue ei sõltu vastastikuse kohustuse täitmisest, mis on avaldaja poolt veel täitmata (vt ZPO § 688 lg 1 p 2). Avaldaja nõue ei tohi seega sõltuda tema enda poolsest sooritusest, mille ta peab tegema enne nõude sissenõutavaks muutumist või teise poole soorituse vastu.
- d) Maksekäsu kättetoimetamine peaks toimuma avaliku kättetoimetamise regulatsiooni (ZPO §-d 185 jj) kohaselt (vt ZPO § 688 lg 1 p 3).

¹⁷¹ Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Völjaandjad T. Rauscher; W. Krüger. 7. Auflage, 2025. § 688 Kommentar Rn 8 (Schüler).

¹⁷² Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen. Völjaandjad T. Rauscher; W. Krüger. 7. Auflage, 2025. § 688 Kommentar Rn 9 (Schüler).

Nende nõuete täitmist kontrollib maksekäsu avaldust läbivaatav kohus ametiülesannetest tulenevalt. Avalduse nõuetele vastavuse kontrolli kohta vt lähemalt p 3.2.3.

Maksekäsu avalduse sisule esitatavad nõuded

Maksekäsu sisule kehtivad nõuded on sätestatud ZPO §-s 690. Avalduse vorminõuete (edastamise viiside) kohta vt analüüsi p 3.2.6. Avalduse sisuliste nõuete kehtestamisel on lähtutud põhimõttest, et see sisaldaks kõike, mis on vajalik täitmiskorralduse täitedokumendiks saamiseks (ZPO § 700 ja 794 lg 4 kohaselt). Seetõttu on lähtutud nõuete kehtestamisel maksekäsu avaldusele põhimõttest, et see sisaldaks kõiki andmeid, mis on vajalikud maksekäsu (makseettepaneku) tegemiseks (ZPO § 692 lg 1 p 1) ja sellele järgnevalt täitmiskorralduse väljaandmiseks (ZPO § 699 lg 1 p 1). Kuigi mittemasinloetav maksekäsu avaldus peab olema avaldaja poolt käsitsi allkirjastatud (§ 688 lg 2), siis masinloetava avalduse korral kehtib erisus tulenevalt ZPO §-st 702 lg 2, mis peab võimaldama avaldaja isiku elektroonilist identifitseerimist.

Maksekäsu avalduse võib isik esitada ise, aga ta võib seda teha ka esindaja kaudu. Esindaja ei pea oma esindusõiguse olemasolu avalduse esitamisel eraldi tõendama (st ei tule lisada selle kohta eraldi dokumenti). Piisab, kui esindaja kinnitab oma esindusõiguse olemasolu (vt ZPO § 703). Avalduse korral, mis ei ole masinloetav, tuleb avalduse vormil teha rist vastavasse kasti, masinloetava avalduse korral tuleb allkirjastada ka vormis sisalduv deklaratsioon, internetis (online) täidetava avalduse korral tuleb klõpsata vastavale deklaratsioonile.¹⁷³

Maksekäsu avaldus peab olema suunatud maksekäsu väljaandmisele ja sisaldama järgnevaid andmeid (ZPO § 690 lg 1 p.-d 1-5):

- a) Poolte ja nende esindajate (seadusjärgsete ja lepinguliste) andmed (p 1). Oluline on märkida täpselt poolte nimed ja aadressiandmed, et maksekäsu saaks võlgnikule nõuetekohaselt kätte toimetada.
- b) Kohtu andmed, kuhu avaldus esitatakse (p 2);
- c) Nõude kirjeldus koos viitega hüvitise täpse suuruse kohta.
Põhi- ja kõrvalnõuded peavad olema eraldi välja toodud ja tähistatud. Tarbijakrediidilepingutest ja teistest BGB §-s 491-508 nimetatud lepingutest tulenevate nõuete korral tuleb märkida ka lepingu sõlmimise kuupäev ja krediidi kulukuse määr vastavalt BGB § 492 lg 2. Nõude kirjelduses peavad kõik esitatavad nõuded olema selliselt individualiseeritud, et nad oleksid üksteisest ja teistest nõuetest eristatavad ja piiritletavad. Oluline on, et võlgnikule (Saksas kasutatakse selle asemel terminit avalduse vastaspool – *der Antragsgegner*) oleksid need arusaadavad ja äratuntavad. Saksa õiguses ei ole üldisi ega abstraktseid määratlusi nõude kirjelduse (tähistuse) kohta. Nõutavate andmete liik ja maht tuleb igal üksikjuhul eraldi määratlada. Olulised on eelkõige poolte vaheline õigussuhe, nõude liik ja selle piiritlemine muudest nõuetest, samuti küsimus, kas esitatakse mitu nõuet, mis põhinevad erinevatel elulistel asjaoludel. Vajalik individualiseerimine hõlmab ka asjaolu, et maksekäsust (eesti õiguse tähenduses makseettepanekust) peab olema selge, kas maksma pannakse avaldajale enesele kuuluvat või temale loovutatud nõuet, seda küsitakse veebipõhise maksekäsu avalduse (online-avalduse) täitmisel. Nõude osalise esitamise korral maksekäsu menetluses peab olema selge, et tegemist on osalise nõudega, samuti see, milline osa nõudest maksma pannakse.¹⁷⁴ Kui terviknõue koosneb mitmetest väiksematest nõuetest, peab olema selgelt arusaadav, millistest nõuetest terviknõue koosneb. Nõude (või selle osade) määratlemiseks ja individualiseerimiseks võib viidata maksekäsu avalduses dokumentidele (nt arved), mis on võlgnikule kätte toimetatud.¹⁷⁵

¹⁷³ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 42.

¹⁷⁴ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 10.

¹⁷⁵ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 15.

Selget üksmeelt pole Saksa õiguses selle osas, kas maksekäsu avaldus tuleb lugeda lubamatuks juhul, kui avaldusele on lisatud lisadokumente. Amtsgericht Hagen on lugenud masintöödeldava (ehk automatiseeritult töödeldava) maksekäsu avalduse mittevastavaks, kui sellele on lisatud lisadokumente, kuna kohtutel pole võimalik kulutada aega nende käsitsi läbivaatamiseks ning see oleks ka vastuolus maksekäsu eesmärgiga.¹⁷⁶ Saksa õiguskirjanduses on siiski leitud, et ainuüksi dokumentide lisamine ei peaks kaasa tooma maksekäsu avalduse mittevastavust, vaid selline avaldus tuleks lugeda lubatavaks ja ilma lisadeta võlgnikule kätte toimetada.¹⁷⁷ Saksa praktikas on loetud piisavaks, kui viidatud on lepingu liigile ja kuupäevale, nt "... kuupäeval sõlmitud müügilepingust tulenev nõue summas". Kui poolte vahel pole ühtegi teist sama liiki lepingut, siis piisab üldjuhul (va tarbijakrediit ja teised BGB §-des 491-508 nimetatud lepingud) üksnes viitest lepingu liigile, nt "Ehituslepingust tulenev nõue summas".¹⁷⁸

Mitte masinloetava maksekäsu avalduse puhul (mille koostamisel kasutatakse üldjuhul kinnitatud formulari, vt täpsemalt p. 3.2.6) on tagaküljel esitatud täpsemad juhiseid maksekäsu avalduse formulari täitmiseks. Toodud on näited tüüpilistest nõuete tähistustest: "Kaupade müük, näiteks arve ...", "Eluruumide üür ... ajavahemikul alates ...-...", "Meditsiini/hambaraviteenus vastavalt ...-i arvele", "Õnnetusjuhtumist/vahejuhtumist tulenev kahju".¹⁷⁹

Masinloetava (automatiseeritud andmetöötlusele vastava) maksekäsu avalduse puhul määratakse põhinõue nii, et nõuete kataloogist võetakse üle õige katalooginumber kindlaksmääratud sisestuslahtrisse, nõude üksikasjalikumalt kirjeldust täiendatakse järgmistes avalduse alajaotistes, näiteks märkides vormi, milles nõue kostjale edastati (nt "arve", "meeldetuletus", "konto väljavõte"), arve või konto number ja kuupäev või ajaperiood, mille kohta nõue esitatakse. Kui nõuet ei ole valikute nimekirjas, saab selle esitada kokkuvõtlikult vahekaardil ise, nt "Laen vastavalt 12.10.2025 lepingule".¹⁸⁰

Oluline on kõigi nende nõuete puhul märkida nõude summa kindla summana eurodes (seaduses lubatud erandjuhtumil ka muus vääringus). Oluline ei ole avalduses selle äranäitamine, millal nõue sissenõutavaks muutus, oluline on, et ta on juba avalduse esitamise hetkeks sissenõutav või muutub sissenõutavaks maksekäsule vastuväite esitamiseks antava 2 nädala jooksul.¹⁸¹ Kõrvalnõuded tuleb põhinõudest eraldada ja ka üksteisest selgelt eristada ning avalduses eraldi esitada. Kõrvalnõuete arvestuse osas on lubatud viidata nimekirjale, mis on lisatud avaldusele või mis on võlgnikule juba kättesaadavaks tehtud. Kui intressi nõutakse kõrvalnõudena, piisab, kui esitada intressimäär, summa, millelt intressi arvutatakse ja ajaperiood, millelt intressi arvutatakse.¹⁸²

Maksekäsu avalduses esitatavat nõuet ei tule põhjendada. Avaldajal tuleb nõude põhjendus lisada üksnes siis, kui vaidlus läheb üle lahendamiseks hagimenetluses.¹⁸³

¹⁷⁶ AG Hagen NJW-RR 2010, 71.

¹⁷⁷ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 16.

¹⁷⁸ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 17.

¹⁷⁹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 21.

¹⁸⁰ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 22.

¹⁸¹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 23-24.

¹⁸² MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 25.

¹⁸³ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 26.

Tarbijakrediidilepingust (ja muust BGB §-des 491-508 nimetatud lepingust) tuleneva nõude puhul tuleb ZPO § 688 lg 2 p.-s 1 tulenevalt näidata avalduses täiendavalt ära krediidi kulukuse määr vastavalt BGB §-le 492 lg 2 ja ka tarbijalepingu sõlmimise kuupäev. See nõue kehtib ka siis, kui avalduse esitab isik, kellele nõue on loovutatud.¹⁸⁴

- d) Kinnitus, et nõue ei sõltu vastastikuse kohustuse täitmisest või et vastastikune kohustus on täidetud. Avalduse esitaja ei pea täpsustama vastusoorituse olemust, ulatust ega selle tegemise aega. Piisab avaldaja ühepoolsest kinnitusest, kuid avaldaja ei tohi anda valekinnitust (ZPO § 138 lg 1). Veebipõhises taotluses tuleb kinnituse andmiseks klõpsata üldteabe all etteantud lahtris vastavale väljale.¹⁸⁵
- e) Kohtu andmed, mis on pädev (kohtualluvuse tähenduses) lahendama nõude hagimenetluses.

Lisaks eelkirjeldatud seadusest tulenevale avalduse kohustuslikule sisule esitatavale viiele nõudele on avalduse esitamisel ka väljad, mille täitmine on avaldaja otsustada. Eelkõige on nendeks maksekäsu menetluskulude nõue ja avaldus kohtumenetluse läbiviimiseks, kui võlgnik esitab avaldusele vastuväite. Piiratud juhtudel on võimalik taotleda ka menetlusabi.

Maksekäsu menetluse kulude suurus määratakse kindlaks maksekäsus (makseettepanekus). Avaldust läbivaatav kohus määrab need kindlaks ilma eraldi avaldaja eraldi sellekohase avalduseta. Kui avaldus esitatakse mittemasinloetaval viisil, siis on avaldajal võimalik kulude suurus avalduses ise ära märkida. Eelkõige on nendeks kuludeks riigilõiv, samuti tema enda poolt kantavad muud kulud (sh avalduse kohtule saatmise kulu). Kui avaldus esitatakse masinloetaval viisil, siis ei tule avaldajal endal kohtu – ja advokaadikuludid välja arvutada, vaid need arvutatakse välja automaatselt¹⁸⁶ ja kantakse vastavalt ZPO § 692 lg 1 p 3 maksekäsku (makseettepanekusse). Maksekäsu avalduse esitaja esindaja peab esitama kuludokumendid vaid juhul, kui ta soovib advokaaditasu seaduses (RVG) toodud fikseeritud tasu määrast kõrvale kalduda, samuti juhul, kui on soov saada vastaspoole poolt hüvitatud dokumendikulud või reisikulud.¹⁸⁷

3.2.3. Maksekäsu avalduse kontroll ja maksekäsu (makseettepaneku) tegemine

Maksekäsu avalduse vaatab läbi pädev 1. astme kohus (*Amtsgericht*). Seda sõltumata maksekäsus esitatava nõude suurusest. Maksekäsk allub kohtule, kus on avalduse esitaja üldine kohtualluvus ZPO § 12 jj kohaselt (ZPO § 689 lg 1 ja 2).¹⁸⁸

Iga Saksa liidumaa valitus on pädev määrama kindlaks ühe mitmest samas piirkonnas asuvast 1. astme kohtust, mis on pädev lahendama maksekäsu asju (ZPO § 689 lg 3). Maksekäsu avalduste läbivaatamiseks on üldjuhul pädev kohtuametnik (*der Rechtspfleger*¹⁸⁹) vastavalt *Rechtspflegergesetz*’i

¹⁸⁴ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 27.

¹⁸⁵ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 28.

¹⁸⁶ Lähtutakse eelkõige Gerichtskostenengesetzi (GKG ehk kohtukulude seaduses) Rechtsanwaltsvergütungsgesetz (RVG ehk advokaaditasu seaduses) toodud tasu määradest. Nt riigilõiv on pool GKS järgsest määrast (mille suurus sõltub nõude suurusest).

¹⁸⁷ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 33-35.

¹⁸⁸ Kui avalduse esitajal ei ole siseriikliku kohtualluvust, menetleb tema avaldust Wedding’i 1. astme kohus (Amtsgericht) Berliinis. Eeltoodu kehtib juhul, kui võlgniku üldine kohtualluvus on Saksamaal. Kui võlgniku (avalduse vastaspoole) kohtualluvus ei ole Saksamaal, siis on pädev lahendama maksekäsu avaldust kohus, millele alluks asi juhul, kui võlgnik esitaks maksekäsule vastuväite (ZPO § 703d lg 2). Eelnimetatu on erisätteks ZPO § 689 lg 2 suhtes. Brüssel I määrus omab omakorda esmasust ZPO § 703d lg 2 suhtes.

¹⁸⁹ Rechtspfleger on sõltumatu kohtuametnik, kelle õiguslik seisund on reguleeritud eelkõige Rechtspflegergesetz’iga vom 14. April 2013 (BGBl. I S. 778, 2014 I S. 46), mida on viimati muudetud 19. Juni 2024

(RPfIG) §-le 20 lg 1p 1). Liidumaa valitsused võivad RPfIG § 36b lg 1 1. lause p 2 kohaselt anda maksekäsu andmise pädevuse kohtuametnikult üle liidumaa poolt nimetatud kohtukantslei ametnikule (*der Urkundsbeamter*)¹⁹⁰. Alates 01.01.2026 on maksekäsu menetluses peetavad toimikud üksnes elektroonilised (vt ZPO § 689 lg 1 4. lause muudatus, mis jõustub 01.01.2026).

ZPO § 689 lg 1 2. lause kohaselt on lubatud maksekäsu avalduste menetlemine elektroonilise andmetöötuse (EDV¹⁹¹) kaudu. Elektroonilise andmetöötuse rakendamiseks on Saksamaa Justiits- ja tarbijakaitseministeerium pädev andma Saksa Liidunõukogu (*Bundesrat*) nõusolekul määrusi maksekäsu menetluse läbiviimiseks (ZPO § 703b lg 2) ja ka masintöödeldavate (ehk masinloetavate) avalduste vorminõuete kehtestamiseks (ZPO § 703c lg 1 p 1). Liidumaade valitsused on pädevad määratlema ajahetke, mil 1. astme kohtus minnakse üle masintöödeldavale (mis on valdavalt elektrooniline) maksekäsumenetlusele (ZPO § 703c lg 3). Maksekäskude automatiseeritud (ehk masin)töötus on praegusel ajal Saksamaal reeglits, kuna taotluse esitamine veebilehel www.online-mahntrag.de on kasutajaliidese tõttu lihtne ja selge. Ka õiguslikku ettevalmistust mitteomavad isikud on suutelised esitama masintöödeldava maksekäsuavalduse. Ca 80% Saksamaa maksekäsumenetlustest algatatakse elektroonilise andmevahetuse teel.¹⁹²

Maksekäsuasjade masintöötuse korral kehtib eriregulatsioon, mis arvestab elektroonilise andmetöötuse eripärasid. Saabuvad dokumendid – maksekäsu ja täitmiskäsu avaldused, võistleva kohtumenetluse läbiviimise avaldused, vastuväited ja kaebused ning tõendid dokumentide kättetoimetamise kohta tuleb ZPO § 689 lg 1 3. lause kohaselt menetleda hiljemalt saabumispäevale järgneval tööpäeval.¹⁹³

Ka masintöötusega maksekäsumenetlus allub reeglina kohtunikuabi (*der Rechtspfleger*) kontrollile (või kohtu kantslei ametniku- *der Urkundsbeamter*) kontrollile. Kuigi masintöötusega maksekäsu menetluse käigus ei esitatagi maksekäsu taotlust tavaliselt kohtuametnikule, jääb ta menetluse formaalseks juhiks. Iga maksekäsk ja täitmiskorraldus sisaldab väljatrükitud kujul kohtuametniku nime, kes on vastavalt tööjaotusele asja eest vastutav. Ka rutiinsete ja probleemivabade maksekäskude puhul võib ta igas menetlusetapis asja ise üle vaadata. Temal on selleks kasutada mitmesugused kriteeriumid, mis võimaldavad sihipärast sekkumist. Kas ta laseb asja seejärel masintöötuses jätkata või käsitleb seda nõ „käsitsi“, on tema enda otsustada. Lisaks nõuab menetluse kulgu teatud juhtudel kohtunikuabi otsust, mis määrab menetluse edasise käigu.¹⁹⁴

Maksekäsu avalduse esitamisel kohtu poolt teostatava kontrolli ulatus on reguleeritud ZPO § 691 lg-s 1. Kohus kontrollib ametiülesannete korras (*ex officio*), kas makseksu avaldus vastab seadusest tulenevatele nõuetele. Eelkõige kontrollitakse, kas avaldus on esitatud ettenähtud vormis ja selliselt, et see sisaldab kõiki ettenähtud andmeid. Paber kandjal avaldus peab olema ka avaldaja poolt käsikirjaliselt allkirjastatud.

Maksekäsumenetluses ei kontrollita seda, kas avalduses esitatud andmed on õiged. Asjaolude omal algatusel kontrolli (ega väljaselgitamist) maksekäsumenetluses ei toimu. Kontroll piirneb üldjuhul

(BGBl. 2024 I Nr. 206). Rechtspfleger ei lahenda sisulisi õigusvaidlusi, vaid teeb eelkõige vormilisi menetluslikke otsustusi.

¹⁹⁰ Kohtukantslei ametnik Saksamaal, kelle pädevus on reguleeritud muuhulgas ZPO §-des 153, 317, 329. Täidab eelkõige kohtupidamise korraldamisega seotud ülesandeid, sh kohtulahendite vormistamist, kohtutoimikute haldamist, istungite ettevalmistamist. Ei mõista õigust. Ülesanded on sarnased kohtuistungi sekretäri ülesannetele.

¹⁹¹ Elektronische Datenverarbeitung.

¹⁹² Vt MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 689 Rn. 2.

¹⁹³ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 689 Rn. 3.

¹⁹⁴ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 689 Rn. 8.

üksnes maksekäsu avalduses esitatud andmetega. Kuigi nõue tuleb avalduses piisavalt eristada, kuid seda ei tule põhjendada, siis ei ole võimalik kohtul kontrollida, kas avaldus on ka sisuliselt põhjendatud (*schlüssig*). Kontrollida saab vaid seda, kas seda nõuet saab üldse maksekäsumenetluses maksmata panna (ehk maksekäsumenetluse lubatavust selle nõude osas). Kontrolli ese on üksnes maksekäsuavaldus. Nõude õigusliku selguse ja põhjendatuse kontrolli ei toimu. Selle mittetoimumist on õiguskirjanduses peetud problemaatiliseks.¹⁹⁵ Avaldus lükatakse seetõttu tagasi peamiselt siis, kui avalduses soovitakse maksmata panna õiguslikult lubamatut nõuet (ja seda ei lase ka elektrooniline andmetöötlusprogramm sisestada).¹⁹⁶ Saksa õiguskirjanduses tunnustatakse siiski kohtunikuabi (*der Rechtspfleger*) nii kontrolliõigust kui ka –kohustust juhul, kui esitatud andmed ei saa juba äratuntavalt olla õiged.¹⁹⁷ Nii on leitud, et avaldus tuleb tagasi lükata, kui selle sisust tuleneb, et selline nõue ei kuulu avaldajale või ei kuulu selles suurus. Praktikas ei ole see siiski kohaldatav maksekäsu avalduste automatiseeritud töötlemise korral.¹⁹⁸

Maksekäsu avalduse masintöötluse korral juhib selle kontrolli arvutiprogramm (elektrooniline andmetöötlusprogramm - EVD). See tarkvara kontrollib nii avalduse vorminõuetele vastavust, lubatavust ja niipalju kui võimalik ka selle avalduse õigsust. Juba veebi teel andmete sisestamisel teostatakse süsteemi poolt osaliselt andmete kontrolle ja osundatakse vigadele, mida saab kõrvaldada.¹⁹⁹ Seega ka masintöödeldavate avalduste puhul teostab elektrooniline andmetöötlusprogramm piiratud ulatuses avalduse sisulise kontrolli. Nii andmete sisestuse määrangud kui ka loogilisuse (usutavuse) kontrolli reeglid peavad takistama seda, et kõlbmatute nõuete osas ei väljastataks maksekäsku (makseettepanekuid) ega nende osas ka täitmiskorraldusi (nt kui on ette nähtud liitintressid või liiga kõrged intressid või inkassokulud jms). Nii peaks arvutiprogramm ära tundma loogilise vastuolu nt juhul, kui nõude aluseks on märgitud leping, kuid avaldaja kinnitab, et nõue ei sõltu vastusooritusest või ei kinnita, et vastusooritus on täidetud. Programm peaks juba selliste andmete sisestamisel andma veateate või edastama selle kohtunikuabile kontrollimiseks. Elektroonilisele andmetöötlusprogrammile saab määrata erinevad piirväärtused, mille abil on tuvastatavad summad, mis ületavad oluliselt keskmist ja mida seetõttu ei saa ilma kohtunikuabile täiendavasse kontrolli saatmata maksmata panna. Triiptkoodiga avalduste sisestamine toimub aga ilma eelkontrollita, kuna sellised avaldused loetakse süsteemi sisse suure jõudlusega skanneriga.²⁰⁰

Maksekäsumenetluses teostatava kontrolli raames ei toimu suulist menetlust ning vastaspoolt ära ei kuulata.

Maksekäsuavalduse nii tava- kui ka elektroonilise andmekontrolli (EDV- kontrolli) raames kontrollitakse tsiviilkohtumenetluse üldisi eeldusi (vt ZPO § 56- eelkõige menetlusosaliste protsessiõigus- ja teovõime olemasolu) niivõrd, kuivõrd avaldus tekitab nende täidetuses kahtlusi. Täiendavalt kontrollitakse maksekäsu üldiste - ja erieelduste, mis tulenevad ZPO §-dest 688, 689, 690, 702 lg 1 ja 703c lg 2, täidetust. Eelkõige kontrollitakse:

A) Avalduse vormilist korrektsust, st kas:

- kõik nõutavad väljad on täidetud (nt nõude summa, kostja andmed, pädev kohus), ZPO §-d 690 ja 702 lg 2.

B) Poolte andmeid

- Täielik nimi ja aadress (vajalik mh kättetoimetamiseks), (ZPO § 690 lg 1 p 1)

¹⁹⁵ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn. 14.

¹⁹⁶ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn. 14.

¹⁹⁷ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn. 3 ja 15.

¹⁹⁸ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn. 15.

¹⁹⁹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn. 3.

²⁰⁰ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn. 21.

- Kontrollitakse, kas võlgniku (vastaspoole) aadress on Saksamaal või mõnes lubatud välisriigis (nt EL liikmesriik, Island, Norra, Šveits, Iisrael), vt ZPO § 688 lg 3.

C) Nõude sisu ja alust

- Kas nõue on rahaline ja vaidlustamata ning nõue on esitatud eurodes ja kindlaksmääratud summana (ZPO § 688 lg 1).
- Kas nõue ei sõltu tingimuslikest või täitmata kohustustest (ZPO § 688 lg 2 p 2; § 690 lg 1 p 4)
- Kas nõue ei tulene tarbijakrediidilepingust, mille intressimäär ületab baasmäära rohkem kui 12% võrra (ZPO § 688 lg 2 p 1);
- Kas põhi- ja kõrvalnõuded on eraldi väljatoodud ja tähistatud ning tarbijakrediidilepingu puhul on märgitud lepingu kuupäev ja aastane krediidi kulukuse määr (ZPO § 690 lg 1 p 3).

D) Menetluslike eelduste täidetust

- Kas maksekäsk on võimalik kätte toimetada (ei tohi vajada avalikku teadaannet), ZPO § 688 lg 2 p 3).
- Kas menetlus kuulub pädeva kohtu alluvusse (ZPO § 689; 703d lg 1 ja 2).²⁰¹

Üksnes elektroonilise andmekontrolli raames kontrollitakse:

- Digitaalse allkirja olemasolu (kui avaldus esitatakse elektrooniliselt).
- Failiformaatide ja struktuuri vastavust e-toimiku või kohtu süsteemile.

Saksa maksekäsumenetluses ei kontrollita selle formaalse olemuse tõttu seda, kas maksekäsu avalduses esitatav nõue põhineb ebaõiglastel tüüptingimustel ega hinnata tüüptingimuste kehtivust. Seda ei võimalda ei seadusega ettenähtud kontrolli ulatus ega ka asjaolu, et üldjuhul ei lisata avaldusele lisadokumente.²⁰² Saksa maksekäsumenetluse formaliseerituse põhimõttest saab ühtlasi järeldada, et maksekäsku menetlev kohus ei teosta ka krediidivõimelisuse kontrolli nõuetekohasuse hindamist. Tarbijakrediidilepingule tuginedes maksekäsumenetluses esitatud nõuete kontroll (sh automatiseeritud andmetöötluse korral) piirub krediidikulukuse määra nõuetele vastavuse kontrolliga vastavalt ZPO § 688 lg 2 p 1.²⁰³

Kui avalduses on kõrvaldatavad puudused, tuleb avalduse esitajale anda võimalus avaldust täiendada ja puudused kõrvaldada. Viidata tuleb ka sellele, et puuduste kõrvaldamata jätmisel lükatakse avaldus tagasi. (ZPO § 139 lg 1). Masinloetava avalduse puhul koostab elektrooniline andmetöötlusprogramm (EDV) kõrvaldatavate puuduste ilmnemisel puuduste kõrvaldamise teatise (*Monierungsschreiben*) ja kas trükib selle koos vastuseformulariga välja või edastab selle elektroonilise kanali kaudu avaldajale. Veebis avaldust esitades võimaldab süsteem seda teha üksnes juhul, kui kõik nõutavad andmed on sisestatud (kuid kõiki andmeid siiski ei kontrollita).²⁰⁴ Enamus maksekäsu kiirmenetluse lubatavuse eeldustest ja sisu tingimustest on käsitletavad kõrvaldatavate puudustena. Kõrvaldamatuks puuduseks on eelkõige puuduv protsessi õigus- ja teovõime, samuti see, kui maksekäsk tuleks vastaspoole asukoha teadmatuse tõttu toimetada kätte avaliku kättetoimetamise teel (ZPO § 688 lg 2 p 3) või kui avaldus ei sobitu masintöödeldava nõude korral sellesse vormi (ZPO § 702 lg 2).²⁰⁵ Maksekäsu avalduse tagasilükkamine toimub ZPO § 329 alusel ja seda lahendit tuleb kohtul põhjendada.

Kui avaldus on osaliselt lubamatu (ja puudus pole kõrvaldatav), tuleb kohtul lükata tagasi terve maksekäsu avaldus (ZPO § 691 lg 1 p 1).

Kui avaldus lükatakse tagasi, ei ole avaldajal üldjuhul võimalik seda tagasilükkamist eraldi vaidlustada. Seda õigustab asjaolu, et avaldajal on võimalik pöörduda kohtu poole haginõudega. Erandina on see

²⁰¹ Vt ka MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn. 2.

²⁰² MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO Vorbemerkungen zu § 688 Rn. 7.

²⁰³ Vt ka MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO Vorbemerkungen zu § 688 Rn. 7.

²⁰⁴ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn. 5.

²⁰⁵ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 691 Rn 7.

on avaldajal võimalik oma õigusi kaitsta kohese määruskaebuse esitamisega kohtunikuabi avalduse tagasilükkamise määrusele juhul, kui avaldus on esitatud masinloetavas vormis ja tagastatakse põhjusel, see avaldus ei ole masintöötlemiseks sobiv (ZPO § 691 lg 3). Selle kaebuse lahendab maakohus (Landgericht). Maksekäsuavalduse vastaspoolt selle läbivaatamisse ei kaasata.

Maksekäsu väljaandmine

Kui ei esine avalduse tagasilükkamise aluseid, siis väljastab kohus maksekäsu (*der Mahnbescheid*²⁰⁶). Kui ei ole tegu masintöödeldava avaldusega, on maksekäsu tegemise eelduseks ka kohtukulude tasumine avaldaja poolt. Masintöödeldava avalduse puhul on kohtukulude tasumine aga üksnes täitmiskorralduse (*der Vollstreckungsbescheid*) väljastamise eelduseks.

Maksekäsk on kohtulik otsustus. Sisult on tegemist kohtu poolt vahendatud üleskutsega teha makse.²⁰⁷

Maksekäsu sisunõuded tulenevad ZPO §-st 692. Maksekäsus peavad olema ära näidatud samad andmed, mis tuleb seaduse kohaselt märkida maksekäsu avalduses, st ZPO § 690 lg 1 p 1-5 andmed (vt analüüsi p 3.2.2). Kui avaldus esitatakse puudusteta, siis vastab ka tehtav maksekäsk avalduses esitatule (ZPO § 690 lg 1 p 1). Lisaks peab maksekäsk sisaldama selgitust, et kohus ei ole kontrollinud, kas avaldajale kuulub maksuma pandav nõue (ZPO § 690 lg 1 p 2). Samuti tuleb maksekäsus esitada üleskutse vastaspoolele kas tasuda väidetav võlg koos nõutavate viiviste ja seni tekkinud menetluskuludega kahe nädala jooksul arvates maksekäsu kättesaamisest või teatada sama tähtaja jooksul kohtule, kas ja millises ulatuses vaidleb vastaspool maksuma pandud nõudele vastu (ZPO § 690 lg 1 p 3). Maksekäsus peab sisalduma ka selgitus, et kui vastaspool ei esita tähtaja jooksul vastuväidet, siis võib maksekäsule järgneda täitmiskorralduse andmine, mille alusel saab avaldaja algatada täitemenetlust (ZPO § 692 lg 1 p 4). Kui vastuväite jaoks on kehtestatud ametlik blankett (formular), siis peab maksekäsus olema selgitatud, et vastuväide tuleb esitada maksekäsule lisatud blanketti (vormi) kasutades, mis on ühtlasi saadaval ja mida saab täita igas esimese astme kohtus (Amtsgericht), ja et advokaatide ja teiste õigusteenuseseaduse § 10 lg 1 1. lause järgsete registreeritud isikute, samuti krediitteenuse osutajate jaoks, kes tegutsevad krediidituruseaduse § 10 lg 1 alusel, kehtib ZPO § 702 lg 2 2. lause. See tähendab, et nimetatud isikud peavad kasutama masinloetavaid blankette (formulare) ja nende vahendusel vastuväite esitama (ZPO § 692 lg 1 p 5). Vastuväite blanketi olemasolul lisatakse see maksekäsule. Maksekäsk peab sisaldama vastuväite esitamise juhuks ka teavet selle kohta, millisele kohtule antakse asi sel juhul hagi korras menetleda koos selgitusega, et sellel kohtul säilib õigus kontrollida, kas asi allub temale (ZPO § 692 lg 1 p 6). Selliseks kohtuks on reeglina avalduse vastaspoole elukohajärgne kohus.

Maksekäsu vorminõue sõltub sellest, kas tegu on masinloetava maksekäsu avaldusega (triipkoodiga või veebis koostatud avaldusega) või mitte masinloetava (st kinnitatud vormil käsitsi täidetud) maksekäsu avaldusega.

Mitte masinloetava maksekäsu avalduse puhul peab kohus kasutama vormi 1 (Blatt 1), mis on kehtestatud maksekäsu vormimääruse²⁰⁸ lisana 1. Ametliku tähenduse omandab maksekäsk selle omakäelise allkirjastamisega kohtunikuabi poolt. Masinloetava maksekäsu avalduse puhul trükitakse maksekäsk vormile, mis on kehtestatud maksekäsu vormimäärusega automatiseeritud töötlemiseks²⁰⁹

²⁰⁶ Eesti õiguse tähenduses on tegemist makseettepanekuga vastavalt TsMS § 484.

²⁰⁷ Vt ka MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 692 Rn 3.

²⁰⁸ Saksa k lühendina Mahnvordruckverordnung vom 06.05.1977. Vt määruse terviknimetuse kohta analüüsi p 3.2.1.

²⁰⁹ Saksa k lühendina Mahnvordruckverordnung zur maschinellen Bearbeitung vom 06.06.1978. Vt määruse terviknimetuse kohta analüüsi p 3.2.1.

lisana 2. Maksekäsu originaal salvestatakse sel juhul menetluse andmekogusse elektroonilises andmetöötlussüsteemis (EDV-süsteemis). Veebilehe www.online-mahntrag.de vahendusel koostatud ja väljatrükitud triipkoodiga maksekäsk on samuti sobiv automatiseeritud ehk masintöötluseks. Maksekäsk trükitakse sel juhul samuti automaatselt välja.²¹⁰ Maksekäsu automatiseeritud töötlemise korral varustatakse maksekäsk sissetrükitud kohtutempliga. Eraldi allkirjastamist selline automatiseeritult tehtud maksekäsk ei vaja (ZPO § 703b lg 1).²¹¹

Maksekäsk toimetatakse pärast selle tegemist vastaspoolele kätte (ZPO § 693). Kättetoimetamine toimub kohtudokumentide kättetoimetamise üldiste reeglite kohaselt (ZPO § 166-190). Maksekäsu originaal jääb mittemasintöödeldava maksekäsmenetluse korral kohtutoimikusse, masintöödeldava maksekäsmenetluse korral aga elektroonilise andmetöötluse andmebaasi (*im Datensatz der EDV*).²¹²

3.2.4. Maksekäsule vastuväite esitamine

Maksekäsu avalduse vastustajal on õigus esitada maksekäsule või selle mõnele osale kohtu kaudu, mis väljastas maksekäsu, kirjalik vastuväide (ZPO § 694 lg 1). Tegu on vastustaja ainsa õiguskaitseabinõuga maksekäsu vastu. Kaebus maksekäsule on välistatud. Kui vastustaja esitab vastuväite, siis jääb avaldajal võimalus panna nõue maksma tavalises hagimenetluses (ZPO § 696 lg 1 1. lause).²¹³

Vastuväide maksekäsule tuleb vastustajal esitada mistahes põhjusel, sh nii juhul, kui ta nõuet ei tunnista, samuti juhul, kui tema hinnangul ei ole täidetud maksekäsu väljastamise eeldused. Vastuväide tuleb esitada ka siis, kui vastustaja on pärast maksekäsu saamist selles esitatud nõude täitnud. Viimasel juhul tuleks vastuväites ka ära märkida, et kohustus on täidetud.²¹⁴

Vastuväide maksekäsule tuleb esitada tähtaegselt. Seda saab vastustaja teha vähemalt kahe nädala (14 päeva) jooksul arvates temale maksekäsu kättetoimetamisest (ZPO § 692 lg 1 p 3 ja § 694 lg 1). Kui maksekäsk tuleb välismaal vastustajale kätte toimetada, on vastuväite esitamise tähtajaks üks kuu. Vastuväide saab vastustaja esitada seni, kuni maksekäsu osas ei ole käsutatud (verfügt) kohtu poolt tehtud täitmiskorraldust (*der Vollstreckungsbescheid*). ZPO § 694 lg 1 pikendab ZPO § 692 lg 1 p 3 järgset kahe nädala pikkust vastuväite esitamise tähtaega kuni maksekäsu alusel tehtud täitmiskorralduse käsutamiseni (vt allpool). Täitmiskorraldust saab avaldaja ZPO § 699 lg 1 2. lause kohaselt hakata taotlema alles pärast 2-nädala pikkuse vastuväite esitamise tähtaja möödumist. See tähendab, et esmalt tuleb ära oodata kahe nädala pikkuse tähtaja möödumine maksekäsu kättetoimetamisest vastaspoolele ning seejärel saab esitada kohtule taotluse täitmiskorralduse väljastamiseks.

Kui tegu on mitteautomaatse (masintöödeldava) menetlusega, siis täitmiskorralduse käsutamisega on tegemist arvates hetkest, mil kohtunikuabi poolt on täitmiskorraldus allkirjastatud ja see on kantselei poolt edastatud vastustajale kättetoimetamiseks (või antud üle avaldajale kättetoimetamise korraldamiseks). Kui tegu on automaatse maksekäsmenetlusega, siis on vastuväide esitatud õigeaegselt, kui elektroonilisse andmetöötlusprogrammi (EDV) sisestatud andmed on kättesaadavad selle kontrollimiseks, kas täitmiskorraldus tuleb välja anda. Määrav on ajahetk, mil täitmiskorralduse saamiseks on andmete sisestus lõpetatud.²¹⁵

²¹⁰ Vt ka MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 692 Rn 13.

²¹¹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 692 Rn 15.

²¹² MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 693 Rn 3.

²¹³ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 694 Rn 1-2.

²¹⁴ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 694 Rn 3.

²¹⁵ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 694 Rn 6-7.

Vastuväide tuleb esitada üldjuhul kirjalikult kohtule, kes on maksekäsu välja andnud. Võimalik on vastuväite edastamine ka elektroonilises vormis (ZPO § 702 lg 2). Advokaadid ja muud seaduses nimetatud registreeritud õigusabiosutajad peavad vastuväite esitama üksnes elektroonilises (masinloetavas) vormis. Kui esitatakse kirjalik vastuväide, on võimalik kasutada vastuväite vormi, mis on lisatud maksekäsule. Samuti on võimalik kohtukantselei ametniku juures kohapeal väljendada vastuväite esitamise soovi (ZPO § 702 lg 1).

Vastuväite tahteavalduse sõnastusele ei ole seadusega kehtestatud konkreetseid nõudeid. See ei pea sisaldama "vastuväite" terminit. Sõnastusest (selle tõlgendusest) peab olema arusaadav üksnes see, et vastustaja ei soovi esitatud nõuet täita. Vastuväites ei saa vastustaja tugineda sellele, et tal pole nõude täitmiseks vahendeid. Vastuväide peab sisaldama minimaalselt andmeid maksekäsu avalduse esitaja kohta või esimese astme kohtu poolt maksekäsus antud asja numbri kohta. Vastuväitest peab olema arusaadav, millises maksekäsu asjas see esitatakse. Kui vastustaja kasutab temale kohtu poolt saadetud vastuväite vormi, on need vajalikud andmed seal juba eeltäidetult olemas. Kui soovitakse vastuväide esitada vaid osale nõudele, tuleb see vastuväites eraldi ära märkida. Vastuväite esitaja peab ära märkima ka vastuväite koostamise aja ja koha ning vastuväite allkirjastama. Vastuväite esitaja ei pea vastuväidet põhjendama.²¹⁶

Vastuväite võib esitada ka nõude osa vastu. Kui vastuväitest ei ole aru saada, millise nõude osa vastu on vastuväide esitatud, tuleb kohtul anda vastaspoolele võimalus vastuväidet täpsustada. Seni tuleb seda käsitleda kui nõudele tervikuna esitatud vastuväidet.²¹⁷

Kui vastaspool esitab maksekäsule õigeaegselt vastuväite, siis kaotab maksekäsk oma toime ning selle maksekäsu alusel ei ole võimalik enam täitmiskorraldust välja anda (ZPO § 699 lg 1 1. lause). Kui kasvõi üks pooltest on taotlenud vastuväite esitamise korral nõude läbivaatamist hagimenetluses, siis annab maksekäsu välja andnud kohus asja üle kohtule, mis on märgitud maksekäsus, välja arvatud, kui pooled nõuavad omavahelisel kokkuleppel asja üleandmist mõnele muule kohtule (ZPO § 696 lg 1 1. lause). Kui kumbki pooltest asja läbivaatamist hagimenetluses ei ole taotlenud, siis vastuväite esitamise korral asja edasi ei menetleta. Asja ei menetleta edasi (ega edastata läbivaatamiseks hagimenetluses) ka siis, kui vastuväide küll esitatakse, kuid asja materjalidest ei nähtu, et maksekäsk oleks vastaspoolele nõuetekohaselt kätte toimetatud. Kätte toimetamata jäetud maksekäsk ei oma õiguslikku toimet (vt ka ZPO § 693).²¹⁸

Kui maksekäsule esitatakse vastuväide, peab kohus sellest (ja vastuväite esitamise ajast) teavitama maksekäsu avalduse esitajat (ZPO § 695). Vastaspool võib vastuväite ka pärast selle andmist tagasi võtta. Kui asi on antud juba üle hagimenetlusesse, siis saab ta vastuväite tagasi võtta kuni hagi suulise läbivaatamise alguseni tingimusel, et vastaspoole suhtes ei ole tehtud tagaseljaotsust (ZPO § 697 lg 4). Vastuväite tagasivõtmisel taastub maksekäsu menetlus ja võimalik on täitmiskorralduse väljaandmine.

Kui vastuväide maksekäsule esitatakse hilinenult, siis ei lükata seda tagasi, vaid käsitletakse vastulausena (*der Einspruch*) täitmiskorralduse väljaandmise vastu (vt vastulause kohta täpsemalt p 3.2.5). Asjaolust, et vastuväide on esitatud hilinenult, tuleb teavitada vastuväite esitajat (ZPO § 694 lg 2).

²¹⁶ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 694 Rn 13-14.

²¹⁷ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 694 Rn 17.

²¹⁸ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 694 Rn 20.

3.2.5. Täitmiskorralduse väljastamine ja sellele vastulause (*der Einspruch*) esitamine

Saksa maksekäsumenetluse eripäraks võrreldes Eesti õigusega on see, et maksekäsk on sundtäidetav alles siis, kui selle väljaandmise järgselt on taotletud ja väljastatud täitmiskorraldus (*der Vollstreckungsbescheid*). Saksa maksekäsk sarnaneb õiguslikult Eesti õiguse makseettepanekuga (TsMS § 484) ning täitmiskorraldus Eesti õiguse järgse maksekäsuga (TsMS § 489). Saksa täitmiskorraldusele on võimalik esitada vastulause (*der Einspruch*), mis on ainult osaliselt sarnane Eesti õiguse järgsele kaebusele maksekäsu peale (TsMS § 489¹).

Kui maksekäsule ei esitata õigeaegselt vastuväidet, saab maksekäsu avalduse esitaja taotleda kohtult täitmiskorralduse väljaandmist (ZPO § 699 lg 1). Täitmiskorralduse väljaandmise eeldusteks on: a) kehtiva maksekäsu olemasolu, mis on vastaspoolele kätte toimetatud, b) maksekäsule vastuväite esitamise tähtaja möödumine ilma vastuväidet õigeaegselt esitamata, c) täitmiskorralduse taotlemise tähtaegade järgimine (ei saa taotleda enne vastuväite esitamise tähtaja möödumist ja mitte hiljem kui 6 kuu möödumisel maksekäsu vastaspoolele kättetoimetamisest, vt ZPO § 701), d) sisaldab selgitust selle kohta, kas ja kui suures ulatuses on maksekäsu alusel tehtud makseid (ZPO § 699 lg 1 2. lause), e) maksekäsu menetluse kulud on avaldaja poolt tasutud.

Täitmiskorraldust ei saa taotleda suuremas summas kui taotleti maksekäsku. Kui maksekäsu alusel on tehtud makseid, siis ei või avaldaja taotleda nende osas täitmiskorralduse väljastamist. Täitmiskorraldust ei saa taotleda ka nõude osa kohta, mille suhtes on vastustaja esitanud vastuväite.²¹⁹ Täitmiskorralduse väljastamise taotlemisel tuleb kasutada kehtestatud avalduse vormi (ZPO § 702 lg 1 ja 2).

Täitmiskorralduse väljastamise taotlemiseks mittemasintöödeldava menetluse puhul tuleb kasutada kehtestatud vormi (ZPO § 702 lg 1). See vorm edastatakse avaldajale koos teatega vastaspoolele maksekäsu kättetoimetamise kohta. Masintöödeldava maksekäsumenetluse puhul tuleb kasutada 06.06.1978 määruse lisana 4 kehtestatud vormi või elektroonilise andmetöötlusprogrammi (EDV) poolt etteantud vormi.

Taotluse saamisel täitmiskorralduse väljastamiseks kontrollib mittemasintöödeldava avalduse puhul kohtunikuabi või kohtuametnik, masintöödeldava avalduse puhul aga elektrooniline andmetöötlusprogramm (EDV) seda, kas avaldus vastab nõuetele ja täidetud on täitmiskorralduse väljastamise eeldused (vt eelduste loetelu eespool), sh kas avaldus ei ole esitatud liiga vara, kas ei ole esitatud vastuväidet maksekäsule ning kas seni tekkinud menetluskulud on tasutud. Kui esinevad puudused, mis on kõrvaldatavad, tuleb anda taotlejale tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Kui puudusi tähtaegselt ei kõrvaldata või kui puudused on kõrvaldamatud (nt möödunud on 6 kuud maksekäsu väljastamisest; maksekäsku ei ole vastaspoolele nõuetekohaselt kätte toimetatud), tuleb avaldus täitmiskorralduse väljastamiseks tagasi lükata.²²⁰

Kui avaldus täitmiskorralduse väljastamiseks vastab kõigile nõuetele, väljastab pädev kohus (reeglina see, kes väljastas ka maksekäsu) täitmiskorralduse. Täitmiskorraldus peab üldjuhul vastama maksekäsule (va juhul, kui nõue maksekäsu järgselt osaliselt tasuti või kui esitati osaline vastuväide maksekäsule). Täitmiskorraldust ei peeta mitte maksekäsu sundtäidetavuse kinnituseks, vaid iseseisvaks kohtulikuks otsustuseks.²²¹ Täitmiskorraldus koostatakse mittemasintöödeldava menetluse korral maksekäsu vormimääruse vormil nr 3 ja see allkirjastatakse kohtunikuabi poolt. Masintöödeldava menetluse korral trükib täitmiskorralduse välja elektrooniline

²¹⁹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 699 Rn 12-15.

²²⁰ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 699 Rn 28-31.

²²¹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 699 Rn 38.

andmetöötlusprogramm (EDV). Programm arvestab väljatrükil kõiki selleks ajahetkeks andmebaasi sisestatud andmeid võimalike maksete kohta, osalise vastuväite esitamist nõudele, muudatusi aadressiandmetes. Täitmiskorralduse originaal salvestatakse andmebaasis, millest tehakse menetlusosaliste jaoks väljatrükid, millele programm lisab väljatrükkimisel kohtutempli (st kohtunikuabi seda eraldi ei allkirjasta).²²² Täitmiskorraldus tuleb vastaspoolele kätte toimetada. Kui pärast maksekäsu vastuväite esitamise tähtaja möödumist, kuid enne, kui kohus on andnud täitmiskorralduse kantseleile kättetoimetamiseks, laekub kohtule vastuväide, siis loetakse see vastuväide tähtaegselt esitatuks (ZPO § 694 lg 1 1. lause) ja sel juhul muutub täitmiskorraldus tagajärjetuks (vt vastuväite esitamise tähtaja pikenemise kohta ka analüüsi p 3.2.4). Juba allkirjastatud täitmiskorraldus ja programmi tehtud väljatrükid tuleb sel juhul läbikriipsutamise ja kehtetuks muuta.²²³

Täitmiskorraldus toimetatakse vastaspoolele kätte kas posti teel või volitatud ettevõtjate kaudu, kui avaldaja ei taotle kättetoimetamise korraldamise üleandmist temale enesele, millisel juhtumil toimub kättetoimetamine kohtutäituri kaudu (ZPO § 699 lg 4 esimene lause). Avalduse esitajat teavitatakse täitmiskorralduse vastaspoolele kättetoimetamisest (samuti selle ebaõnnestumisest).²²⁴ Erinevalt maksekäsu kättetoimetamisest on lubatud täitmiskorralduse avalik kättetoimetamine, kui pärast maksekäsu kättetoimetamist on vastaspoole asukoht teadmata (ZPO § 185).

Täitmiskorralduse kättetoimetamisest hakkab kulgema sellele vastulause (*der Einspruch*, vt ZPO § 338 jj) esitamise tähtaeg, milleks on 14 päeva. Vastulause on vastaspoole ainus õiguskaitsevahend täitmiskorralduse vastu ja seda tuleb kasutada nii juhul, kui ta ei nõustu nõudega, kui ka siis, kui on tegu menetlusliku rikkumisega või ta ei nõustu menetluskulude kandmise kohustuse määramisega.²²⁵ Vastulause on sobivaks abinõuks seetõttu, et täitmiskorraldus on võrdsustatud esmakordse tagaseli jaotsusega, mis on kuulutatud viivitamatult täidetavaks (ZPO § 700 lg 1). Seetõttu saab seda asuma sundtäitma ootamata ära vastulause esitamise tähtaja möödumist. Kui vastulause esitatakse, kaotab täitmiskorraldus oma sundtäidetavuse.²²⁶ Vastuväide on käsitletav ise vastulause, kui see jõuab kohtusse pärast seda, kui kohus on täitmiskorraldust juba käsutanud (st andnud kantseleile kohaletoimetamiseks), samuti juhul, kui vastuväide on jäänud ekslikult tähelepanuta ja sellele on järgnenud täitmiskorralduse väljaandmine.²²⁷ Vastulause tuleb esitada täitmiskorralduse väljastanud kohtule kas kirjalikult (eeldab omakäelist allkirjastamist), suuliselt kohtukantseleis kohapeal või elektrooniliselt. Vastulause esitamiseks ei ole kehtestatud eraldi formulari.²²⁸

Vastulause sisule ei ole eraldi nõudeid kehtestatud ning seda ei pea põhjendama (ZPO § 700 lg 3 kolmas lause). Piisav on, kui sellest on arusaadav, et soovitakse ennast konkreetse täitmiskorralduse vastu kaitsta. Vastulause vormistus peab sisaldama kuupäeva ja tsiviilasja numbrit. Vastulause saab esitada ka üksnes osale täitmiskorralduses märgitud nõudest.²²⁹

Vastulause esitamise tagajärjeks on see, et nõuet saab üksnes hagimenetluses maksmata panna. Kui täitmiskorralduse alusel on alustatud sundtäitmist, siis vastulause esitamine seda automaatselt ei peata. Küll on aga kohtul kohtul võimalik vastustaja taotluse alusel ja tagatise andmise vastu peatada

²²² MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 699 Rn 46-49.

²²³ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 699 Rn 51.

²²⁴ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 699 Rn 55-56.

²²⁵ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 699 Rn 66.

²²⁶ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 700 Rn 4.

²²⁷ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 700 Rn 13.

²²⁸ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 700 Rn 16.

²²⁹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 700 Rn 19-21.

täitmiskorraldusele tuginedes algatatud täitemenetlus. Kui täitmiskorraldus hagimenetluses tühistatakse, peab hageja hüvitama kostjale kahju, mille ta tekitas täitmiskorralduse sundtäitmisega.²³⁰

Kui vastulause esitatakse tähtaegselt, siis edastab täitmiskorralduse väljastanud kohus asja sellele maakohtule, mis on pädev vaidlusasja lahendamaks hagimenetluses ja mis on märgitud maksekäsu avalduses (vt ZPO § 690 lg 1 p 1; § 692 lg 1 p 1 ja § 700 lg 3 esimene lause). Vaidluse läbivaatamiseks pädev kohus teavitab vastulause esitamisest avalduse esitajat ja annab temale 2 nädala pikkuse tähtaja hagi esitamiseks ja nõude sisuliseks põhjendamiseks (ZPO § 253 lg 2 p 2 ja § 700 lg 3). Selle teate peab kohus nõude esitajale kätte toimetama.

Maksekäsumenetlusele järgnevas hagimenetluses kontrollib kohus vastulause esitamise lubatavust ja vastuvõetavust (ZPO § 341 lg 1 ja 700 lg 4). Kui need tingimused pole täidetud (eelkõige kui pole järgitud vastulause esitamise tähtaega), siis jäetakse vastulause kui lubamatu kõrvale. Selle lahendamiseks vaidlust läbivaatav kohus kohtulahendiga, kuulates eelnevalt menetlusosalised ära.²³¹ Kui vastulause on lubatav ja nõude esitaja esitab tähtaegselt nõude põhjendused, vaatab pädev maakohus nõude üldises hagimenetluses läbi.

3.2.6. Maksekäsu avalduse vorminõuded ja kohtule esitamise ja töötlemise tehniliste lahenduste ülevaade

Üldpõhimõtted

Saksamaal tuleb tehniliselt eristada maksekäsu avalduse andmete sisestamist (vormi täitmist) ja selle kohtule kättesaadavaks tegemist (kohtule edastamist).

Saksamaal on võimalik koostada maksekäsu menetluse avaldust eelkõige:

- a) paber kandjal kindlas standardiseeritud vormis (ei ole lubatud kasutada advokaatidel, inkassoettevõtjatel ega avalik-õiguslikel juriidilistel isikutel);
- b) veebis loodava triipkoodiga avaldusena (mis on krüpteeritud ja masinloetav), mis tuleb juhul kui puudub turvaline viis selle elektrooniliseks kohtule edastamiseks, välja printida ja allkirjastatult tavaposti teel kohtule saata või kohale viia;
- c) üksnes elektrooniliselt.

Maksekäsu avalduse vorminõue sõltub (sarnaselt maksekäsu enese vorminõudest, vt p 3.2.3) sellest, kas tegu on masintöödeldava maksekäsu avaldusega (triipkoodiga või veebis koostatud avaldusega) või mitte masintöödeldava (st kinnitatud vormil käsitsi täidetud) maksekäsu avaldusega.

Mitte masintöödeldava maksekäsu avalduse puhul tuleb kasutada vormi 1 (Blatt 1), mis on kehtestatud maksekäsu vormimääruse²³² lisana 1. Seda vormi kasutatakse praktikas Saksamaal suhteliselt harva, kuna enamuse maksekäsuavaldustest esitatakse veebi teel. Masintöödeldava maksekäsu avalduse koostamisel on võimalik kasutada vormi, mis on kehtestatud maksekäsu vormimäärusega automatiseeritud töötlemiseks²³³ lisana 1 (vt ZPO § 703c lg 1 1. lause ja 2. lause punktid 1 ja 2). Seda

²³⁰ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 700 Rn 22.

²³¹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 700 Rn 34.

²³² Saksa k lühendina Mahnvordruckverordnung vom 06.05.1977. Vt määruse terviknimetuse kohta analüüsi p 3.2.1.

²³³ Saksa k lühendina Mahnvordruckverordnung zur maschinellen Bearbeitung vom 06.06.1978. Vt määruse terviknimetuse kohta analüüsi p 3.2.1.

saab koostada veebilehe <https://www.online-mahntrag.de/> vahendusel kas triipkoodiga maksekäsu avaldusena (mis trükitakse välja) või saata see elektroonilise andmevahetuse (EDV) ²³⁴

Maksekäsu avalduse esitamise võimalused sõltuvad maksekäsu avalduse koostamise viisist ja on alljärgnevad.

1) Mitte masinloetav avaldus

Avaldajal on võimalik täita avaldus kehtestatud blanketil ise või pöörduda selle täitmiseks iga 1. astme kohtu (*Amtsgericht*) poole (sõltumata kohtualluvusest) ning täita avaldus dokumendiametniku (*der Urkundsbeamte*) juures ja tema kaasabil.²³⁵ Avalduse esitamise õiguslikud tagajärjed kaasnevad aga üksnes avalduse esitamisega (jõudmisega) asja lahendamiseks pädevale 1. astme kohtule.

Kui avaldus esitatakse paberkandjal, siis on tegu mittemasinloetav avaldusega (st seda avaldust ei töödelda elektrooniliselt). Selline maksekäsu avaldus saab esmalt saabumistempli. See tõendab avalduse esitamise aega, mis vastavalt BGB § 204 lg 3 alusel määrab, millal maksekäsu kättetoimetamisel tekib tähtaega järgiv või aegumist peatav mõju. Avaldus registreeritakse ja sellele määratakse toimiku (tsiviilasja) number. Kui maksekäsmenetlus on suunatud mitme võlgniku vastu, käsitletakse esitatud taotlusi ühe menetlusena. Seejärel koostatakse kulude arvestus ja taotlus esitatakse otsustamiseks pädevale kohtuametnikule (*der Rechtspfleger*).²³⁶

2) Masinloetav ehk elektrooniline avaldus

Valdav osa maksekäsu avaldustest Saksamaal koostatakse ja esitatakse masinloetavas vormis ehk üldjuhul elektrooniliselt.

Elektrooniliselt saab maksekäsu (ja ka täitmiskorralduse väljastamise) avaldusi esitada ainult masinloetaval kujul (vt ka ZPO § 702 lg 2). Advokaatidele, ametiasutustele ja avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele kehtib elektroonilisel teel dokumentide esitamise kohustus (ZPO § 130d). Kui maksekäsule esitatakse vastuväide või kaebus, koostatakse EDV-süsteemi abil vaidlust läbivaatava kohtu jaoks toimiku väljatrükk (ZPO § 696 lg 2, § 700 lg 3 2. lause), kui toimikut ei edastata elektrooniliselt. Kohtu otsused, korraldused ja ärakirjad varustatakse trükitud kohtupitsatiga; eraldi allkiri ei ole vajalik (ZPO § 703b lg 1).²³⁷

Masinloetavas vormis avalduse koostamise saab alata veebilehe <https://www.online-mahntrag.de/> kaudu, samuti on võimalik kasutada spetsiaalset maksekäsutarkvara (mis on mõeldud professionaalsetele maksekäskude esitajatele).

Masinloetavate võimaluste puhul saab eristada:

- a) maksekäsu andmete veebis sisestamist ja avalduse esitamist otse vastaval veebilehel (eeldab sisselogimist vastavale veebilehele ja isiku tuvastamist), (ehk nn eID-avaldus),
- b) maksekäsu avalduse täitmist veebis või spetsiaalse tarkvara abil ja selle väljatrükkimist triipkood avaldusena, kohtule esitamist ja selle seal sisseskanneerimist (ehk nn triipkoodi avaldus, saksa k *Barcode-Antrag*).

²³⁴ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 702 Rn 8-9.

²³⁵ Beckische Kurzkommentare. Band 1. Zivilprozessordnung mit GVG und anderen Nebengesetzen. 79. Auflage 2021. U. Becker, § 690 Kommentar Rn 3; MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 702 Rn 2-3.

²³⁶ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 43.

²³⁷ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 689 Rn. 4.

c) maksekäsu avalduse täitmist veebis ja selle allalaadimist arvutisse ja edastamist turvalise edastuskanali (elektrooniliste professionaalsete postkastide) teel (ehk nn allalaaditud taotlus, saksa k *Download-Variante*),

d) spetsiaalse tarkvara kaudu avalduste genereerimist avaldaja poolt ja nende edastamist turvalise kanali kaudu (eeldab kohtu poolt identifitseerimisnumbri väljastamist), (ehk nn elektrooniline eriaandmevahetuskanal, saksa k *elektronischer Fachdatenaustausch* ehk EDA),

A) eID-avaldus

Tegemist on veebilehel <https://www.online-mahntrag.de/> koostatava ja selle kaudu ka edastatava maksekäsu avaldusega. See eeldab avaldaja poolt oma isiku elektroonilist autentimist. Nõutav on andmete krüpteerimine ja digitaalallkirja kasutamine.²³⁸

Selle elektroonilise maksekäsu avalduse koostamiseks on avaldajal vajalik alljärgnev:

- Viimasele ametlikule verisoonile uuendatud (up-to-date) veebilehitseja, milles on lubatud JavaScript ja küpsised;
- elektrooniliselt loetav isikutunnistus või elamisluba, sh teadmine pärast aktiveerimist määratud PIN-koodist;
- paigaldatud ID-kaardi rakendus (www.ausweisapp.bund.de/download);
- sobiv kiipkaardilugeja või dokumendi-äpiga ehk Ausweis-appiga ühendatud mobiiltelefon NFC-liidesega (st seade toetab *Near Field Communication* tehnoloogiat).²³⁹

Taotluse esitamiseks tuleb avada veebileht <https://www.online-mahntrag.de/> ja valida esitamise viisiks „Taotluse esitamine uue isikutunnistuse abil“. Pärast taotluse andmete sisestamist käivitatakse dokumendi ehk Ausweis- app ja viiakse läbi isikutunnistuse kontrolliprotsess. Kui see õnnestub, kantakse isikutunnistuse andmed veebipõhise maksekäsu avalduse (*Online-Mahntrag*'i) vormi ja need tuleb seal veel kord kinnitada. Seejärel toimub andmete edastamine maksekäsu kohtule ning ekraanil kuvatakse teade: „Teie taotlus on edukalt edastatud pädevale maksekäsu kohtule. Nüüd saate oma toimikute jaoks väljatrüki teha“. Programm soovib seejärel avada lingi „Väljatrükk“ kaudu PDF-dokumendi taotluse andmetega ja see enda jaoks salvestada. Seal on märgitud taotluse „Serveri-/taotluse ID“ ning edastuse sõnumi-ID. Kui tekib vajadus kohtule järelepärimise tegemiseks, tuleb hoida taotluse ID käepärast.²⁴⁰

B) Nn triipkoodi avaldus

Nn triipkoodi avalduse (*der Barcode-Antrag*) kasutamine võimaldab ka maksekäsu avalduse masintöötlust (elektroonilist töötlemist), kuid erinevalt eID-avaldusest on selle esitamine võimalik ilma täiendavat riist- ja tarkvara või krüpteerimistehnoloogiat (nagu allkirjakaart) omamata, kuna veebis (<https://www.online-mahntrag.de/>) või pädeva kohtu kodulehel koostatud avaldus tuleb pärast koostamist pdf dokumendina välja trükkida (lisatakse triipkood) ning esitada paberkandjal ja käsitsi allkirjastatult (originaalis) pädevale kohtule (võib edastada ka posti teel). Kohtusse jõudes see skaneeritakse ning seejärel on ka nimetatud avaldus masintöödeldav ehk elektrooniliselt töödeldav. Seega kuigi avaldus esitatakse paberil, on võimalik sel teel kasutada kõik maksekäsu elektroonilise töötlemise eelised, eelkõige tagab see oluliselt kiirema menetluse, kuna kohtus ei ole vaja taotluse andmeid käsitsi sisestada.²⁴¹

²³⁸ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 702 Rn 10.

²³⁹ Vt <https://www.mahngerichte.de/online-mahnverfahren/voraussetzungen-zum-online-mahntrag/>

²⁴⁰ <https://www.mahngerichte.de/online-mahnverfahren/eid-antrag/>

²⁴¹ Vt MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 702 Rn. 10; <https://www.mahngerichte.de/online-mahnverfahren/barcode-antrag/>

Sellel viisil avalduse koostamiseks ja esitamiseks on avaldajal vajalik alljärgnev:

- Viimasele ametlikule versioonile uuendatud (up-to-date) veebilehitseja, milles on lubatud JavaScript ja küpsised;
- tarkvara pdf-failide kuvamiseks ja printimiseks (PDF-lugeja), mille saab internetist tasuta alla laadida.

Triipkoodi avalduse esitamiseks tuleb toimida alljärgnevalt:

- avada online-maksekäsu taotlus aadressil www.online-mahntrag.de või mõne kohtu või liidumaa valitsuse portaalis;
- valida oma liidumaa;
- valida saatmisviisiks „Printimine paberile (triipkoodiga)“ ja klõpsata „Edasi“;
- sisestada kõik andmed vastavalt etteantud vormile;
- kõik menetlusandmed kuvatakse lõpus uuesti; kui soovitakse parandusi teha, tuleb valida „Muuda“;
- lehel „Printimine/allkirjastamine“ valida „Printimine“ jaotisest „Triipkood“;
- triipkoodiga taotlus luuakse pdf-vormingus. Käivitada printimine pdf-vormingu printeriikooni kaudu, mitte brauseri ikooni kaudu;
- nüüd prinditakse vähemalt kolm lehte: esileht, üks või mitu tekstilist lehte ning üks või mitu triipkoodilehte;
- allkirjastada esileht;
- ühendada kõik lehed omavahel kindlalt (klammerdada) ja saata need taotluses märgitud maksekäsu kohtule (mitte faksiga).²⁴²

Triipkoodid loetakse (skanneeritakse) kohtus automaatselt; seetõttu ei saa mingeid täiendusi ega avalduse lisaid selles menetluses üldjuhul arvesse võtta. Triipkoodide väljatrükk peab võimaldama automaatset lugemist. Seetõttu tuleb esitada ainult puhta (ja selge) väljatrükiga triipkooditaotlused (edastamine faksi teel on faksiseadmete madal resolutsiooni tõttu keelatud). Pärast taotluse esitamist jätkub menetlus tavapäraselt. Paari päeva pärast saadab kohus avaldajale üldjuhul teate maksekäsu väljastamise kohta.²⁴³

C) Allalaaditud taotlus (ehk *Download-Antrag*)

Tegemist on veebilehel www.online-mahntrag.de (või ka spetsiaaltarkvara abil) koostatava, kuid veebi kaudu mitte edastatava elektroonilise maksekäsu avaldusega. Veebileht võimaldab maksekäsumenetluse algatamiseks veebilehel struktureeritud andmevahetuse faili (nn EDA-faili ehk *elektronischer Datenaustausch* - faili) koostamist ja selle koos kõigi nõutavate andmetega allalaadimist. Selle veebist allalaetud faili edastamine maksekäsu kohtule toimub sel juhul avaldaja hallatava turvalise edastuskanali kaudu (ZPO § 130a). E-posti teel avalduse esitamine kohtule ei ole lubatud. Kõik turvalised edastuskanalid eeldavad vastava teenusepakkuja identifitseerimisprotsessi läbimist. Kui sellist turvalist edastuskanalit ei ole, tuleb valida muu taotluse esitamise vorm (kirjalik vorm, triipkoodiga taotlus või eID-taotlus).²⁴⁴

Pärast taotluse andmete ettevalmistamist on võimalik printida andmete ülevaade enda tarbeks. Ettevalmistatud avalduses on märgitud ka taotluse ID, mis sisaldub ka määratud failinimes. Soovitav on seda mitte muuta ning tagada taotluse ID ja/või failinime struktureeritud andmetega („EDA-fail“) säilimine juhuks, kui kohus teeb avalduse kohta järelepärimisi.²⁴⁵

Sellel viisil avalduse koostamiseks ja esitamiseks on avaldajal vajalik alljärgnev:

²⁴² <https://www.mahngerichte.de/online-mahnverfahren/barcode-antrag/>

²⁴³ <https://www.mahngerichte.de/online-mahnverfahren/barcode-antrag/>

²⁴⁴ <https://www.mahngerichte.de/online-mahnverfahren/elektronische-uebermittlung-download-variante/>

²⁴⁵ <https://www.mahngerichte.de/online-mahnverfahren/elektronische-uebermittlung-download-variante/>

- Viimasele ametlikule versioonile uuendatud (up-to-date) veebilehitseja, milles on lubatud JavaScript ja küpsised;
- ligipääs turvalisele edastuskanalile, näiteks advokaatide, notarite ja maksunõustajate kutsepostkastid (BeA, BeN, BeSt), ametiasutuste postkast (BeBPo) või eelinstallitud OSCInõuetele vastav toode (eBO või MeinJustizPostfach), vt <https://egvp.justiz.de/Drittprodukte/>

Suurema taotluste mahuga kasutajatel on võimalus luua sarnane EDA-fail offline-režiimis oma erialase või valdkondliku tarkvara abil elektrooniliseks andmevahetuseks (vt järgnev elektroonilise avalduse esitamise viis).

D) Elektrooniline erandmevahetuskanal "EDA"

Elektrooniline andmevahetus (*elektronischer Fachdatenaustausch* ehk EDA- elektrooniline erandmevahetuskanal) tuleb kõne alla taotlejate puhul, kellel on suur taotluste maht ja kes saavad oma erialase või valdkondliku tarkvara abil luua andmekogumeid etteantud vormis interneti teel edastamiseks. EDA-süsteemi kasutamiseks peab olema vajaliku toega tarkvara (vt järgmine lõik), saadud kohtult vajalik tunnuscode (Kennziffer), läbitud testimenetlus ja nõustatud EDA-tingimustega. EDA-süsteemi kasutajad saavad hiljemalt avalduse esitamisele järgneval tööpäeval teate, kuidas nende maksekäsu avaldus lahendati. EDA teel avalduste esitamise eelisteks on nt vormikulude kokkuhoid, vigade vältimine taotlusvormide täitmisel. Ca 80% kõigist maksekäsu avaldustest esitatakse EDA kaudu.²⁴⁶

Pädeva kohtu maksekäsu osakonnast saab taotleda ka elektroonilise andmevahetuse (EDA) tingimusi ning tarkvaratootjate nimekirja, kes pakuvad EDA-taotluste esitamiseks sobivaid tarkvaralahendusi automatiseeritud kohtuliku maksekäsu menetluses. EDA-tingimused sisaldavad automatiseeritud kohtuliku maksekäsu menetluse elektroonilise andmevahetuse kirjeldust, sealhulgas andmeplokkide kirjeldusi ja erinevaid näiteid. Alates 01.11.2017 on lubatud maksekäsu taotluse osas ainult järgmine formaat: maksekäsu taotlus versioon 4.00. Aadressilt <https://www.mahngerichte.de/publikationen/eda-konditionen/> leitav pdf-dokument - EDA-Konditionen Format 4.X - sisaldab elektroonilise andmevahetuse tingimusi Amtsgericht Stuttgart'i näitel. Need tingimused kehtivad üleriigiliselt kõigis Saksa maksekäsu kohtutes. Dokumendis kirjeldatakse elektroonilise andmevahetuse (EDA) kasutajate üldisi osalemistingimusi. Veebiaadressil <https://www.mahngerichte.de/publikationen/eda-konditionen/> osundatud pdf dokument - *Mahnbescheidsantrag Format 4.0 – Version 00 (4.0.00)* - sisaldab maksekäsu avalduseks kasutatava failivormingu andmekirjeldusi (seisuga 17.06.2025).

Maksekäsu tarkvaraga (nt erialatarkvara) loodud andmekirjed maksekäsumenetluse erinevate taotluste jaoks saab veebi kaudu edastada pädevale kohtule turvaliste andmevahetuskanalite abil. Sellisteks turvalisteks andmevahetuskanaliteks on:

- advokaatide kutsepostkastid (beA), notarite postkastid (beN) ja maksunõustajate postkastid (beST);
- elektroonilised ametiasutuste postkastid (beBPo);
- elektroonilised kodanike ja organisatsioonide postkastid (eBO) ning
- internetiportaali „MeinJustizPostfach“ elektroonilised postkastid.²⁴⁷

²⁴⁶ <https://www.mahngerichte.de/verfahrensueberblick/besondere-verfahrensgestaltung/elektronischer-datenaustausch/>

²⁴⁷ <https://www.mahngerichte.de/verfahrensueberblick/besondere-verfahrensgestaltung/elektronischer-datenaustausch/>

Masintöödeldavate avalduste edasine menetlemine

Masintöötluste korral saavad saabuval avaldused esmalt saabumiskuupäeva ja toimiku (tsiviilasja) numbri. Taotlused registreeritakse ja töödeldakse elektroonilises andmetöötlustüsteemis (EDV), triipkoodiga taotlused skaneeritakse suure jõudlusega skänneriga. Juba registreerimise käigus tagab automatiseeritud kontroll võimalikult veatu andmebaasi. Registreeritud andmekandjad edastatakse EDV-süsteemi, kus üksikandmed loetakse sisse, salvestatakse, kontrollitakse ja töödeldakse.²⁴⁸

Kirjalikud dokumendid arhiveeritakse saabumiskuupäeva järgi, et võimaldada piiratud aja jooksul sisestuste kontrollimist. Traditsioonilises mõttes toimikut ei peeta. Iga dokument prinditakse eraldi välja, täitmiskorraldust ei lisata/trükita maksekäsule (vaid trükitakse eraldi) (ZPO § 699 lg 2). Kui toimikut on vaja, nt kuna asi tuleb üle anda üle tavamenetlusse, koostab EDV-süsteem toimiku väljavõtte, mis sisaldab kõiki olulisi andmeid, mis on nähtavad kirjalikus toimikus ja võivad olla tähtsad edasises menetluses (ZPO § 696 lõige 2, § 700 lõige 3 lause 2). ZPO § 696 lg 2 kohaselt kohaldatakse avalike dokumentide tõendusjõu sätteid (ZPO §§ 415 jj). Kui kohtutoimikuid peetakse elektrooniliselt, võib toimiku väljatrüki edastada kohtule elektrooniliselt.²⁴⁹

3.2.7. Saksa maksekäsmenetluse vastavus Euroopa Liidu õigusele

Kuigi Saksa õiguskirjandusest leiab väiteid, et Saksa maksekäsu menetlus on kooskõlas Euroopa Liidu tarbijakaitseõigusega (sh tüüptingimuste direktiiviga põhjusel, et tarbijal piisab oma õiguste kaitseks üksnes vastuväite esitamisest ja tõhususe põhimõtte ei saa asendada tarbija täielikku passiivsust)²⁵⁰, siis pigem nähakse siiski probleemi ja vastuolu Euroopa Liidu tarbija õiguste tõhusa kaitse põhimõttega selles, et vastuväite esitamise tähtaeg on liialt lühike. Saksa kogu maksekäsmenetluse kestus alates maksekäsu kättetoimetamisest kuni täitmiskorralduse jõustumiseni on harva pikem kui üks kuu. Lisaks on Saksa õiguskirjanduses osundatud Euroopa Kohtu poolt käsitletud Hispaania õiguse näitele, mille regulatsiooni on Euroopa Kohus pidanud Euroopa Liidu õigusega vastuolus olevaks mitte üksnes vastuväite esitamiseks ettenähtud tähtaja (kaksikümmend päeva), vaid ka vastuväite esitamisega tarbijale kaasneva kuluriski ja võimaliku õigusliku teadmatus tõttu.²⁵¹

Võimalike lahendustena siseriikliku õiguse regulatsiooni vastuolu kõrvaldamiseks Euroopa Liidu õigusega on viidatud seaduse (ZPO) muutmise vajadusele. Ühe võimalusena on viidatud maksekäsule vastulause esitamise tähtaja (Einspruchsfrist) olulisele pikendamisele. Teise võimalusena on viidatud ZPO § 796 lg 2 (mis on sarnane säte TMS § 221 lg-ga 2) muutmisele, mis hetkel näeb ette põhimõtte, et kohtulahendi täitemenetluses saab täitedokumentid tulenevale nõudele esitada üksnes neid vastuväiteid, mis on tekkinud pärast maksekäsu osas välja antud täitmiskorralduse jõustumist. Sobimatuks on peetud lahendust, mis kohustaks kohtunikuabi andma tarbijalepingule tugineva maksekäsu avalduse edasiseks menetlemiseks üle kohtunikule, kuna see tähendaks eelduslikult kõigi tarbijalepingust tulenevate vaidluste kohtunikule menetlemiseks üleandmist (kuna vaevalt leidub tarbijalepinguid, mis pole sõlmitud tüüptingimustel). Asja kohtunikule lahendamiseks üleandmine aga rööviks maksekäsu menetluselt selle peamise tugevuse – avalduste standardiseeritud ja

²⁴⁸ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 690 Rn. 43.

²⁴⁹ MüKoZPO/Schüler, 7. Aufl. 2025, ZPO § 689 Rn. 5.

²⁵⁰ Nt Laukemann, Björn. Unionsrechtsschutz und res judicata im Zivilprozess. Zeitschrift für Zivilprozess (ZZP) 130(2017), 439,47, vt Piekenbrock, Andreas. Mahnverfahren, Rechtskraft und Unionsverbraucherrecht. JuristenZeitung (JZ) 21.09.2018, 73. Jahrgang, Nr 18, S 859.

²⁵¹ Piekenbrock, Andreas. Mahnverfahren, Rechtskraft und Unionsverbraucherrecht. JuristenZeitung (JZ) 21.09.2018, 73. Jahrgang, Nr 18, S 859.

automatiseeritud töötlemise.²⁵² Saksa õiguskirjanduses on siiski viidatud ka vajadusele hakata nõudma ka maksekäsu menetluses avaldajalt nõude aluseks oleva lepingu esitamist ning läbi viima lepingutingimuste ebamõistlikkuse kontrolli, kuigi selline nõude sisuline kontroll oleks vastuolus maksekäsu üldise eesmärgiga, st lihtsustada ja kiirendada menetlust. Leitud on, et sisulise kontrolli puudumine maksekäsumenetluses on Euroopa Kohtu praktika valguses väga probleemne ja vajab muutmist.²⁵³

3.3. Soome

3.3.1. Menetluse algatamise tingimused ja dokumentide esitamine

Soomes on olemas spetsiaalne menetlus (edaspidi lihtmenetlus), mis on mõeldud vaidlustamata võlgade sissenõudmiseks. Sellisel juhul on võimalik võlgnikult konkreetne rahasumma võlausaldaja kasuks välja mõista nõ tagaseljaotsusega. Soome lihtmenetlus sarnaneb meie maksekäsumenetlusega, kuid ei ole sellega identne.

Soome õiguses reguleerib lihtmenetluse hagiavalduse esitamist Soome tsiviilkohtumenetluse seadustik (Oikeudenkäymiskaari,²⁵⁴ edaspidi OK). Kindla rahasumma maksmise, valduse taastamise või väljatõstmise nõude korral, kui hageja kinnitab, et nõude suhtes ei esine vaidlust (*summaarinen riita-asia*), tuleb hagiavalduses (*haastehakemus*) märkida üksnes nõude aluseks olevad asjaolud hagi alusena. Sellisel juhul ei ole vajalik hagiavaldusele lisada tõendeid. Küll aga peab hagiavalduses olema selgelt märgitud nõude aluseks olev leping või muu kirjalik tõend, millel hageja nõue põhineb.²⁵⁵

1. septembril 2019 jõustunud OK 5. peatüki § 3 lõige 2 sätestab kohustuse avaldada hagiavalduses teatav teave krediidilepingu kohta, kui hagiavalduses maksmata pandav nõue põhineb tarbijakaitseaduse²⁵⁶ 7. või 7a peatükis nimetatud tarbijakrediidilepingul. Sätte kohaselt tuleb hagiavalduses avaldada tarbijakrediidilepingu kohta järgmine teave:

- 1) krediidilepingu kohane krediidisumma või krediidilimiit;
- 2) krediidilepingu kehtivusaeg päevades;
- 3) krediidilepingu kohane intressimäär;
- 4) krediidikulud ja muud kindlaksmääratud kulud;
- 5) krediidilepingu kohane krediidi tegelik aastane intressimäär;
- 6) kas krediidileping on sõlmitud tarbijakaitse seaduse 7. peatüki §-s 17 või 7a peatüki §-s 15 sätestatud korras.

Sätte eesmärk on võimaldada kohtul hinnata, kas hageja nõuded on kooskõlas tarbijakaitseaduse imperatiivsete sätetega.²⁵⁷ Sätte nõuded, eelkõige kohustus avaldada tegelik aastane intressimäär, põhinevad kohtute kohustusel hinnata ametiülesannete korras tarbijakrediidilepingute ebaõiglust.

Kui lihtmenetluse hagiavaldus osutub puudulikuks, ebaselgeks või kui hageja esitatud teave tekitab kahtlusi, kas võlausaldaja on järginud kohustuslikke tarbijaõiguse norme, palub maakohus hagejal

²⁵² Piekenbrock, Andreas. Mahnverfahren, Rechtskraft und Unionsverbraucherrecht. JuristenZeitung (JZ) 21.09.2018, 73. Jahrgang, Nr 18, S 860.

²⁵³ Schneider, Isabela Carmona. Europäischer Mahnbescheid- Vertragsklauselkontrolle. IWRZ 2020, 92. Vt <https://beck-online-beck-de>.

²⁵⁴ Oikeudenkäymiskaari 4/1734 https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1734/4-000#chp_1

²⁵⁵ OK 5. peatüki § 3 lõige 1.

²⁵⁶ Kuluttajansuojalaki 38/1978, <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1978/38>

²⁵⁷ Tarbijakaitseaduse 7. peatükis on muuhulgas sätestatud tarbijakrediidilepingute intresside ja muude krediidikulude maksimummäärad.

hagiavaldust täiendada, näiteks esitada krediidileping, millel nõue põhineb. Kui hageja täiendavaid andmeid ei esita, võib kohus hagiavalduse menetlusse võtmata jätta või jätta hagi rahuldamata.²⁵⁸

OK 5. peatüki § 3a lõige 1 kohaselt peab juriidiline isik, ettevõtja, majandus- või kutsetegevusena võlgade sissenõudmisega tegelev füüsiline isik, advokaat või õigusnõustaja esitama lihtmenetluse hagiavalduse maakohtule (*käräjäoikeus*) elektroonilise infosüsteemi või e-teenuse liidese kaudu. Muul viisil esitatud avaldust ei võeta menetlusse. Erandina võetakse avaldus sama paragrahvi lõike 2 kohaselt siiski menetlusse ka eespool kirjeldatud juhul, kui avaldust ei ole võimalik nõutavas vormis esitada tulenevalt nõudest või selle aluseks olevatest asjaoludest. Seega võivad vaid väljaspool majandus- või kutsetegevust tegutsevad füüsilised isikud oma asjas esitada maakohtule avalduse paberkandjal posti teel või e-posti teel.

Kui hagiavaldus on vastavalt eespool kirjeldatule esitatud ja kohus on hagi menetlusse võtnud, saadab kohus viivitamatult välja kohtukutse (OK 5. ptk § 8). Kutses kutsutakse kostjat üles vastama hagiavaldusele eelkõige kirjalikult. Kui võib arvata, et hagiavaldusele suuliselt vastamine kiirendab asja menetlemist või kui kostja ei vasta kirjalikult, võib teda kutsuda üles vastama suulisel eelistungil (OK 5. ptk § 9 lg 1). Kohtukutses kutsutakse kostjat üles teatama, kas ta tunnistab hagi või vaidlustab selle; kui ta vaidlustab hagi, siis esitama vaidlustamise põhjused; loetlema tõendid, mida ta kavatseb esitada oma vastuse toetuseks, ja mida ta kavatseb iga tõendiga tõendada; esitama nõude kohtukulude hüvitamiseks, kui seda vajalikuks peab; lisama vastusele hagi vaidlustamise aluseks oleva dokumendi originaali või koopiat ning vastuses viidatud kirjalikud tõendid ja esitama vastuväite vastuvõetamatuse kohta (OK 5. ptk § 10 lg 1). Lisaks võib maakohus kutsuda kostjat üles esitama vastuses avalduse konkreetse küsimuse kohta (OK 5. ptk § 10 lg 2).

Kohtukutses peab kohus märkima tähtaja, mille jooksul kostja peab hagiavaldusele vastama ning muuhulgas peab kohtukutses sisalduma ka vastamata jätmise korral kohaldatav tagajärg (OK 5. ptk § 11). Reeglina on vastamata jätmise tagajärjeks, et kohus lahendab asja tagaseljaotsusega.

Hagi rahuldatakse tagaseljaotsusega, kui kostja, keda kohus on üles kutsunud kirjalikult vastama ei ole esitanud nõutud tähtaja jooksul vastust või ei ole oma vastuses esitanud põhjendusi hagi vaidlustamiseks või on viidanud vaid asjaoludele, mis on asja otsustamisel ilmselgelt ebaolulised. Kui hageja on siiski hagist loobunud või on hagi ilmselgelt põhjendamatu, jäetakse hagi rahuldamata (OK 5. ptk § 13 lg 1). Vastava otsuse võib teha kohtunik, kohtusekretär (*käräjänotari*) või kohtu töötaja, kes on ametisse nimetatud kohtute seaduse²⁵⁹ 19. ptk § 6 kohaselt. Praktikas menetlevadki tavaliselt lihtmenetluse asju kohtuametnikud.²⁶⁰ Küll aga näeb Soome kohtute seaduse 19. ptk § 6 lõige 2 ette, et kui asi, mis on antud kohtuametniku otsustada, osutub ulatuslikuks, tõlgendamist vajavaks või keeruliseks, tuleb see anda otsustamiseks üle kohtusekretärile või muule õigusharidusega maakohtu liikmele. Kui kostja hagiavaldusele vastab ning vaidlustab tema vastu esitatud nõude, jätkub asi tavapärasel tsiviilkohtumenetluses.

Nagu eespool viidatud, on OK 5. ptk § 3a kohaselt kaks alternatiivset viisi, kuidas lihtmenetluse avaldust võib maakohtule elektroonselt esitada: infosüsteemi ühenduse või teenuse e-teenuse kaudu. Infosüsteemi ühenduse kasutamine tähendab, et hagiavaldus esitatakse maakohtu juhtumite haldamissüsteemi masinloetavas vormis, kasutades elektroonilist andmeedastusühendust (Santra).²⁶¹

²⁵⁸ Kirjavahetus Aleks Jauhaineniga. Kirjavahetus analüüsi koostajate valduses.

²⁵⁹ Tuomioistuinelaki. 673/2016. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2016/673>

²⁶⁰ L. Suokas. Summaarisen riita-asian prosessi ja ratkaisut. Oikeustieteen maisterintutkielma. Helsingin yliopisto. 24.8.2022, <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/037a7bcf-c3be-4389-b4a2-691f4f0a6b71/content>, lk 59.

²⁶¹ Santra-järjestelmä. Järjestelmän kuvaus ja ohjeita Santra-hakijoille. https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/app/uploads/sites/7/2025/06/Santra-hakijanohje_2020_v1.1.pdf

Santra andmeedastusühenduse kasutamine eeldab, et hagiavaldus esitatakse maakohtu kohtuasjade haldamise süsteemi masinloetavas vormis, kasutades elektroonilist andmeedastusühendust. Seega eeldab Santra andmeedastusühenduse kasutamine, et lihtmenetluses hageja on oma infosüsteemis välja töötanud programmi, mis genereerib hagiavalduse faile vastavalt Santra süsteemi kehtivale failimallile, või on omandanud vastava teenuse või programmi mujalt. Hageja peab välja töötama või omandama sellise programmi oma kulul, mistõttu infosüsteemi ühenduse kasutamine on hagejale kasulik, kui üks hageja koostab lihtmenetluse algatamiseks suure hulga hagiavaldusi. Praktikas kasutavad Santra infosüsteemi ühendust lihtmenetluse hagiavalduste esitamiseks suurimad inkassofirmad.²⁶²

Teiseks võimaluseks lihtmenetluse hagiavaldus esitada on kasutada selleks e-teenust.²⁶³ Seda võimalust hagiavalduse esitamiseks kasutavad muud hagejad, nt väiksemad inkassoettevõtjad, muud ettevõtjad, osad kohalikud omavalitsused, eraisikud jne. Tegemist on Soome kohtuhalduse poolt hallatava elektroonilise teenusega. Teenuse kasutamine eeldab, et kasutaja ennast vastaval kodulehel tugevat autentimist kasutades autentib, nt internetipanga kasutajatunnusega või Soome eID-d kasutades. Pärast autentimist saab koostada süsteemis nõuetekohase hagiavalduse, milles sisaldub seaduses nõutav teave, nt poolte andmed, hageja nõuded ja nõuete põhjendused veebilehe rippmenüüde ja tekstiväljade kohaselt. Lisaks pakub e-teenus juhiseid kohtukutse taotluse vormi täitmiseks ja selgitusi vormis nõutava teabe kohta. Mõned e-teenuse vormi osad on märgitud kohustuslikuks, mis tähendab, et kohtukutse taotlust ei saa ringkonnakohtule saata, kui neid ei ole täidetud.

3.3.2. Kohtu kontrollikohustus

3.3.2.1. Ebamõistlikult kahjustavad tüüptingimused

Erinevalt Hispaania õigusest ei sisalda Soome õigus spetsiifilist regulatsiooni, mis oleks olnud tingitud Euroopa Kohtu ebaõiglaste lepingutingimuste direktiivi käsitlevast praktikast. Küll nähtub vastav kohtu kontrollikohustus sealsest kohtupraktikast. Juba 2015. aastal märkis Soome Riigikohus (Korkein Oikeus), otsuses KKO 2015:60, et Soome kohtutel on Euroopa Liidu õiguse kohaselt kohustus ametiülesannete korras uurida tarbijalepingutes sisalduvate tüüptingimuste võimalikku ebaõiglust. Selle otsuse puhul oli oluliseks teguriks nõukogu direktiiv 93/13/EMÜ tarbijalepingute ebaõiglaste tingimuste kohta²⁶⁴ ning antud kohtuotsuses tsiteeris Soome Riigikohus hulgaliselt Euroopa Kohtu vastavaid lahendeid.

Mis puudutab ebaõiglastel lepingutingimustel põhinevaid nõudeid, siis ka nende rahuldamata jätmist on Soome Riigikohus oma 2015. aasta lahendis põhjendanud. Nimelt selgitas Soome Riigikohus, et tarbijakaitseseaduse²⁶⁵ sätetega vastuolus olevad nõuded, mida saab maksma panna lihtmenetluses, võib OK § 5:13 p 2 kohaselt kohtuotsuses jätta rahuldamata kui ilmselgelt põhjendamatud.²⁶⁶ Eelkõige on antud sätte kohaselt ilmselgelt põhjendamatuteks loetud krediidi kulukuse ja sissenõudmiskulude

²⁶² Kirjavahetus Aleksi Jauhiaineniga. Kirjavahetus analüüsi koostajate valduses.

²⁶³ https://asiointi.oikeus.fi/karajaoikeus-haastehakemus/etusivun_ohje/listing

²⁶⁴ L. Suokas, Summaarisen riita-asian prosessi ja ratkaisut. Helsingi Ülikooli õigusteaduskonnas kaitstud magistritöö, 2022, <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/037a7bcf-c3be-4389-b4a2-691f4f0a6b71/content>, lk 37 viitega seaduse seletuskirjale.

²⁶⁵ Kuluttajansuojalaki (tarbijakaitseseadus), https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1978/38#chp_7_sec_13

²⁶⁶ Soome Riigikohtu 15.9.2015 otsus KKO 2015:60, https://www.finlex.fi/fi/oikeuskaytanto/korkein-oikeus/ennakkopaatokset/2015/60#OT3_OT0. Antud otsuses oli tegemist ebamõistlikult kõrge viivisekokkuleppega. Otsus tehti tavalises kohtumenetluses (siiski ilma tarbija kohalolekuta, st Eesti mõistes tagaseljaotsusena). Otsuses viidati väga mitmetele EK tarbijalepinguid puudutavatele kohtulahenditele, mh neile, mis käsitlesid kohtu *ex officio* hindamise kohustust maksekäsmenetluses.

maksimummäära piirmääri rikkuvad intressi- ja inkassokulude nõudeid.²⁶⁷ Otsuses KKO 2015:60 rõhutas Soome Riigikohus ka, et vajadusel on kohtul õigus nõuda hagejalt täiendavaid selgitusi oma nõude kohta.²⁶⁸

3.3.2.2. Krediidivõimelisuse hindamine

Soomes kehtib EL tarbijakrediididirektiivist tulenevalt krediidiandja kohustus hinnata enne krediidi andmist tarbija krediidivõimelisust.²⁶⁹ Siiski – erinevalt Eesti õigusest - ei ole selle kohustuse rikkumisel Soome õiguse kohaselt seni olnud lepinguõiguslikke tagajärgi. Soome õiguses ei ole tarbija krediidivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumise tagajärjed ette nähtud sarnaselt VÕS § 403⁴ lg-tes 7 ja 8 sätestatuga. Vastava kohustuse rikkumise sanktsiooniks on hetkel võimalus määrata krediidiandjale rahaline karistus (trahv). Soomes on plaanis seoses uue, 2023. aasta tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisega seda põhimõtet muuta. Menetluses olev tarbijakrediididirektiivi ülevõtmise eelnõu näeb ette eespool viidatud Eesti õigusega sarnased krediidivõimelisuse kohustuse rikkumise tsiviilõiguslikud tagajärjed. Seetõttu ei ole krediidivõimelisuse hindamise küsimust ka senistes kohtulahendites adresseeritud.

Soome õiguslik olukord tarbija krediidivõimelisuse hindamise tagajärgede osas muutub suure tõenäosusega uue tarbijakrediididirektiivi ülevõtmisel. Vastava direktiivi ülevõtmise eelnõu, mis esitati Soome parlamendile 25.09.2025, kohaselt saaksid Soome tarbijakaitseseaduse 7. ptk (tarbijakrediit) §-s 14 sisalduva krediidivõimelisuse hindamise kohustuse lepinguõiguslikud tagajärjed olema suuresti Eesti õiguse sarnased. Uue direktiivi ülevõtmise eelnõu seletuskirja kohaselt tooks tarbija krediidivõimelisuse hindamise kohustuse rikkumine sarnaselt Eesti õigusega kaasa krediidiandja intressi ja muude tasude nõudeõiguse kaotamise.²⁷⁰ Sel juhul võib tõusetuda ka küsimus sellest, kas ka selliseid tagajärgi peaks Soome kohus *ex officio* arvesse võtma.²⁷¹

3.4. Austria

3.4.1. Menetluse algatamise tingimused ja dokumentide esitamine

Austrias on maksekäsu menetlus (*mahnverfahren*) reguleeritud tsiviilkohtumenetluse seadustikus²⁷² (edaspidi AZPO) § 244 jj, § 448. AZPO § 244 lg 1 kohaselt peab kohus ilma eelneva suulise arutamiseta ja kostjat ära kuulamata tegema tingimusliku maksekäsu (*bedingten zahlungsbefehl*) kohtuvaidlustes, mille esemeks on kuni 75 000 euro suuruse rahasumma maksmine. Seda tingimust, et kostja ei esita vastuväidet. Suuremate nõuete korral peab hageja esitama oma nõude tavapärase tsiviilkohtumenetluse raames. Maksekäsu menetlus on Austrias kohustuslik kuni 75 000 euro suuruste nõuete korral.²⁷³ Seejuures kuni 15 000 euro suuruseid nõudeid lahendavad piirkonnakohtud

²⁶⁷ L. Suokas, Summaarisen riita-asian prosessi ja ratkaisut. Helsingi Ülikooli õigusteaduskonnas kaitstud magistritöö, 2022, <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/037a7bcf-c3be-4389-b4a2-691f4f0a6b71/content>, lk 73.

²⁶⁸ Selle seisukoha kordas Soome Riigikohus üle ka oma 2019. aasta otsuses KKO:2019:8, vt <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/1549278624267.html> Antud kohtuasjas oligi alama astme kohus võlausaldajalt välja nõudnud nõude aluseks olnud kiirlaenu tagamiseks sõlmitud käenduslepingu.

²⁶⁹ Kuluttajansuojalaki (tarbijakaitseseadus), 7. ptk § 14.

²⁷⁰ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden kuluttajaluottojen välittäjistä sekä niihin liittyviksi laeiksi, HE 120/2025 vp, lk 105.

²⁷¹ Kirjavahetus Aleks Jauhaineniga. Kirjavahetus analüüsi koostajate valduses.

²⁷² Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten. StF: RGBL. Nr. 113/1895; RGBL. I Nr. 50/2025. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001699>

²⁷³ https://e-justice.europa.eu/topics/money-monetary-claims/european-payment-order/at_en

(*Bezirksgerichte*) vastavalt Jurisdiktionsnorm²⁷⁴ § 49 lõikele 1. 15 000 kuni 75 000 euro suurusi nõudeid lahendavad esimese astme kohtud (Jurisdiktionsnorm § 50).

Vastava menetluse alustamiseks peab hageja täitma standardvormi. Seda on võimalik teha kahel erineval viisil. Ühe võimalusena saab vormi täita veebileheküljel: <https://justizonline.gv.at/at.gv.justiz.formulare/>. Vormi täitmiseks on vajalik Austria eID olemasolu, samuti on seda võimalik teha läbi Austria ettevõtjatele mõeldud teenuste kasutamise portaali (USP) sisse logides. Alternatiivselt on võimalik maksekäsu avaldus täita ka pdf-formaadis dokumendina ning saata asjakohasele esimese astme kohtule. Austrias lahendavad maksekäsu menetluse asju kõik maakohitud lähtuvalt üldistest kohtualluvuse reeglitest.²⁷⁵

Maksekäsu menetluse vorm on leitav Austria justiitsministeeriumi kodulehel: <https://justizonline.gv.at/jop/web/formulare/gruppe/1>. Dokumendis pealkirjaga „Täitmisnõue“ (*Exekutionsantrag*) tuleb märkida erinevaid valikuid või sisestada andmeid tekstina. Osad väljad on täitmiseks kohustuslikud. Nii näiteks peab hageja märkima, millisesse kohtusse nõue esitakse, mis liiki nõude täitmist soovitakse, poolte andmed, esindajate andmed, nõude suuruse ning selle, millisel moel täitmist nõutakse. Samuti tuleb vormis täpsemalt kirjeldada täitmisele pööratavat nõuet – täidetava nõude lauseks oleva dokumendi liik, nõude põhiosa suurust, intresse (protsentides; milliselt summalt; mis vääringus; mis kuupäevast alates; kuni millise kuupäevani, lepingu sõlmimise kuupäev) kapitaliseeritud intresse, muid nõutavaid kulusid jne. Hageja ei pea vormile lisama tõendeid.

§ 244 lg 2 AZPO kohaselt ei või kohus tingimuslikku maksekäsku teha juhul, kui: hagi ei saa menetlusse võtta või kui nõuet ei ole hagiavalduses esitatud andmete kohaselt või ilmselge asjaolu tõttu (§ 269 AZPO); nõue ei ole sissenõutavaks muutunud; nõue on tingimuslik; ei ole teada kostja elukoht; kostja elukoht, tavaline viibimiskoht või äriühingu puhul tema peamine tegevuskoht on välismaal või on hagi ebaselge.

Kohtu poolt tehtav maksekäsk peab lisaks otsuse jaoks vajalikule infole sisaldama AZPO §-s 246 ette nähtud informatsiooni. Selles peab olema märges, et tegemist on „tingimusliku maksekäskuga“; nõue tasuda nõutud rahasumma koos intresside ja muude kohtu poolt kindlaks määratud kuludega hiljemalt 14 päeva jooksul pärast maksekäsu kätte saamist. Samuti info selle kohta, et kui nimetatud tähtaja jooksul nõuet ei täideta, jõustub maksekäsk ja selle suhtes saab alustada täitemenetlust. Alternatiivselt on kostjal õigus tema vastu esitatud nõuded vaidlustada esitades nelja nädala jooksul vastuväite. Maksekäsus peab sisalduma ka teave, et selle jõustumist saab vältida ainult vastuväidet esitades ning, et vastuväites peab sisalduma sama informatsioon nagu vastuses hagiavaldusele ja vajalik on esindajana advokaadi kaasamine. Lisaks peab maksekäsust olema arusaadav, et vastuväite korral toimub hagi menetlus tavapärase tsiviilkohtumenetluse reeglite kohaselt.

Tingimuslikule maksekäsule vastuväite esitamist reguleerib AZPO § 248. Selle sätte esimese lõike kohaselt võib kostja esitada vastuväite, mis peab sisaldama sama informatsiooni nagu vastus hagiavaldusele. Lõike 2 kohaselt on vastuväite esitamise tähtaeg 4 nädalalt, mis algab maksekäsu kättetoimetamisest kostjale. Hagiavalduse vastuse nõuded näeb ette AZPO § 239, mille lõike 1 kohaselt peab hagiavaldusele esitatav vastus sisaldama mh konkreetseid õiguslikke põhjendusi, esitada tuleb asjaolud, millel põhinevad kostja vastuväited ning nimetada asjakohased tõendid, mida kostja kavatseb kohtuistungil oma väidete tõendamiseks kasutada.

²⁷⁴ Gesetz vom 1. August 1895, über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen (Jurisdiktionsnorm – JN). StF: [RGI. Nr. 111/1895](https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001697)

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001697>

²⁷⁵ https://e-justice.europa.eu/topics/money-monetary-claims/european-payment-order/at_en

Vastuväite esitamise õiguse osas on erisused ette nähtud AZPO § 448 lg 1 kohaselt kuni 15 000 euro suuruste nõuete puhul. Nii ei pea sellise suurusega nõuete puhul vastuväite esitamisel kasutama advokaadi abi; piisab, kui kirjalikult esitatud vastuväitest on selge, et soovitakse esitada vastuväide (AZPO § 448 lg 1). Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt võib kostja, keda ei esinda advokaat vastuväited ja taotlused esitada ka oma elukohajärgses piirkonnakohtus.

Kui kostja esitab vastuväite, muutub maksekäsumenetlus tavapäraseks tsiviilkohtumenetluseks.

3.4.2. Kohtu kontrollikohustus

Austria maksekäsumenetluses teevad maksekäske kas kohtunikud või ka kohtujuristid.²⁷⁶ Seejuures vaatab maksekäsu avalduse läbi konkreetne inimene ning maksekäske ei tehta automatiseeritult. Kui maksekäsu avaldus on esitatud ning sellele ei kostja vastuväidet esitanud, peab kohus kõigi AZPO § 244 nõuete täidetuse korral tegema maksekäsu. Kuna maksekäsu avaldusele tõendeid lisada ei tule, ei saa ka kohtud sisuliselt hinnata, kas hageja nõude aluseks on tarbijalepingus sisalduvad ebaõiglased tüüptingimused või on võimaldatud tarbijale krediiti ilma tema krediitvõimelisust hindamata või sellele ebaõige hinnangu andmise tulemusena. Kui maksekäsu avalduse esitaja on siiski esitanud informatsiooni, mis võimaldaks vastava kontrolli läbi viia, siis võib kohus seda teha. Tüüptingimuste kehtivuse kontroll maksekäsu menetluses on Austrias hetkel õiguslike diskussioonide aluseks.

²⁷⁶ Kirjavahetus Ursula Scheueriga. Kirjavahetus analüüsi koostajate valduses.

4. KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED

1. Euroopa Kohtu praktika kohaselt peab riigisisene tsiviilkohtumenetlus olema üles ehitatud selliselt, et kohtul on võimalik mingis menetluse etapis, st kas maksekäsumenetluses või maksekäsu täitemenetluses või pankrotimenetluses *ex officio* hinnata tüüptingimuste ebaõiglust ning eelduslikult ka seda, kas tarbijakrediidilepingu puhul on krediidiandja hinnanud nõuetekohaselt tarbija krediidivõimelisust, (vt allpool p 8). Seejuures on oluline märkida, et 15 aasta jooksul kujunenud Euroopa Kohtu praktika selgitamaks, milliste tingimuste täidetuse korral liikmesriigi tsiviilkohtumenetlus eespool kirjeldatud nõuetele vastab, on äärmiselt komplitseeritud ja ebaülevaatlik.

2. Euroopa Kohtu praktikast ei tulene, et kohus peab tüüptingimuste ebaõiglust ja tarbija krediidivõimelisuse kontrollimise nõuetekohasust hindama alati enne maksekäsu tegemist. Euroopa Kohtu standardite täitmiseks piisab, kui kohus saab tüüptingimuste ebaõiglust (ja krediidivõimelisuse kontrolli nõuetekohasust) hinnata pärast seda, kui tarbija on makseettepanekule esitanud vastuväite. See kehtib siiski eeldusel, et vastuväite esitamise regulatsioon vastab alljärgnevatele p-s 3 kirjeldatud tingimustele.

3. Makseettepanekule vastuväite esitamise võimalus ei tohi olla tarbija jaoks liigselt koormav ja heidutada teda vastuväidet esitamast. Vastuväite esitamise regulatsioon on Euroopa Kohtu hinnangul tarbija jaoks liigselt koormav, kui vastuväite esitamise reeglite tõttu esineb arvestatav risk, et tarbija ei esita vastuväidet a) liiga lühikese tähtaja, b) kaasnevate kulude tõttu või c) põhjusel, et talle pole tehtud teatavaks kogu infot, mis on vajalik tema õiguste kindlakstegemiseks. Kui riigisisene makseettepanekule vastuväite esitamise kord ei vasta Euroopa Kohtu standardile, st selle korra tõttu esineb arvestatav oht, et tarbija ei esita vastuväidet, siis peab kohus saama tüüptingimuse võimalikku ebaõiglust kontrollida kas a) maksekäsumenetluse enda raames (st enne maksekäsu tegemist) või b) maksekäsu täitmisel.

4. Eesti kehtiv makseettepanekule vastuväite esitamise regulatsioon Euroopa Kohtu standardile ei vasta, sest vastuväite esitamise aeg on liiga lühike ning vastuväite blanketil tarbijale antav informatsioon jätab mulje, et ta peab vastuväites esitama ka vastuväite õiguslikud põhjendused (vt selle kohta lähemalt 2.2.1.4.). Järelikult peab Eesti menetlusõigus *de lege lata* võimaldama kohtul tüüptingimuse võimalikku ebaõiglust *ex officio* kontrollida kas a) maksekäsu kiirmenetluse enda raames (enne maksekäsu tegemist) või b) maksekäsu täitmisel. Vt selle kohta lähemalt allpool p-d 9-11.

5. Eesti täitemenetluse formaliseeritus ei võimalda tüüptingimuse võimalikku ebaõiglust maksekäsu täitemenetluse raames *ex officio* kontrollida. Maksekäsu täitemenetlus on allutatud kohtulikule kontrollile üksnes siis, kui võlgnik esitab sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi või kaebuse kohtutäituri tegevusele. Kui Eesti ei soovi täitemenetluse formaliseerituse põhimõttest loobuda, siis tuleb kas a) muuta makseettepanekule vastuväite esitamise regulatsioon Euroopa Kohtu seatud standarditele vastavaks või b) luua *ex officio* kontrollivõimalus maksekäsu kiirmenetluse raames enne maksekäsu andmist. Variant b) eeldab aga asja lahendamiseks üleandmist kohtunikule, mis komplitseerib kogu menetlust ja muudab küsitavaks maksekäsumenetlusega taotletud eeliste saamise (st lihtsus ja kiirus). Seetõttu tasuks esmalt kaaluda vastuväite esitamise regulatsiooni kooskõlla viimist EL õiguse nõuetega.

6. Kui kohus ei ole maksekäsu kiirmenetluse raames tüüptingimuste ebaõiglust või krediidivõimelisuse hindamise nõuetekohasust hinnanud või seadusandja kehtestanud Euroopa Kohtu standarditele vastavat maksekäsu vastuväite esitamise regulatsiooni, siis peab olema neid asjaolusid võimalik hinnata jätkumenetluste nagu teistmise, täitemenetluse või pankrotimenetluse raames.

7. Tüüptingimuste ebaõiglust peab vähemalt ühes menetlusetapis saama *ex officio* kontrollida kohtunik ning mitte pelgalt kohtunikuabi. Sellise võimaluse saab lugeda tagatuks ka juhul, kui tarbijal on ilma ebamõistlike piiranguteta võimalik esitada makseettepanekule vastuväide ja tagada selle kaudu asja üleandmine kohtunikule läbivaatamiseks hagimenetluses. Kuna maksekäsu kiirmenetluses vastuväite esitamise regulatsioon ei vasta hetkel neile nõuetele, tuleb seda muuta nii, et tarbijal oleks vastuväite esitamiseks senisest oluliselt pikem aeg ning tarbijale antaks selge informatsioon, et vastuväitele ei ole vajalik lisada õiguslikke põhjendusi.

8. Euroopa Kohus ei ole üheselt öelnud, et eelpooltoodu kehtiks ka tarbija krediitdivõimelisuse hindamise nõuetekohasuse kontrolli kohta maksekäsumenetluse raames. Siiski on Euroopa Kohtu varasemat praktikat ja selles toodud tarbijakaitselisi argumente arvestades äärmiselt tõenäoline, et eelnev kehtib ka tarbija krediitdivõimelisuse kontrolli kohta. Kui ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kohtu poolt omal algatusel kontrollimine on initsieeritud sellest, et kohtul on põhjendatud kahtlus ebamõistlikult kahjustavate tüüptingimuste kasutamise kohta, siis krediitdivõimelisuse kontrolli vajadus on enamasti tuvastatav maksekäsu kiirmenetluse avalduse enda andmetest, eelkõige kui nõutakse summat, mis ületab põhivõlga ja seadusjärgset intressi ning seadusjärgset viivist. Maksekäsu kiirmenetluse avalduses peab avaldaja muu hulgas eraldi märkima põhinõude ja kõrvalnõuded, viivise arvestamise korral ka viivise määra ja arvestamise kestuse (TsMS § 482 lg 1 p 3).

9. *De lege lata* on Eestis olukord järgmine. Nagu ülalpool välja toodud, ei vasta Eesti tänane makseettepanekule vastuväite esitamise regulatsioon meie hinnangul Euroopa Kohtu praktikas seatud standarditele. Seetõttu peab Eestis olema täna tagatud tüüptingimuste *ex officio* sisukontrolli võimalus kas a) maksekäsu kiirmenetluse (st enne maksekäsu tegemist) või b) täitemenetluse raames.

10. Et täitemenetluses kehtib formaliseerituse põhimõte, ei ole *ex officio* kontrollimine täitemenetluse faasis võimalik. Järelikult peab Eesti õigus täna võimaldama *ex officio* kontrolli maksekäsu kiirmenetluse raames. See võimalus peab olema saavutatav kas a) vastavaid Eesti kohtumenetluse norme liidu õigusega kooskõllaliselt tõlgendades või b) jättes kohaldamata Eesti kohtumenetluse normid, mis on vastuolus liidu õigusega.²⁷⁷

11. Kehtivaid TsMS norme on võimalik tõlgendada selliselt, et saavutatakse tüüptingimuste ja tarbijakrediidi direktiiviga taotletavad eesmärgid. Selleks on vaja, et kohtunikuabid annaksid tarbijalepinguid puudutavate asjade sisulise otsustamise üle kohtunikele vastavalt TsMS § 595 lg-le 2. Seejärel on kohtunikul kohustus tüüptingimuste võimalikku ebaõiglust või krediitdivõimelisuse kontrolli nõuetekohasust hinnata ning jätta vajadusel maksekäsk tegemata. Et kohtunikul oleks võimalik sisuline hindamine läbi viia, tuleb TsMS § 477 lg 7 lauset 2 tõlgendada selliselt, et kohtunik saaks selle alusel nõuda avaldajalt nõude aluseks olevaid tüüptingimusi sisaldava lepingu või krediitdivõimelisuse hindamist kajastava informatsiooni esitamist. Vajadust sel viisil tõlgendamise järele aitaks vältida see, kui makseettepanekule vastuväite esitamise korda muudetaks nii nagu kirjeldatud kokkuvõtte punktis 7.

²⁷⁷ EKo ühendatud kohtuasjades C-419/18 ja C-483/18, p 76: “Selles kontekstis tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et kui liikmesriigi kohtul puudub võimalus tõlgendada ja kohaldada riigisisese õiguse norme kooskõlas direktiivi 93/13 nõuetega, siis peab see kohus omal algatusel kontrollima, kas lepingutingimused, milles pooled on kokku leppinud, on ebaõiglased, jättes vajadusel kohaldamata mis tahes riigisisese õiguse normid või kohtupraktika, millega selline kontroll on välistatud (vt selle kohta 4. juuni 2009. aasta kohtuotsus Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, punktid 32, 34 ja 35; 14. juuni 2012. aasta kohtuotsus Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 18. veebruari 2016. aasta kohtuotsus Finanzmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punkt 46).”

12. Käesolev analüüs kinnitas õiguskirjanduses varasemalt esitatud väidet, et osades liikmesriikides on tsiviilkohtumenetluse reegleid muudetud selliseks, et kohtud saaksid oma *ex officio* kontrolli kohustust täita. Siiski suhtuvad erinevate riikide tsiviilkohtud oma *ex officio* kontrollikohustusse väga erinevalt.²⁷⁸ Näib ka, et üheski analüüsitavas riigis ei tegele maksekäsu asjade lahendamisega kohtunikud, vaid see ülesanne on jäetud muudele kohtuametnikele.

13. Hispaanias on maksekäsumenetlus üles ehitatud selliselt, et selle raames on võimalik tüüptingimuste ebõigluse kontroll. Samuti näeb Hispaania õigus ette, et makseavaldusele tuleb lisada leping, st nõuet tõendav dokument. Hispaania menetlusõiguse kohaselt viib maksekäsumenetluse läbi kohtusekretär (*Secretario judicial*), kes on riigiametnik, mitte kohtunik. Tarbijalepingute puhul edastab kohtusekretär nõude aluseks oleva lepingu kohtunikule tüüptingimuste sisukontrolli läbiviimiseks.

14. Soomes, Austrias ja Hispaanias ei kontrollita maksekäsumenetluses tarbija krediitvõimelisuse hindamise kohustuse täitmist. See võib olla põhjendatud asjaoluga, et erinevalt Eesti õigusest ei too Soome, Austria ja Hispaania õiguse kohaselt tarbija krediitvõimelisuse hindamise kohustuse rikkumine seni kaasa lepinguõiguslikke tagajärgi. See tähendab, et nende riikide õigus ei näe ette selliseid tsiviilõiguslikke tagajärgi nagu seda teeb VÕS § 403⁴ lg-d 7 ja 8. Krediitvõimelisuse hindamise kohustuse rikkumise õiguslikud tagajärjed piirduvad nendes riikides avalikõiguslike sanktsioonidega, eelkõige võimalusega määrata rikkumise eest rahaline karistus (trahv). Väga suure tõenäosusega nõuab uus, 2023. a tarbijakrediitdirektiiv liikmesriikidelt siiski ka tsiviilõiguslike tagajärgede ettenägemist – ehkki direktiiv seda selgelt välja ei ütle ning ka neid tagajärgi ei ühtlusta. Vähemalt Soomes see õiguslik olukord uue tarbijakrediitdirektiivi ülevõtmisel ilmselt muutub, sest praegune Soome tarbijakrediitdirektiivi ülevõtmise eelnõu näeb ette Eesti õigusele üsna sarnased krediitvõimelisuse kohustuse rikkumise tsiviilõiguslikud tagajärjed. Seetõttu Soomes tõenäoliselt ka kohtu *ex officio* kontrollikohustus selles osas laieneb.

15. Saksamaal ei kontrollita maksekäsumenetluses ei tüüptingimuste mõistlikkust ega ka seda, kas enne laenu andmist on järgitud tarbija krediitvõimelisuse hindamise nõudeid.

16. Kõikide võrdlusriikide õigus näeb ette võimaluse esitada makseettepanekule vastuväide. Küll on erinevad vastuväite esitamise tingimused, seda nii ajaraamistiku kui põhjenduste vajalikkuse osas.

17. Ei Soomes, Austrias ega Hispaanias ei ole maksekäsumenetluses kohtulahendi tegemine kui selline automatiseeritud. Küll on võimalik maksekäsu avalduse esitamine elektroonilise süsteemi kaudu. Saksamaal on võimalik küll avalduse koostamine ja esitamine elektroonilise süsteemi abil, kuid selle edasine menetlemine ei ole täielikult automatiseeritud (maksekäsu osade eelduste kontrolli teostab kohtunikuabi).

18. Üheski võrdlusriigis ei kasutata maksekäsumenetluses lahendite tegemisel tehisintellekti abi.

²⁷⁸ C. Pavillon, Ignorance is bliss – How Ex Officio Control Became the Raison d’Être of the UCTD. ERPL 2024, lk 547.